ULTIMA PRELEGERE

Randy Pausch
PROFESOR, UNIVERSITATEA CARNEGIE MELLON
cu Jeffrey Zaslow

Curtea veche

Randy Pausch

şi **Jeffrey Zaslow**

Ultima prelegere

Traducător: Monica Chirvasiu

Editura Curtea Veche, 2008

Colecția Cărţi Cheie

Titlul original: ***The Last Lecture***

Copertă: Griffon and Swans Productions
(www.griffon.ro)

ISBN: 978-973-669-696-1

Introducere

Am o problemă practică.

Deşi mă pot lăuda cu o condiţie fizică extraordinară, am zece tumori la ficat şi mai am numai câteva luni de trăit.

Sunt tatăl a trei copii şi sunt căsătorit cu femeia visurilor mele. Deşi mi-aş putea plânge cu uşurinţă de milă, asta nu ne-ar face nici lor, nici mie vreun bine.

Deci cum să-mi petrec timpul rămas?

Partea evidentă e că trebuie să fiu cu familia mea şi trebuie să am grijă de ea. Cât timp se mai poate, îmbrăţişez fiecare moment petrecut împreună şi fac lucrurile necesare pentru a le uşura calea spre o viaţă fără mine.

Mai puţin evident însă e modul în care îmi pot învăţa copiii ceea ce i-aş fi învăţat în următorii douăzeci de ani. Sunt prea mici acum pentru a avea astfel de conversaţii. Toţi părinţii vor să-şi înveţe copiii să facă diferenţa între bine şi rău, să-i înveţe lucrurile pe care le consideră importante şi cum să abordeze provocările pe care le aduce viaţa. Vrem de asemenea ca ei să cunoască întâmplări din viaţa noastră, de-

seori ca o modalitate de a-i învăța cum să-și trăiască propria viață. Dorința mea de-a face asta m-a făcut să țin „o ultimă prelegere" la Universitatea Carnegie Mellon.

Aceste prelegeri sunt în mod obișnuit înregistrate pe suport video. Eram conștient de ceea ce urma să fac în acea zi. Sub pretextul că țin o prelegere academică, încercam să mă pun într-o sticlă care, într-o zi, să fie adusă de valuri la țărm, pentru copiii mei. Dacă aș fi fost pictor, aș fi pictat pentru ei. Dacă aș fi fost muzician, aș fi compus pentru ei. Dar eu sunt profesor. Așa că am ținut o prelegere.

Am vorbit despre bucuria de a fi în viață, despre cât de mult apreciam viața, chiar având atât de puține lucruri rămase pe care să le pot numi ale mele. Am vorbit despre onestitate, integritate, recunoștință și alte lucruri pe care le prețuiesc. Și mi-am dat toată silința să nu fiu plictisitor.

Această carte reprezintă pentru mine un mod de a continua ce am început în acea zi. Pentru că timpul este prețios și doresc să-l petrec pe cât pot de mult cu copiii, i-am cerut ajutorul lui Jeffrey Zaslow. Merg în fiecare zi pe bicicletă pentru a face mișcare, lucru esențial pentru sănătatea mea. În timpul a 53 de plimbări cu bicicleta i-am vorbit lui Jeff prin căștile telefonului mobil. A petrecut apoi nenumărate ore încercând să transforme povestirile mele – presupun că le putem numi 53 de „prelegeri" – în cartea care urmează.

Am știut de la bun început: nimic din toate aceste rânduri nu poate înlocui un părinte în viață. Dar în problemele practice nu e vorba de soluții perfecte; e vorba de a face tot ce-ți stă în putință cu resurse limitate. Atât prelegerea, cât și această carte sunt încercările mele de a face asta.

I

ULTIMA PRELEGERE

1
Un leu rănit tot își dorește să ragă

Mulți profesori țin discursuri intitulate „Ultima prelegere". Poate ați asistat la vreunul.

Aceasta a devenit o practică obișnuită în campusurile universitare. Profesorilor li se cere să se gândească la propria moarte și să reflecteze asupra lucrurilor cele mai importante pentru ei. Și în timp ce vorbesc, publicul nu poate face altceva decât să mediteze asupra aceleiași întrebări: ce înțelepciune am împărtăși lumii, dacă am ști că aceasta este ultima noastră șansă? Dacă ar fi să dispărem mâine, ce ne-am dori să lăsăm ca testament?

De ani buni, Carnegie Mellon organiza *Seriile Ultima prelegere*. Dar în momentul în care organizatorii mi-au cerut să particip, denumirea acestor serii se schimbase în *Călătorii*, cerându-le profesorilor selectați „să ofere reflecții asupra călătoriilor lor personale și profesionale". Nu era cea mai captivantă descriere, dar am consimțit să merg mai departe. Am fost programat pentru luna septembrie.

Fusesem deja diagnosticat cu cancer pancreatic, dar eram optimist. Poate voi fi unul dintre norocoșii care vor supraviețui.

În timp ce urmam tratamentul, cei care organizau seriile de prelegeri îmi tot trimiteau e-mailuri. „Despre ce vei vorbi?“ mă întrebau. „Trimite-ne, te rog, un rezumat.“ În lumea academică aceasta e o formalitate care nu poate fi ignorată, chiar dacă omul e ocupat cu alte lucruri, cum ar fi să încerce să nu moară. Mi s-a spus că până la mijlocul lui august trebuia tipărit un poster, aşa că trebuia să mă decid asupra unui subiect.

În acea săptămână însă, am primit vestea: ultimul tratament făcut nu dăduse niciun rezultat. Mai aveam doar câteva luni de trăit.

Ştiam că puteam anula prelegerea. Toată lumea ar fi înţeles. Brusc erau atâtea de multe alte lucruri de făcut. Trebuia să mă ocup de propria-mi durere şi de tristeţea celor care mă iubeau. Trebuia să veghez asupra rezolvării problemelor familiale. Şi totuşi, în pofida tuturor lucrurilor, n-am putut să-mi scot din cap ideea de a ţine prelegerea. Gândul de a ţine o ultimă prelegere, care era cu adevărat o ultimă prelegere, îmi dădea energie. Ce-aş putea spune? Cum ar fi receptată? Oare aş putea să o duc până la capăt?

„M-ar lăsa să mă retrag, i-am spus soţiei mele, Jai, dar îmi doresc cu adevărat să o fac.“

Jai (pronunţat Jay) m-a susţinut întotdeauna. Când eram entuziasmat de un lucru, la fel era şi ea. Dar acum n-o încânta această idee de ultimă prelegere. Tocmai ne mutaserăm din Pittsburgh în Southeastern Virginia pentru ca, după moartea mea, Jai şi copiii să poată locui în apropiere de familia ei. Jai considera că timpul meu preţios ar trebui petrecut cu copiii, sau ocupându-mă de despachetatul lucrurilor în noua noastră casă, în loc să-mi dedic orele scriind prelegerea şi apoi călătorind înapoi la Pittsburgh să o predau.

Logan, Chloe, Jai, eu şi Dylan.

„Poţi să spui că sunt egoistă, mi-a spus Jai, dar te vreau cu noi. Tot timpul pe care-l vei petrece lucrând la prelegerea asta e un timp pierdut, pentru că ni-l iei nouă, copiilor şi mie.“

Am înţeles ce simţea. De când m-am îmbolnăvit, mi-am promis să mă supun lui Jai şi să-i respect dorinţele. Am considerat ca fiind misiunea mea să fac tot ce pot pentru a uşura povara pe care boala mea a adus-o în viaţa ei. De aceea am petrecut multe ore făcând pregătiri pentru viitorul familiei mele fără mine. N-am putut totuşi renunţa la dorinţa de a ţine prelegerea.

Pe parcursul carierei mele academice am ţinut câteva discursuri destul de bune. Dar, când eşti considerat cel mai bun orator într-un departament de informatică, e ca şi cum ai fi cunoscut ca fiind cel mai înalt dintre cei şapte pitici. Aveam sentimentul că puteam mai mult şi că, dacă dăruiam tot ce era mai bun în mine, aş fi în stare să ofer oamenilor ceva special. „Înţelepciune" e un cuvânt mare, dar poate că asta era.

Pe Jai o nemulţumea în continuare ideea. Într-un final am mers să discutăm problema cu Michele Reiss, psihoterapeutul pe care începuserăm să-l frecventăm cu câteva luni în urmă. E specializată în asistarea familiilor în care unul dintre membri se confruntă cu o boală gravă în fază terminală.

„Îl cunosc pe Randy, i-a spus Jai doctorului Reiss. E dependent de muncă. Ştiu exact cum se va comporta când va începe să-şi scrie prelegerea. Îi va consuma tot timpul. Prelegerea, a argumentat ea, va fi o diversiune inutilă de la problemele copleşitoare cu care ne confruntăm. "

O altă chestiune supărătoare pentru Jai: pentru a ţine prelegerea în ziua programată, trebuia să iau avionul spre Pittsburgh cu o zi înainte, ziua în care Jai împlinea 41 de ani. „Aceasta e ultima mea zi de naştere pe care o putem sărbători împreună, mi-a spus. Chiar ai de gând să mă laşi singură de ziua mea?"

Cu siguranţă, gândul de a pleca de lângă Jai în acea zi era dureros. Şi totuşi n-am putut renunţa la ideea de a ţine prelegerea. Începusem să o privesc ca pe ultimul moment al carierei mele, ca pe un mod de a spune la revedere „familiei mele de la locul de muncă". M-am surprins visând la o ultimă prelegere care să fie echivalentul oratoric al unui jucător de baseball care se retrage şi care trimite o ultimă minge în tribune. Mi-a plăcut întotdeauna scena finală din *The Natural*,

când bătrânul jucător de baseball, Roy Hobbs, sângerând, loveşte în mod miraculos un *home run**.

Dr. Reiss ne-a ascultat pe mine şi pe Jai. În Jai, a spus ea, vedea o femeie puternică şi iubitoare care intenţionase să-şi petreacă zeci de ani construind o viaţă împlinită alături de soţul ei, crescându-şi copiii până la vârsta adultă. Acum vieţile noastre împreună urmau să fie sfărâmate în câteva luni. În mine, Dr. Reiss vedea un bărbat care nu era încă gata să se retragă definitiv în viaţa casnică şi în mod sigur nepregătit să se întindă pe patul de moarte. „Această prelegere va fi ultima dată când oameni la care ţin mă vor putea vedea în carne şi oase, i-am spus direct. Acum am şansa să mă gândesc cu adevărat la ce contează cel mai mult pentru mine, să consolidez modul în care oamenii îşi vor aduce aminte de mine şi să fac tot binele pe care-l pot face înainte de a părăsi viaţa."

Nu o dată ne privise dr. Reiss pe Jai şi pe mine stând pe canapeaua din biroul ei, strâns lipiţi unul de altul, amândoi în lacrimi. Ne-a spus că vedea cât de adânc era respectul dintre noi, şi era deseori profund mişcată de devotamentul pe care-l arătam pentru a face ca lucrurile să meargă bine în timpul scurt pe care-l mai aveam de petrecut împreună. A spus însă că nu era sarcina ei să decidă dacă ţin prelegerea sau nu. „Voi va trebui să decideţi asta", a spus, şi ne-a încurajat să ne ascultăm cu adevărat unul pe altul în aşa fel încât să luăm hotărârea bună pentru amândoi.

Având în vedere reticenţa lui Jai, ştiam că va trebui să-mi cercetez în mod onest motivele. De ce era cuvântarea aceasta

* Lovitură la baseball care permite celui care o dă să facă un tur complet al bazelor terenului (*n.tr.*).

așa de importantă pentru mine? Era un mod de a reaminti atât celorlalți cât și mie însumi că eram încă foarte viu? Să dovedesc că aveam încă tăria să apar pe o scenă? Era dorința celui care caută atenția celorlalți de a se afișa pentru ultima oară? Răspunsul a fost da pe toate fronturile. „Un leu rănit vrea să știe dacă poate încă să ragă, i-am spus lui Jai. E vorba de demnitate și respect de sine, care nu sunt același lucru cu vanitatea."

Mai era ceva care mă preocupa. Începusem să privesc prelegerea ca pe un vehicul care mă va transporta într-un viitor pe care n-am să-l văd niciodată.

I-am reamintit lui Jai vârsta copiilor: cinci, doi și un an. „Uite, i-am spus. Dylan are cinci ani, va crește și probabil va mai păstra încă niște amintiri legate de mine. Dar cât de multe își va aminti cu adevărat? Ce ne mai amintim noi doi de la vârsta de cinci ani? Își va mai aminti Dylan cum m-am jucat cu el sau despre ce am râs împreună? În cel mai bun caz va fi o amintire tulbure."

„Iar Logan și Chloe? Probabil că nu vor avea amintiri deloc. Nimic. Mai ales Chloe. Și-ți pot spune următorul lucru: când copiii vor fi mai mari, vor trece prin faza în care categoric își vor dori cu disperare să știe: cine a fost tata? Cum era? Iar prelegerea asta i-ar putea ajuta să primească un răspuns." I-am spus lui Jai că o să mă asigur că Universitatea Carnegie Mellon va înregistra prelegerea. „Îți fac rost de un DVD. Când copiii vor fi mai mari, o să poți să li-l arăți. O să înțeleagă cine am fost și ce a fost important pentru mine."

Jai m-a ascultat și apoi mi-a pus întrebarea evidentă. „Dacă ai lucruri de spus copiilor, sau sfaturi pe care vrei să le dai, de ce nu pui pur și simplu o cameră video pe un trepied și nu înregistrezi aici, în sufragerie?"

Aici poate că m-a prins. Sau poate că nu. Precum leul în jungla lui, habitatul meu natural era în continuare campusul universitar, în fața studenților. „Unul dintre lucrurile pe care le-am învățat, i-am spus lui Jai, e că, atunci când părinții le spun anumite lucruri copiilor, validarea externă nu strică. Dacă pot face un public să râdă și să aplaude la timpul potrivit, poate că în felul ăsta voi da greutate lucrurilor pe care le spun copiilor."

Jai mi-a zâmbit, artistul e pe moarte, și în sfârșit s-a îmbunat. Știa cât tânjeam să găsesc o cale prin care să las ceva în urmă pentru copii. Bine. Poate că această prelegere putea fi o cale.

Și așa, având aprobarea lui Jai, mă aflam în fața unei provocări. Cum aș putea transforma acest discurs academic în ceva care să rezoneze cu copiii mei, peste un deceniu sau mai mult?

Știam în mod cert că nu-mi doream ca discursul să se concentreze asupra bolii de care sufăr. Istoria mea medicală era ceea ce era, și o parcursesem deja de atât de multe ori. Mă interesa foarte puțin să țin un discurs despre, să zicem, felul în care înțelesesem să mă confrunt cu boala sau despre noile perspective pe care aceasta mi le oferea. Mulți oameni s-ar fi așteptat ca în discurs să fie vorba despre moarte. Dar era obligatoriu să fie despre *viață*.

* * *

„Ce mă face unic?"

Aceasta era întrebarea pe care mă simțeam obligat să mi-o pun. Poate că răspunsul la această întrebare mă va ajuta să descopăr ce să spun. Stăteam cu Jai într-o sală de așteptare de la spitalul Johns Hopkins, așteptând încă un raport patologic și i-am cerut părerea.

„Cancerul nu mă face unic", am spus. Asta nu se punea la îndoială. Numai cu cancer pancreatic erau diagnosticați mai mult de 37 000 de americani pe an.

M-am gândit profund la modul în care mă puteam descrie: ca profesor, informatician, soț, tată, fiu, prieten, frate, mentor pentru studenții mei. Acestea toate erau roluri pe care le prețuiam. Dar mă făcea oare vreunul dintre aceste roluri deosebit?

Deși am avut întotdeauna o conștiință sănătoasă de sine, știam că această prelegere va avea nevoie de mai mult decât numai de bravadă. M-am întrebat: „Dar numai eu, singur, ce am cu adevărat de oferit?"

Și apoi, acolo, în sala de așteptare, am știut dintr-odată ce era. Mi-a venit într-o străfulgerare: oricare mi-ar fi fost realizările, toate lucrurile pe care le iubeam își aveau originea în visurile și idealurile pe care le-am avut copil fiind... și în modul în care, pe cele mai multe, am reușit să le împlinesc. Unicitatea mea, am realizat, s-a manifestat în specificul tuturor visurilor pe care le-am avut – de la cele incredibil de importante până la cele absolut excentrice – care mi-au definit cei 46 de ani de viață. Stând acolo, am realizat că în pofida cancerului, mă consideram cu adevărat un om norocos pentru că îmi împlinisem visurile. Și mi-am împlinit visurile, în mare măsură, datorită tuturor lucrurilor pe care le-am învățat de la fel de fel de oameni extraordinari întâlniți de-a lungul timpului. Dacă eram în stare să-mi spun povestea cu pasiunea pe care o simțeam, prelegerea mea i-ar putea ajuta pe alții să găsească o cale de a-și împlini propriile visuri.

Aveam laptopul cu mine în sala de așteptare și, însuflețit de această revelație, le-am scris repede un e-mail organizatorilor. Le-am spus că aveam în sfârșit un titlu pentru ei. „Scuze pentru întârziere, le-am scris. Hai s-o numim *A-ți împlini cu adevărat visurile din copilărie.*"

2

Viața mea într-un laptop

Cum exact îți cataloghezi visurile din copilărie? Cum îi poți face pe alții să și le reînsușească pe ale lor? Ca om de știință, nu acestea erau întrebările care mă frământau în mod obișnuit.

Patru zile la rând am stat la calculator în noua noastră casă din Virginia, scanând imagini și fotografii pentru a realiza o prezentare în Power Point. Am avut mereu o gândire vizuală, așa că știam că voi ține discursul fără un text pregătit. Dar am strâns 300 de imagini cu familia mea, studenți și colegi, precum și zeci de ilustrații neobișnuite care puteau fi relevante pentru visurile din copilărie. Am adăugat și câteva cuvinte la anumite imagini – fragmente de indicații, proverbe. Acestea urmau să-mi amintească ce să spun în timp ce mă aflam pe scenă.

În timp ce lucram la discurs, mă ridicam cam o dată la 90 de minute pentru a vorbi cu copiii. Jai vedea că încercam să rămân implicat în viața de familie, dar considera totuși că petreceam mult prea mult timp cu discursul, mai ales că abia ajunseserăm în noua noastră casă. Ea, bineînțeles, își dorea să mă ocup de cutiile îngrămădite prin toate colțurile.

La început Jai n-a avut de gând să asiste la prelegere. Simțea că era nevoie să rămână în Virginia cu copiii și pentru a se ocupa de zecile de lucruri care trebuiau făcute după mutarea noastră. Îi tot spuneam: „Vreau să fii acolo." Adevărul era că aveam o nevoie disperată ca ea să fie acolo. Și în felul acesta, a acceptat până la urmă să ia avionul spre Pittsburgh în dimineața în care avea loc prelegerea.

Eu, totuși, trebuia să ajung în Pittsburgh cu o zi mai devreme, așa că la 13:00, pe 17 septembrie, în ziua în care Jai împlinea 41 de ani, am sărutat-o pe ea și pe copii de rămas bun și ne-am îndreptat spre aeroport. Sărbătoriserăm aniversarea ei cu o zi în urmă, printr-o mică petrecere în casa fratelui ei. Totuși plecarea mea a fost un memento neplăcut al faptului că Jai, acum, de ziua ei, și în toate zilele de naștere care vor urma, va fi fără mine.

Am aterizat în Pittsburgh și am fost întâmpinat la aeroport de prietenul meu Steve Seabolt, care zburase din San Francisco. Ne împrieteniserăm cu ani în urmă, când petrecusem un an sabatic la Electronic Arts, producătorul de jocuri video, unde Steve făcea parte din conducere. Deveniserăm ca frații.

Ne-am îmbrățișat, am închiriat o mașină și-am făcut haz de necaz în timp ce conduceam. Steve a spus că tocmai fusese la dentist, iar eu m-am lăudat că nu mai aveam nevoie să merg.

Ne-am oprit la un mic restaurant local și mi-am pus laptopul pe masă. M-am uitat în fugă la imagini, acum în număr de 280. „Tot e prea lungă. Până termini prezentarea toată lumea va fi moartă."

Chelnerița, o femeie însărcinată, blondă spălăcit, apropiată ca vârstă de 30 de ani, a venit la masa noastră chiar în momentul când pe ecran aveam o poză cu copiii. „Drăguți copii", a spus, și a întrebat cum îi cheamă. I-am răspuns: „El e Dylan, Logan, Chloe..." Chelnerița a spus că și fiica ei se numește Chloe, amândoi am zâmbit de coincidență. Steve și cu mine am continuat să ne uităm la prezentare, el ajutându-mă să mă concentrez.

Când chelnerița ne-a adus mâncarea, am felicitat-o în legătură cu sarcina. „Cred că sunteți foarte fericită."

„Nu chiar, a răspuns ea. A fost un accident."

S-a îndepărtat, iar eu am rămas uluit de franchețea răspunsului ei. Observația ei întâmplătoare mi-a reamintit de elementele accidentale care joacă un rol atât în apariția noastră pe lume... cât și în plecarea noastră în moarte. Aici se afla o femeie care din întâmplare va avea un copil și pe care sigur va ajunge să-l iubească. Iar în ceea ce mă privea pe mine, din cauza accidentului numit cancer, voi părăsi trei copii care vor crește lipsiți de dragostea mea.

O oră mai târziu, singur în camera de hotel, am continuat să scot și să rearanjez imagini din discurs, având necontenit în minte imaginea copiilor mei. Conexiunea la internetul din cameră era proastă, lucru care mă exaspera pentru că scotoceam încă după imagini. Pentru ca situația să devină și mai rea, începusem să simt efectele chimioterapiei prin care trecusem cu câteva zile în urmă. Aveam convulsii, diaree și mi-era greață.

Am lucrat până la miezul nopții, am adormit și m-am trezit apoi în panică la cinci dimineața. O parte din mine se îndoia de succesul discursului. Mi-am spus: „Asta pățești când încerci să spui toată povestea vieții tale într-o oră."

Am tot refăcut, regândit, reorganizat. Pe la 11 dimineața am simțit că am găsit un fir narativ mai bun; poate o să

meargă. Am făcut duş, m-am îmbrăcat. La prânz a ajuns şi Jai de la aeroport şi am luat masa împreună, toţi trei. Am avut o conversaţie gravă, iar Steve a făgăduit că va avea grijă de Jai şi de copii.

La 13:30, numele laboratorului de informatică din campusul unde-mi petrecusem mare parte din viaţă mi-a fost dedicat în semn de omagiu; am privit cum a fost dezvelit numele meu deasupra uşii. La 14:15 eram la mine în birou, simţindu-mă din nou îngrozitor – complet epuizat, sfârşit din cauza chimioterapiei şi întrebându-mă dacă n-ar trebui să mă duc pe scenă purtând scutecul absorbant pentru adulţi pe care-l adusesem cu mine ca măsură de precauţie.

Steve mi-a spus că ar trebui să mă întind puţin pe canapeaua din birou, ceea ce am şi făcut, dar mi-am ţinut laptopul pe burtă ca să pot continua să mă mai joc prin prezentare. Am mai scos încă 60 de imagini.

La 15:30 se adunaseră deja câţiva oameni pentru discurs. La ora 16 m-am ridicat de pe canapea şi am început să-mi adun recuzita pentru a traversa campusul spre sala de conferinţe. În mai puţin de o oră trebuia să fiu pe scenă.

3

*Elefantul din cameră**

Jai se afla deja în sală – cele 400 de locuri, în mod surprinzător, erau toate ocupate – şi după ce am urcat pe scenă ca să verific podiumul şi să mă organizez, a putut vedea cât de emoţionat eram. A observat că nu priveam aproape pe nimeni în ochi în timp ce mă ocupam cu aranjarea recuzitei. A crezut că nu mă pot uita în mulţime, ştiind că aş putea vedea vreun prieten sau vreun fost student şi aş fi fost mult prea copleşit de emoţii dacă privirile ni s-ar fi întâlnit.

În timp ce mă pregăteam, din public se auzea rumoare. Cei care veniseră doar ca să vadă cum arată un om care moare de cancer pancreatic se întrebau cu siguranţă: oare ăsta chiar este părul lui adevărat? (Da, părul nu-mi căzuse în timpul chimioterapiei.) Vor fi în stare să sesizeze cât de aproape eram de moarte în timp ce vorbeam? (Răspunsul meu era: „Fiţi atenţi!")

Deşi mai aveam numai câteva minute până la discurs, am continuat să finisez prelegerea chiar acolo, pe podium, ştergând câteva imagini, rearanjând altele. Încă lucram când

* Expresie care se referă la o problemă pe care toată lumea de faţă o cunoaşte, dar pe care nu o discută pentru că este fie tabu, fie ruşinoasă (*n.tr.*).

mi s-a dat semnalul: „Suntem gata să începem", mi-a spus cineva.

* * *

Nu eram în costum. Nu purtam cravată. Nu aveam de gând să urc acolo îmbrăcat cu o haină de stofă cu întărituri de piele la coate. În schimb, alesesem să-mi țin prelegerea purtând hainele găsite în dulap care se potriveau cel mai bine cu visul copilăriei mele.

Recunosc, la prima vedere arătam ca tipul care-ți ia comanda de la fereastra unui fast-food. Dar de fapt, logoul de pe tricoul meu era o emblemă de onoare pentru că fusese purtat de către echipa Imagineer de la Walt Disney – artiștii, scriitorii și inginerii care creează fantezii pentru parcul tematic. În 1995 am petrecut o perioadă de șase luni la Imagineer. A fost un punct culminant al vieții mele, împlinirea unui vis din copilărie. De aceea purtam și insigna ovală cu numele „Randy", care-mi fusese dată când am început lucrul la Disney. Aduceam un omagiu acelei experiențe de viață precum și lui Walt Disney personal, care a spus celebra frază: „Ce poți visa, poți împlini."

Am mulțumit publicului că a venit, am făcut câteva glume și apoi am spus: „Pentru cazul în care cineva a intrat din întâmplare și nu-mi cunoaște povestea, tatăl meu m-a învățat întotdeauna că dacă în cameră se află un elefant, trebuie să-l prezinți. Dacă vă uitați la imaginile de la computerul tomograf, în ficatul meu se găsesc aproximativ zece tumori, iar doctorii mi-au spus că mai am de la trei la șase luni de sănătate. Asta a fost acum o lună, așa că puteți calcula singuri cât mi-a mai rămas."

Am proiectat o imagine uriașă cu tomografia ficatului meu. Imaginea era intitulată „Elefantul din cameră", și am

introdus ca mijloc auxiliar săgeți roșii indicând fiecare tumoare individuală.

Am lăsat imaginea un timp pe ecran, în așa fel încât publicul să poată urmări săgețile și să numere tumorile. „Bine, am spus. Asta este situația. N-o putem schimba. Putem însă să decidem cum vom reacționa. Nu putem schimba cărțile care ni s-au împărțit, dar modul cum le jucăm, da."

În acel moment mă simțeam indiscutabil sănătos și complet, vechiul Randy, fără îndoială fortificat de adrenalină și de fiorul dat de o sală plină. Știam și că arătam destul de sănătos și că unora le-ar fi putut fi greu să împace aceasta cu faptul că eram aproape pe moarte. Așa că am exprimat-o: „Dacă nu par atât de depresiv și de posomorât pe cât ar trebui să fiu, îmi pare rău că vă dezamăgesc", și după ce oamenii au râs, am adăugat: „Vă asigur că nu neg realitatea. Nu e vorba de faptul că n-aș fi conștient de ceea ce se întâmplă."

„Familia mea – cei trei copii, soția mea – tocmai ne-am mutat. Am cumpărat o casă drăguță în Virginia și am făcut asta pentru că acolo îi va fi mai bine familiei mele în viitor." Am arătat o imagine cu noua noastră casă de lângă oraș, pe care tocmai o cumpăraserăm. Deasupra imaginii cu casa era titlul: „Nu neg realitatea."

Ce vreau să evidențiez: Jai și cu mine deciseserăm să ne dezrădăcinăm familia. Îi cerusem să părăsească o casă pe care o îndrăgea și prieteni care o iubeau. I-am despărțit pe copii de tovarășii lor de joacă. Ne-am făcut bagajele și ne-am aruncat într-un vârtej provocat de noi înșine, când am fi putut foarte bine să trăim într-un cocon în Pittsburgh, așteptând ca eu să mor. Am făcut aceasta pentru că știam că după ce eu nu voi mai fi, Jai și copiii vor avea nevoie să trăiască într-un loc unde familia extinsă îi poate ajuta și iubi.

Am vrut de asemenea ca publicul să știe că arătam și mă simțeam bine, în parte pentru că începusem să mă refac după debilitanta chimioterapie și după radiațiile pe care doctorii mi le făcuseră. Acum făceam chimioterapie paliativă, care era mai ușor de suportat. „Sunt acum fenomenal de sănătos, am spus. Vreau să spun, cea mai puternică disonanță cognitivă cu care vă veți confrunta e că eu chiar sunt într-o formă foarte bună. De fapt, sunt într-o formă mult mai bună decât mulți dintre dumneavoastră."

Am făcut câțiva pași spre centrul scenei. Cu câteva ore mai devreme nu eram sigur că voi avea puterea să fac ceea ce eram gata să fac, dar acum mă simțeam curajos și puternic. M-am aruncat la podea și am început să fac flotări.

Din public s-au auzit râsete și aplauze uimite, era ca și cum aș fi putut auzi cum toată lumea, colectiv, își depășea frica. Nu era vorba de vreun om oarecare pe moarte. Era vorba de mine. Puteam începe.

II

A-ȚI ÎMPLINI CU ADEVĂRAT VISURILE DIN COPILĂRIE

Visurile mele din copilărie

- Să fiu în gravitație zero
- Să joc în Liga Națională de Fotbal
- Să fiu autorul unui articol din enciclopedia *World Book*
- Să fiu căpitanul Kirk
- Să câștig animale de pluș
- Să fiu Imagineer la Disney

O imagine din discursul meu...

4

Loteria părinților

Am câștigat la loteria părinților.

M-am născut cu lozul câștigător, un motiv major care m-a făcut capabil să-mi împlinesc visurile din copilărie.

Mama era profesoară de engleză, severă și de modă veche, cu nervi de oțel. Își punea elevii să muncească din greu și îi suporta pe părinții care se plângeau că cerea prea mult de la copii. Ca fiu al ei, știam câteva lucruri despre așteptările ei înalte și ăsta a fost norocul meu.

Tata a fost cadru medical în al Doilea Război Mondial și a luat parte la Bătălia din Ardeni.

A fondat o organizație nonprofit pentru a ajuta copiii imigranților să învețe engleza. Iar pentru mijloacele de trai avea o mică firmă care vindea asigurări auto în centrul orașului Baltimore. Cea mai mare parte din clienții lui era formată din oameni săraci, cu rapoarte proaste de credit sau cu resurse financiare reduse, dar el găsea mereu o cale să le încheie asigurarea și să-i vadă la drum. Tata era eroul meu pentru un milion de motive.

Am crescut confortabil într-o familie din clasa de mijloc din Columbia, Maryland. Banii n-au fost niciodată o problemă în

casa noastră, în principal pentru că părinții mei nu simțeau niciodată nevoia să cheltuiască mult. Erau extrem de economi. Ieșeam rar să mâncăm în oraș. Vedeam un film poate o dată sau de două ori pe an. „Uită-te la televizor, îmi spuneau părinții. E gratis. Sau și mai bine, du-te la bibliotecă. Ia-ți o carte."

Când eu aveam doi ani, iar sora mea patru, mama ne-a dus la circ. La nouă ani am vrut să merg din nou. „Nu e nevoie să mai mergi, a spus mama. Ai fost deja la circ."

Sună opresiv după standardele din ziua de azi, dar de fapt am avut o copilărie magică. Mă văd cu-adevărat ca cineva care a avut în viață un avantaj incredibil, pentru că a avut o mamă și un tată care înțelegeau atât de multe lucruri.

Nu cumpăram multe. Dar ne gândeam la toate lucrurile. Asta pentru că tata avea acea curiozitate molipsitoare legată de evenimentele curente, de istorie, de viețile noastre. De fapt, în copilărie credeam că există două tipuri de familii:

Cei care au nevoie de un dicționar pentru a putea lua masa.

Cei care n-au nevoie.

Noi eram numărul 1. Aproape fiecare seară se termina consultând dicționarul pe care-l țineam pe o etajeră la numai șase pași de masă. „Dacă ai o întrebare, spuneau părinții mei, aici găsești răspunsul."

Atitudinea din casă era să nu fim trântori și să nu ne mulțumim doar să punem întrebări. Știam o metodă mai bună: deschide enciclopedia. Deschide dicționarul. Deschide-ți mintea.

Tata mai era și un povestitor incredibil și mereu spunea că poveștile trebuie spuse cu un motiv. Îi plăceau anecdotele hazlii care se transformau în povești moraliste. Era un maestru al acestor povestiri și eu i-am absorbit tehnicile ca un burete. De aceea, când sora mea, Tammy, mi-a urmărit online ultima prelegere, îmi vedea buzele mișcându-se, îmi auzea vocea, dar nu erau ale mele. Erau ale tatălui meu. Știa că reciclam o bună parte din cele mai înțelepte gânduri ale lui. N-aș nega asta nicio secundă. De fapt, uneori simțeam că tata vorbește prin mine pe scenă.

Îl citez pe tatăl meu aproape zilnic. În parte, asta se datorează faptului că, dacă împărtășești din propria-ți înțelepciune, oamenii o resping; când oferi din înțelepciunea altuia, asta pare mai puțin arogant și mai acceptabil. Și bineînțeles, atunci când ai pe cineva ca tata în buzunar, nu te poți stăpâni. Îl citezi la fiecare ocazie.

Tata îmi dădea sfaturi legate de cum să-mi croiesc drumul prin viață. Spunea lucruri precum: "Să nu iei niciodată o decizie până când nu e nevoie." Mă avertiza chiar și când mă aflam într-o poziție influentă, fie la lucru, fie în relațiile personale: "Doar pentru faptul că tu ești șoferul, nu înseamnă că trebuie să-i calci pe ceilalți."

În ultimul timp m-am surprins citându-l pe tata chiar dacă erau lucruri pe care el nu le spusese niciodată. Indiferent de ce aveam de spus, acelea puteau la fel de bine să fi fost cuvintele lui. Părea să știe totul.

Între timp, și mama știa de toate. Toată viața mea, a considerat parte din misiunea ei să-mi țină înfumurarea în frâu. Acum îi sunt recunoscător pentru asta. Chiar și în aceste zile, dacă cineva o întreabă cum eram când eram copil, mă descrie ca

"vioi, dar nu extrem de precoce". Trăim acum un timp în care părinţii îşi laudă copiii ca pe nişte genii. Şi ia-o pe mama care credea că "vioi" ar trebui să fie suficient pentru un compliment.

Când studiam pentru doctorat, am audiat modulul de teorie, despre care pot spune acum fără urmă de îndoială că, după chimioterapie, a fost cel mai cumplit lucru din viaţa mea. Când m-am plâns mamei despre cât de greu şi îngrozitor era testul, s-a aplecat spre mine, m-a bătut pe braţ şi a spus: "Ştim exact cum te simţi, dragule. Şi aminteşte-ţi: când tatăl tău era de vârsta ta, lupta cu nemţii."

După ce mi-am luat doctoratul, mama era foarte bucuroasă să mă prezinte spunând: „Acesta este fiul meu. E doctor, dar nu genul care ajută oameni."

Părinţii mei ştiau ce înseamnă cu adevărat să ajuţi. Găseau mereu proiecte mari şi neobişnuite şi apoi se aruncau asupra lor. Împreună au subscris la un proiect pentru un cămin de 50 de locuri în Thailanda rurală, care era conceput în vederea sprijinirii fetelor, pentru ca acestea să urmeze şcoala şi să evite prostituţia.

Mama era întotdeauna extrem de generoasă. Iar tata ar fi fost fericit să dea totul şi ar fi preferat să trăiască în sărăcie decât într-o casă frumoasă din afara oraşului, în care noi ceilalţi ne doream să locuim. În acest sens îl consider pe tata ca fiind cel mai adevărat „creştin" pe care l-am cunoscut. Era de asemenea un adevărat campion al dreptăţii sociale. Spre deosebire de mama, nu îmbrăţişa cu uşurinţă religia organizată. (Noi eram prezbiterieni.) Se concentra mai mult asupra celor mai înalte idealuri şi vedea echitatea ca fiind cel mai înalt dintre ele. Avea speranţe mari pentru societate şi, deşi speranţele i-au fost de mult prea multe ori înşelate, a rămas un optimist împătimit.

La vârsta de 83 de ani, tata a fost diagnosticat cu leucemie. Ştiind că nu mai avea mult timp de trăit, a aranjat ca trupul lui să fie donat în folosul ştiinţei medicale şi a dat bani pentru continuarea programului din Thailanda pentru încă cel puţin şase ani.

Mulţi dintre cei care mi-au văzut ultima prelegere au fost mişcaţi în particular de o fotografie proiectată pe ecran: era o

fotografie cu mine în pijama, sprijinindu-mă într-un cot, în care era aşa de evident că eram un copil căruia îi plăcea să viseze lucruri mari.

Scândura din prim-plan e partea din faţă a patului meu suspendat. Tata, un tâmplar foarte priceput, mi-a făcut acest pat. Zâmbetul de pe buzele copilului, scândura, expresia ochilor lui: fotografia îmi aminteşte că am câştigat la loteria părinţilor.

Deşi copiii mei vor avea o mamă iubitoare care, sunt convins, îi va călăuzi extraordinar prin viaţă, nu vor avea tată. Am acceptat asta, dar mă doare.

Mi-ar plăcea să cred că tata ar fi fost de acord cu modul în care îmi petrec aceste ultime luni de viaţă. M-ar fi sfătuit să las toate lucrurile în ordine pentru Jai, să petrec cât de mult timp posibil cu copiii – lucruri pe care le fac. Ştiu că ar înţelege sensul mutării noastre în Virginia.

Mai cred că tata mi-ar aminti că, mai mult decât orice, copiii au nevoie să ştie că părinţii îi iubesc. Nu e nevoie ca părinţii să fie în viaţă ca asta să fie posibil.

5

Liftul din casa cu un singur etaj

Mi-a fost mereu destul de greu să-mi ţin imaginaţia în frâu, şi pe la jumătatea liceului am simţit impulsul să scriu pe pereţii dormitorului copilăriei mele câteva din gândurile care mi se învârteau în cap.

Am cerut permisiunea părinţilor.

„Vreau să pictez pe pereţii din camera mea", am spus.

„Ce anume?" m-au întrebat.

„Lucruri importante pentru mine, am spus. Ce cred eu că e frumos. O să vedeţi."

Această explicaţie a fost suficientă pentru tata. Asta era ceea ce era atât de frumos la el. Îţi încuraja creativitatea numai zâmbindu-ţi. Iubea să vadă cum scânteia entuziasmului se transforma în foc de artificii. Şi mă înţelegea şi înţelegea nevoia mea de a mă exprima în moduri neconvenţionale. Aşa că a gândit că aventura mea cu pictarea pereţilor era o idee minunată.

Pe mama n-o încânta aşa tare toată povestea, dar s-a îmbunat destul de repede când a văzut cât de entuziasmat eram. În plus, ştia că tata avea de obicei câştig de cauză în astfel de

situaţii. Putea deci, la fel de bine, să se predea în bună înţelegere.

Două zile la rând, cu ajutorul surorii mele, Tammy, şi al prietenului meu Jack Sheriff, am pictat pereţii dormitorului. Tata stătea în sufragerie şi citea ziarul, aşteptând nerăbdător. Mama dădea târcoale prin hol, încordată la maxim. Se tot fofila încercând să arunce o privire, dar noi am rămas baricadaţi în cameră. Cum se spune în filme, era „platou închis".

Ce-am pictat?

Ei bine, voiam să am o formulă de gradul doi pe perete. Într-o ecuaţie de gradul doi, cel mai mare exponent al unei necunoscute este 2. Şoarece de bibliotecă ca întotdeauna, am crezut că acest lucru merita sărbătorit. Chiar lângă uşă am desenat:

$$\frac{-b \pm \sqrt{b^2-4ac}}{2a}$$

Jack şi cu mine am pictat o uşă mare de lift, de culoare argintie. În stânga uşii am desenat butoanele de „Sus" şi „Jos", iar deasupra liftului am pictat un panou cu numerele etajelor, de la unu până la şase. Numărul trei era luminat. Locuiam într-o casă tip fermă – avea numai un singur etaj – aşa că a trebuit să-mi folosesc un pic fantezia pentru a-mi imagina şase etaje. Dar privind în urmă mă întreb de ce n-am pictat 80 sau 90 de etaje. Dacă eram un visător care ţintea atât de sus, de ce mi s-a oprit liftul la etajul trei? Nu ştiu. Poate că era un simbol al echilibrului din viaţa mea, între aspiraţii şi pragmatism.

Dat fiind limitatul meu talent artistic, m-am gândit că era cel mai bine dacă schiţam obiectele în forme geometrice elementare. Aşa că am pictat o navetă spaţială simplă cu aripi.

Am pictat oglinda Albei ca Zăpada, iar alături am scris: „Îţi aminteşti când ţi-am spus că eşti cea mai frumoasă? Am minţit."

Pe tavan, eu şi Jack am scris cuvintele: „Sunt închis în pod." Am scris literele pe de-a-ndoaselea, aşa că părea ca şi cum am fi ţinut sus un prizonier şi el scrijelise un S.O.S.

Pentru că îmi plăcea şahul, Tammy a pictat piese de şah (era singura dintre noi cu ceva talent artistic). În timp ce ea se ocupa de piese, am desenat în spatele patului suspendat un submarin stând la pândă în apă. Am desenat un periscop care se înălţa deasupra cuverturii de pat în căutare de vapoare inamice.

Mereu mi-a plăcut povestea despre cutia Pandorei, aşa că Tammy şi cu mine am pictat-o în versiune proprie. Pandorei, în mitologia greacă, i s-a dat o cutie cu toate relele lumii în ea. Nu a ascultat porunca de a nu o deschide. Când capacul a fost dat la o parte, răul s-a împrăştiat în toată lumea. Întotdeauna m-am simţit atras de finalul optimist al poveştii: pe fundul cutiei rămăsese „speranţa". Aşa că pe fundul acestei cutii a Pandorei am scris „Speranţă". Jack a văzut asta şi nu s-a putut abţine să nu scrie cuvântul „Bob" deasupra cuvântului „Speranţă"*. Când prietenii îmi vizitau camera, aveau mereu nevoie de un minut ca să-şi dea seama de ce se află cuvântul Bob acolo. Apoi urma inevitabil datul ochilor peste cap.

Având în vedere că era sfârşitul anilor '70, am scris pe uşă cuvintele: „Disco e de rahat!". Mama a considerat că asta era vulgar. Într-o zi, când nu mă uitam, în tăcere, a vopsit peste

* Hope – speranţă (eng.). Referire la cunoscutul actor Bob Hope (*n.tr.*).

cuvântul „rahat". Aceasta e singura corectură pe care a făcut-o vreodată.

Prietenii care veneau în vizită erau întotdeauna foarte impresionați. „Nu pot să cred că te-au lăsat părinții să faci asta", spuneau.

Deși mama nu era încântată pe vremea aceea, n-a mai zugrăvit niciodată camera, nici măcar după zeci de ani de la plecarea mea de-acasă. De fapt, în timp, dormitorul meu a devenit principalul punct de interes în timpul turului prin casă când venea cineva în vizită. Mama a început să realizeze: oamenii considerau că era absolut fantastic. Și considerau că ea era fantastică, pentru că mă lăsase să fac asta.

Aceia dintre dumneavoastră care sunteți părinți, în cazul în care copiii dumneavoastră doresc să-și picteze dormitoarele, faceți-mi o favoare, lăsați-i să o facă. Totul va fi bine. Nu vă îngrijorați în legătură cu prețul de vânzare al casei.

Nu știu de câte ori voi putea să mai vizitez casa copilăriei mele. Dar fiecare vizită acolo e un dar. Dorm tot în patul suprapus pe care l-a făcut tata, mă uit la pereții aceia nebunești, mă gândesc la părinții mei care mi-au dat voie să pictez și adorm simțindu-mă norocos și mulțumit.

6

Gravitație zero

E important să ai visuri specifice.

Când eram la școală, mulți dintre copii își doreau să ajungă astronauți. Eram conștient de la o vârstă fragedă că nu m-ar accepta la NASA. Auzisem că astronauții nu aveau voie să poarte ochelari. N-aveam probleme cu asta. Nu-mi doream de fapt întreaga experiență astronautică. Doream doar să plutesc.

Întâmplarea face că NASA are un avion pe care-l folosește pentru a-i ajuta pe astronauți să se adapteze la gravitația zero. Toată lumea îl numește „Cometa vomei", chiar dacă NASA îl numește „Minunea imponderabilă", o manevră publicitară menită să distragă atenția de la evidență.

Oricare ar fi numele avionului, e o mașinărie extraordinară. Face arcuri parabolice, iar când ajungi sus, ai aproximativ 25 de secunde de experiență aproximativă a stării de imponderabilitate. Când avionul plonjează, te simți de parcă te-ai afla într-un montagne russe scăpat de sub control, dar tu ești suspendat, zburând de colo-colo.

Visul a devenit o posibilitate când am aflat că NASA avea un program la care studenții puteau aplica, trimițând pro-

puneri pentru experimente în avion. În 2001, grupa noastră de studenți de la Carnegie Mellon a propus un proiect folosind realitatea virtuală.

Când toată viața ai fost pământean, e greu să înțelegi senzația de imponderabilitate. La gravitația zero, urechea internă, care controlează echilibrul, nu se prea sincronizează cu ceea ce-ți spun ochii. Rezultatul e deseori senzația de greață. Ar putea realitatea virtuală, prin antrenamente „pe uscat", să fie de vreun ajutor? Aceasta era întrebarea din propunerea noastră, și a câștigat. Am fost invitați la Centrul Spațial Johnson în Housten pentru o călătorie cu avionul.

Probabil că eram mai entuziasmat decât oricare dintre studenții mei. Să plutesc! Dar mai târziu, pe parcursul procesului, am primit vești proaste. NASA a spus foarte clar că profesorilor nu li se permitea sub nicio formă să zboare împreună cu studenții lor.

Mi s-a rupt inima, dar nu m-am dat bătut. Voi găsi eu o cale să trec de acest zid. Am decis să citesc cu atenție toate informațiile referitoare la program, căutând o portiță. Și am găsit una: NASA, mereu dornică de publicitate favorabilă, permitea unui jurnalist venind din același oraș ca și studenții, să li se alăture.

Am telefonat unui funcționar de la NASA și i-am cerut numărul de fax. „Ce intenționați să ne trimiteți prin fax?" m-a întrebat. I-am explicat: demisia din calitatea de profesor și aplicația ca jurnalist.

„Îmi voi însoți studenții în noul meu rol de membru al presei," am zis.

Și el a spus: „Asta-i cam cusută cu ață albă, nu credeți?"

„Desigur", am spus, dar am și promis că voi pune informațiile despre experimentul nostru pe site-urile de știri și că

Doream doar să plutesc...

voi trimite filmul cu eforturile noastre privind realitatea virtuală mai multor jurnaliști cunoscuți. Știam că pot obține asta și că ambele părți aveau de câștigat. Mi-a dat numărul lui de fax.

Ca remarcă, de-aici se poate învăța o lecție: nu veniți cu mâna goală la masa negocierii; în felul acesta veți fi mai bine primiți.

Experiența mea în gravitația zero a fost spectaculară (și nu, n-am vomitat, mulțumesc). Am fost un pic zdruncinat totuși, pentru că la sfârșitul celor 25 de secunde magice, când gravi-

ţaţia revine în avion, cântăreşti parcă de două ori mai mult decât greutatea ta normală. Poţi avea o căzătură foarte dureroasă. De aceea ni se spunea în mod repetat: „Picioarele jos!" Nu-ţi doreşti să aterizezi în cap.

Dar am reuşit să urc în acel avion la aproape patru decenii după ce unul din ţelurile vieţii mele devenise să plutesc. Asta dovedeşte că, dacă reuşiţi să găsiţi o portiţă, probabil veţi putea găsi şi o cale să pluti ţi prin ea.

7

N-am reuşit să ajung în Liga Naţională de Fotbal

Îmi place fotbalul. Fotbalul american adevărat. Am început să joc când aveam nouă ani, şi fotbalul mi-a folosit. M-a ajutat să devin cine sunt azi. Şi chiar dacă n-am reuşit să ajung în Liga Naţională de Fotbal, cred uneori că am obţinut mai multe din urmărirea visului şi neîmplinirea lui decât am realizat de la multe dintre cele pe care le-am împlinit.

Dragostea mea pentru fotbal a început când tata m-a târât, eu dând din picioare şi urlând, să mă înscrie la un club. Nu aveam nicio dorinţă să mă aflu acolo. Eram slăbănog de la natură şi de departe cel mai mititel copil din club. Frica mi s-a transformat în groază când mi-am întâlnit antrenorul, Jim Graham, o matahală, un munte de om de peste 1,90. Fusese fundaş la Penn State şi era foarte de modă veche. Vreau să spun, *cu adevărat* de modă veche; parcă gândea că fiecare pasă însemna un vicleşug.

În prima zi de antrenament, eram toţi morţi de frică. În plus, nu luase cu el nicio minge de fotbal. Într-un final, unul dintre copii a vorbit pentru noi toţi: „Scuzaţi-mă, domnule antrenor. Nu avem mingi."

Și antrenorul Graham a răspuns, „N-avem nevoie de nicio minge."

S-a lăsat tăcerea, în timp ce noi ne gândeam la cuvintele lui...

„Câți oameni se găsesc în același timp pe terenul de fotbal?" ne-a întrebat.

„11 într-o echipă, am răspuns noi. Deci asta înseamnă 22."

„Și câți oameni ating mingea în același timp?"

„Numai unul. "

„Exact! a spus el. Așa că vom începe să exersăm ce fac *ceilalți* 21."

Principiile de bază. Acesta a fost cel mai de preț lucru pe care ni l-a dăruit antrenorul Graham. Principiile, principiile, principiile. Am privit asta ca pe o lecție pe care atât de mulți copii o ignoră, mereu în detrimentul lor. *Trebuie* să stăpânești principiile de bază, pentru că altfel ornamentele ulterioare nu vor rezista.

* * *

Antrenorul Graham obișnuia să mă muncească din greu. Îmi amintesc în mod special unul dintre antrenamente. „Faci totul greșit, Pausch. Du-te înapoi. Fă-o din nou!" Am încercat să fac ce voia. Dar n-a fost destul. „Îmi rămâi dator, Pausch! După antrenament treci la flotări."

Când în sfârșit mi s-a dat voie să plec, un antrenor asistent a venit la mine să mă încurajeze. „Antrenorul Graham te-a muncit din greu, nu-i așa?"

Am bălmăjit cu greu un „da".

„Ăsta-i un lucru bun, mi-a spus asistentul. Când greșești și nimeni nu-ți spune nimic, înseamnă că nu mai contezi pentru ceilalți."

Lecția mi-a rămas întipărită pe viață. Când vezi că faci un lucru prost și nimeni nu se obosește să-ți mai spună ceva, e de rău. Poate că nu vrei să auzi ce ți se spune, dar cei care te critică sunt deseori cei care-ți spun că încă te iubesc, că țin la tine și că vor să te îndrepte.

Se vorbește mult în zilele acestea despre cum să le dai copiilor încredere în ei. Asta nu-i ceva ce poate fi *dat*; e ceva ce trebuie să construiești. Antrenorul Graham nu ne-a cocoloșit. Încredere în sine? Știa că există numai un singur mod în care îi poți face pe copii s-o dezvolte: le dai de făcut ceva ce ei nu pot face, ei muncesc din greu până descoperă că pot, iar apoi repeți procesul.

Când antrenorul Graham m-a luat în primire pentru prima dată, eram copilul acesta slăbănog, lipsit de talent, fără condiție fizică și fără mental puternic. Dar m-a făcut să realizez că, dacă muncesc suficient de mult, voi putea face mâine lucruri pe care azi nu le pot face. Chiar și acum, când tocmai am împlinit 47 de ani, vă pot face o demonstrație de trei puncte de care orice fotbalist din Liga Națională de Fotbal ar fi mândru.

Realizez că în ziua de azi, un om ca antrenorul Graham ar putea fi dat afară dintr-un club sportiv pentru tineret. Ar fi prea sever. Părinții s-ar plânge.

Îmi amintesc de un meci în care echipa noastră a jucat îngrozitor de prost. La pauză, în goana noastră după apă, aproape că am răsturnat găleata. Antrenorul Graham era negru de furie: „Doamne! De când a început jocul nu v-am văzut mișcându-vă așa repede!" Aveam 11 ani, stăteam acolo înțepeniți, temându-ne că ne va ridica unul câte unul și ne va rupe în două cu mâinile goale. „Apă? a urlat. Vreți apă, băieți?" A ridicat găleata și a vărsat-o toată.

L-am privit cum se îndepărta şi l-am auzit bombănind spre un antrenor asistent: „Poţi să le dai apă celor din apărare. Ei au jucat bine."

Să clarific lucrurile: antrenorul Graham n-ar fi pus niciun copil în pericol. Motivul pentru care lucra atât de mult la condiţionarea noastră mentală era pentru că ştia că asta reduce riscul de accidente. În orice caz, era o zi răcoroasă, avusesem acces la apă pe tot timpul primei reprize, iar goana noastră spre găleată nu însemna decât că eram nişte copii răzgâiaţi şi nu că aveam cu adevărat nevoie de hidratare.

Chiar şi aşa, dacă un astfel de incident s-ar întâmpla astăzi, părinţii de pe margine şi-ar scoate imediat mobilele să dea telefon la preşedintele clubului sau poate chiar la avocat.

Mă întristează faptul că mulţi copii sunt cocoloşiţi în ziua de azi. Mă uit în urmă, la cum m-am simţit pe când eram muştruluiţi în pauza aceea. Da, mi-era sete. Dar mai mult decât setea, am simţit umilinţa. Îl dezamăgiserăm pe antrenorul Graham şi el ne-a făcut să ne dăm seama de asta într-un mod pe care nu-l vom uita niciodată. Şi avea dreptate. Am dat dovadă de mai multă energie pentru găleata cu apă decât arătaserăm în prăpăditul ăla de meci. Şi să fim certaţi de el însemna mult pentru noi. În repriza a doua, ne-am întors pe teren şi am dat totul din noi.

Nu l-am mai văzut pe antrenorul Graham din adolescenţă, dar mi-a tot reapărut în minte, forţându-mă să muncesc mai mult de fiecare dată când voiam să mă dau bătut, forţându-mă să devin mai bun. Mi-a dăruit o lecţie de viaţă.

* * *

Când ne trimitem copiii să facă sport – fotbal american sau european, înot, orice –, cei mai mulţi dintre noi n-o facem pentru că ne dorim cu ardoare ca ei să înveţe toate detaliile sportului respectiv.

Ceea ce ne dorim cu adevărat să înveţe e cu mult mai important: spiritul de echipă, perseverenţa, sportivitatea, preţuirea muncii şi capacitatea de a înfrunta dificultăţile. Unora dintre noi ne place să numim acest mod indirect de învăţare „fenta cu capul".

Sunt două tipuri de fente cu capul. Primul e ad litteram. Pe terenul de fotbal, jucătorul întoarce capul într-o anumită direcţie ca să te facă să crezi că o va lua într-acolo. Apoi o ia în direcţia opusă. E ca un magician care te trimite într-o direcţie falsă. Antrenorul Graham ne spunea să ne uităm la mijlocul jucătorului. „Acolo unde i se duce buricul, acolo-i merge şi trupul", spunea el.

Al doilea tip de fentă cu capul e cel *cu adevărat* important – e cel în care oamenii învaţă lucruri pe care nu realizează că le învaţă până nu au ajuns deja departe. Dacă eşti specialist la fenta cu capul, obiectivul tău ascuns e să-i faci să înveţe ceea ce îţi doreşti tu ca ei să înveţe.

Acest tip de învăţare prin fentă este absolut esenţial. Iar antrenorul Graham era un maestru.

8

Mă găsiți la litera V

Trăiesc în era calculatorului și iubesc asta! Am pixeli, de mult timp îndrăgiți, stații de lucru cu mai multe ecrane și autostradă informațională. Îmi pot imagina cu adevărat o lume fără hârtie.

Și totuși, am crescut într-o lume foarte diferită.

Când m-am născut, în 1960, hârtia era locul unde se înregistrau cunoștințele mărețe. Acasă, pe tot parcursul anilor '60 și '70, familia venera enciclopedia *World Book* – fotografiile, hărțile, steagurile diferitelor țări, informațiile utile privind populația fiecărei țări, deviza și nivelul mediu de educație.

Nu am citit toate cuvintele din fiecare volum al *World Book*, dar am încercat. Eram fascinat de modul în care apăruse. Cine a scris secțiunea despre porcul termitelor? Cum trebuie să fi fost când sunau editorii *World Book* și spuneau: „Tu cunoști porcii termitelor mai bine decât oricine. N-ai vrea să scrii un articol pentru noi?" Era apoi volumul Z. Cine a fost cel care a fost considerat îndeajuns de expert în zúlu pentru a scrie articolul acela? El sau ea or fi fost zulúși?

Părinții mei erau cumpătați. Spre deosebire de cei mai mulți americani, n-ar fi cumpărat niciodată nimic cu scopul de a-i impresiona pe alții sau pentru a-și oferi vreun lux oarecare. Dar au cumpărat bucuroși enciclopedia *World Book*, cheltuind o sumă regească la acea dată, pentru că în felul acesta ne puteau oferi mie și surorii mele darul cunoașterii. Au comandat de asemenea și volumele anuale. În fiecare an primeam câte un volum cu noi descoperiri și informații actuale – etichetate 1970, 1971, 1972, 1973 – și de-abia așteptam să le citesc. Aceste volume anuale erau însoțite de etichete colante cu referire la articolele din volumele alfabetice originale. Sarcina mea era să atașez aceste etichete la paginile corespunzătoare și mi-am luat această sarcină foarte în serios. De atunci am ajutat să găsească informații istorice și științifice pe oricine căuta în aceste enciclopedii.

Având în vedere cât am îndrăgit *World Book*, unul din visurile copilăriei mele a fost să ajung colaborator. Dar nu poți suna tu la sediul central din Chicago al *World Book* să te propui. *World Book* trebuie să te găsească pe tine.

Acum câțiva ani, mă credeți sau nu, am primit acel telefon.

Se pare că, într-un fel sau altul, cariera mea de până atunci mă transformase exact în tipul de expert pe care *World Book* dorea să-l contacteze. Nu credeau că sunt cel mai important expert în realitate virtuală din lume. Persoana aceea era mult prea ocupată pentru a putea fi abordată. Dar eu mă situam într-o poziție de mijloc – îndeajuns de respectabil, dar nu atât de celebru încât să-i refuz.

„Ați dori să scrieți noul nostru articol despre realitatea virtuală?" au întrebat.

Nu am putut să le spun că toată viața așteptasem acest telefon. Tot ce-am putut spune a fost: „Da, sigur!“ Am scris articolul. Și am introdus o fotografie a studentei mele Caitlin Kelleher purtând o cască de realitate virtuală.

Niciun editor nu a controlat vreodată ce scrisesem, dar presupun că acesta este modul de lucru la *World Book*. Alegi un expert și apoi au încredere că acesta nu va abuza de acest privilegiu.

Nu am cumpărat ultimul set de enciclopedii *World Book*. După ce am fost selectat ca autor pentru *World Book*, mi se pare că Wikipedia e o sursă la fel bună de informare, pentru că acum știu care sunt controalele de calitate la enciclopediile adevărate. Dar uneori, când mă aflu cu copiii într-o bibliotecă, nu mă pot stăpâni să nu mă uit la "V" ("Virtual Reality", de subsemnatul, cu respect) și să-i las să-și arunce o privire. E scris de tatăl lor.

9

Calități de lider

Precum nenumărați șoareci de bibliotecă născuți în 1960, am petrecut o parte a copilăriei mele visând să fiu căpitanul James T. Kirk, comandantul navei spațiale *Enterprise*. Nu mă vedeam fiind căpitanul Pausch. Am imaginat o lume în care *eram* chiar căpitanul Kirk.

Pentru băieții ambițioși și cu înclinații științifice nu putea exista un model mai impunător decât James T. Kirk din *Star Trek*. De fapt, cred cu toată seriozitatea că am devenit un profesor și un coleg mai bun – poate chiar și un soț mai bun – pentru că l-am privit pe Kirk conducând *Enterprise*.

Gândiți-vă la asta. Dacă ați văzut serialul de televiziune, știți că James Kirk nu era cel mai deștept tip de pe nava spațială. Domnul Spock, secundul său, era întotdeauna mintea logică de la bordul navei. Doctorul McCoy deținea toate cunoștințele medicale disponibile omenirii în 2260. Scotty era inginerul-șef, care avea cunoștințele tehnice necesare pentru a face ca nava să continue să meargă chiar și în timp ce era atacată de extratereștrii.

Și atunci care erau calitățile lui Kirk? Cum de a ajuns să urce la bordul navei *Enterprise* și s-o conducă?

Răspunsul: există un set de calităţi care se cheamă „calităţi de lider".

Am învăţat atât de multe privindu-l pe omul acesta în acţiune. Era esenţa pură a unui manager dinamic, un om care ştia să delege, care putea inspira cu pasiunea lui şi arăta bine în hainele pe care le purta la lucru. N-a pretins niciodată că ar avea mai multe calităţi decât subalternii săi. Recunoştea că aceştia ştiu ce fac în domeniile lor. Dar el stabilea viziunea, tonul. Răspundea pentru moralul echipei. Şi în plus avea calitatea romantică de-a impresiona femeile din toate galaxiile pe care le vizita. Imaginaţi-vă cum eram eu acasă uitându-mă la televizor, un băiat de 10 ani cu ochelari. De fiecare dată când Kirk apărea pe ecran, era ca un zeu grec pentru mine.

Şi mai avea şi cele mai fantastice jucării! Când eram copil, mă gândeam că era fascinant că putea fi pe nu ştiu ce planetă având chestia aia – dispozitivul de comunicare din *Star Trek* – care făcea posibil ca el să le vorbească oamenilor de pe navă. Iar acum port cu mine aşa ceva în buzunar. Cine-şi aminteşte că cel care ne-a făcut cunoştinţă cu telefonul mobil a fost Kirk?

Acum câţiva ani am primit un telefon (pe dispozitivul meu de comunicare) de la un autor din Pittsburgh, pe nume Chip Walter. Scria o carte împreună cu William Shatner (cunoscut şi sub numele de Kirk) despre cum descoperirile ştiinţifice imaginate mai întâi în *Star Trek* au prefigurat progresele tehnologice de azi. Căpitanul Kirk dorea să-mi viziteze laboratorul de realitate virtuală de la Carnegie Mellon.

Recunosc, visul meu din copilărie a fost *să fiu* Kirk. Dar l-am considerat totuşi un vis împlinit când a apărut Shatner. E fantastic când îţi întâlneşti idolul din copilărie, dar e

aproape de nedescris când vine el la tine să vadă ce lucruri fantastice faci în laboratorul tău.

Am lucrat cu studenţii mei zi şi noapte să construim o lume virtuală care să reproducă puntea de pe *Enterprise*. Când a ajuns Shatner, l-am îmbrăcat cu acest voluminos "dispozitiv pentru cap". Acesta avea înăuntru un ecran, şi în timp ce întorcea capul se putea cufunda în imagini care arătau vechea lui navă în 360 de grade. „Uau, aveţi chiar şi uşile de la turbolift", a spus. Şi mai aveam o surpriză pentru el: sirenele de cod roşu. A strigat imediat: „Suntem atacaţi!"

Shatner a stat trei ore şi a pus milioane de întrebări. Un coleg mi-a spus mai târziu: "Nu se mai oprea din pus întrebări. Nu prea pare să priceapă."

Dar eu eram extraordinar de impresionat. Kirk, vreau să spun Shatner, era modelul exemplar al omului care ştia exact ce nu ştie, era absolut pregătit să admită asta şi nu voia să plece până nu înţelegea. Pentru mine acesta e eroism. Mi-aş dori ca fiecare student să aibă această atitudine.

În timp ce urmam tratamentul împotriva cancerului, când mi s-a spus că numai patru la sută din pacienţii cu cancer pancreatic trăiesc cinci ani, mi-am amintit o replică din filmul *Star Trek. Mânia lui Khan*. În film, cadeţii de la Starfleet sunt confruntaţi cu un scenariu de antrenament simulat în care, indiferent ce ar face, întregul echipaj le este omorât. Filmul arată că, pe vremea când Kirk era cadet, a reprogramat simularea pentru că "el nu credea în scenarii pentru învinşi."

Peste ani, unii dintre cei mai sofisticaţi dintre colegii mei din mediul academic au strâmbat din nas la dragostea mea pentru *Star Trek*. Dar de la bun început mie mi-a folosit şi n-a încetat niciodată să-mi folosească.

După ce Shatner a aflat de diagnosticul meu, mi-a trimis o fotografie cu el în rolul lui Kirk. A scris pe ea: "Nu cred în scenarii pentru învinşi."

10

Câştiguri mari

Unul dintre cele mai timpurii visuri din copilărie era să fiu cel mai interesant tip din oricare parc de distracţii sau bâlci la care mergeam. Şi-am ştiut întotdeauna exact cum poţi ajunge să fii atât de interesant.

Cel mai interesant tip era uşor de depistat: era cel care se plimba cu cel mai mare animal de pluş în braţe. Copil fiind, vedeam uneori în depărtare câte un băiat cu capul şi trupul aproape ascunse de un uriaş animal de pluş. Nu conta dacă era vreun Adonis ferchezuit sau dacă era vreun popândău care nici măcar nu reuşea să cuprindă animalul cu braţele. Dacă avea cel mai mare animal de pluş, atunci era cel mai interesant tip de la bâlci.

Tata subscria la aceeaşi credinţă. Se simţea vulnerabil dacă, aflându-se într-o roată Ferris, nu ţinea pe genunchi vreun urs imens sau vreo maimuţă pe care tocmai să le fi câştigat. Având în vedere competitivitatea din casa noastră, jocurile de noroc deveneau o luptă. Care dintre noi va putea captura cel mai mare animal din Împărăţia Animalelor de Pluş?

V-ați plimbat vreodată printr-un bâlci cu un imens animal de pluş în brațe? Ați văzut vreodată cum vă privesc oamenii și cum vă invidiază? Ați folosit vreodată un animal de pluş ca să impresionați o femeie? Eu da... și-am luat-o de nevastă.

Animalele uriaşe de pluş au jucat un rol în viața mea încă de la început. Era pe vremea când eu aveam trei ani și sora mea cinci. Ne aflam la raionul de jucării și tata a spus că puteam cumpăra orice articol dacă ne înțelegeam împreună care, și dacă-l împărțeam. Ne-am uitat de jur împrejur și într-un final am ridicat privirea și am văzut pe raftul cel mai de sus un uriaş iepure de pluş.

„Pe ăsta îl luăm !" a spus sora mea.

Era probabil cel mai scump articol din raionul de jucării. Dar tata era un om care își ținea cuvântul. Aşa că ni l-a cumpărat. Probabil că l-a considerat o investiție bună. Într-o casă e oricând bine-venit un animal uriaş de pluş.

Când am ajuns la maturitate și apăream cu din ce în ce mai multe și mai mari animale de pluş, tata suspecta că mituiam oamenii. Bănuia că-i aşteptam pe câştigători lângă puştile cu apă și apoi îi strecuram o bancnotă de 50 vreunui tip care nu realiza că un animal uriaş de pluş schimba percepția lumii despre el. Dar n-am plătit niciodată pentru un animal de pluş.

Şi n-am trişat niciodată.

OK, recunosc că m-am aplecat în față. Aşa se face la aruncarea de inele. Mă aplec, dar nu trişez.

În orice caz, am câştigat multe fără ca familia mea să fie martoră. Şi știu că asta a făcut să crească suspiciunea. Dar am descoperit că cel mai bine câştigam animalele de pluş când nu simțeam presiunea prezenței familiei. Şi nici nu voiam ca lumea să știe cât timp îmi lua să am succes. Tenacitatea e o

V-ați plimbat vreodată la bâlci cu un animal de pluş uriaş în brațe?

virtute, dar nu e întotdeauna esențial ca alții să vadă cât de din greu munceşti.

Acum sunt gata să dezvălui că sunt două secrete pentru a câştiga animale de pluş: brațe lungi și o sumă mică de care să dispui. Am avut norocul în viață să le am pe amândouă.

La ultima mea prelegere am vorbit despre animalele mele de pluş și am arătat fotografii cu ele. Puteam prezice ce vor

gândi cinicii pricepuți la tehnică: în aceste timpuri ale imaginilor manipulate digital, poate că urșii de pluș nu erau cu adevărat în pozele cu mine. Sau poate că m-am dat bine pe lângă adevărații câștigători și i-am convins să mă lase să mă fotografiez cu premiile lor.

Cum aș putea, în această epocă a cinismului, să-mi conving publicul că eu chiar am câștigat aceste premii? Ei bine, le-aș arăta chiar animalele de pluș. Și astfel, câțiva dintre studenții mei au apărut din culise pe scenă, fiecare purtând câte un uriaș animal de pluș, dintre cele pe care le câștigasem de-a lungul vremii.

Nu mai am nevoie de aceste trofee. Și deși știu că soția mea a iubit ursul pe care l-am agățat în biroul ei pe vremea când o curtam, acum, cu trei copii, nu-și mai dorește ca o armată de animale să împânzească noua noastră casă. (Spuma de polistiren care începuse să se scurgă din ele începuse să-și croiască drumul spre gura lui Chloe.)

Știam că dacă păstram animalele, Jai va suna la Goodwill și le va spune: "Luați-le!", sau și mai rău, ar simți că nu o poate face! De aceea am decis: de ce să nu le dau prietenilor?

Și după ce au fost aliniate pe scenă, am anunțat : oricine dorește o bucățică din mine după ce terminăm, să se simtă liber să vină să ia un animal de pluș; primul venit, primul servit.

Toate animalele uriașe de pluș și-au găsit repede o casă. Câteva zile mai târziu am aflat că unul dintre animale a fost luat de o studentă de la Carnegie Mellon, care, ca și mine, are cancer. După prelegere, a urcat pe scenă și a luat elefantul uriaș. Îmi place simbolismul acestei întâmplări. A luat elefantul din cameră.

11

Cel mai fericit loc de pe pământ

În 1969, când aveam opt ani, familia mea a plecat într-o călătorie, străbătând țara să vadă Disneyland. A fost o aventură totală. Și de îndată ce-am ajuns, am căzut în extaz. Era cel mai frumos loc în care fusesem vreodată.

Pe când stăteam la rând împreună cu ceilalți copii, singurul lucru la care mă puteam gândi era: „De-abia aștept să creez lucruri ca astea ! "

Două decenii mai târziu, când am luat doctoratul în informatică la Carnegie Mellon, m-am gândit că asta mă califica să fac absolut orice, așa că am scris rapid scrisori de intenție la Walt Disney Imagineering. Iar ei mi-au trimis cele mai drăguțe scrisori de „du-te dracului" pe care le-am primit vreodată. Au spus că mi-au citit aplicația și că nu aveau „niciun post care să corespundă vreuneia dintre calificările dumneavoastră".

Nimic ? Aceasta era o companie vestită pentru faptul că angaja armate de oameni să le măture străzile! Disney nu avea nimic pentru mine? Nici măcar o mătură?

A fost un pas înapoi. Dar mi-am păstrat în minte mantra: zidurile există pentru un motiv. Nu sunt acolo ca să ne țină

afară. Sunt acolo să ne ofere șansa să arătăm cât de mult și dorim ceva.

Sărim direct în anul 1995. Am devenit profesor la Universitatea din Virginia și am ajutat la crearea unui sistem numit „Realitatea Virtuală pentru Cinci Dolari pe Zi". Asta se întâmpla într-o perioadă în care cei din realitatea virtuală susțineau că e nevoie de jumătate de milion de dolari pentru a putea face ceva. Și, împreună cu colegii mei, am avut mica noastră versiune a garajului Hewlett-Packard* și am reușit să construim un sistem funcțional de realitate virtuală pentru venituri scăzute.

Nu la mult timp după aceea, am aflat că Disney Imagineering lucra la un proiect de realitate virtuală. Era strict secret. Era o atracție bazată pe povestea lui Aladin, care urma să permită oamenilor să călătorească pe un covor magic. Am sunat la Disney și am explicat că eram cercetător în realitate virtuală în căutare de informații. Am fost ridicol de insistent și mi s-a tot făcut legătura cu alții și alții, până am ajuns să vorbesc cu un tip numit Jon Snoddy. Iar el era chiar inginerul Imagineer care conducea echipa. M-am simțit de parcă aș fi sunat la Casa Albă și mi s-ar fi făcut legătura cu președintele.

După ce am vorbit un timp, i-am spus lui Jon că urma să vin în California. Ne puteam întâlni? (Adevărul era, dacă spunea da, că singurul motiv pentru care mă duceam era să-l întâlnesc pe el. M-aș fi dus până și pe Neptun să-l întâlnesc.) Mi-a spus OK. Dacă tot veneam, puteam lua masa împreună.

Înainte de a mă duce să-l întâlnesc, m-am pregătit timp de 80 de ore. I-am rugat pe toți experții în realitate virtuală pe care i cunoșteam să-mi împărtășească gândurile și întrebările lor

* Hewlett-Packard, vestita companie de IT, a fost fondată de William Hewlett și David Packard într-un garaj de lângă Palo Alto (*n.tr.*).

legate de acest proiect Disney. Rezultatul a fost că atunci când în sfârșit l-am întâlnit pe Jon, a fost uimit de cât de pregătit eram. (E ușor să pari inteligent atunci când imiți oameni inteligenți.)

Apoi, la sfârșitul prânzului, am pus „întrebarea".

„Mi se apropie un an sabatic*", am spus.

„Ce-i aia?" a întrebat, ceea ce a fost prima mea bănuială legată de diferențele culturale dintre mediul academic și cel de divertisment cu care aveam să mă confrunt.

După ce i-am explicat conceptul de „an sabatic", i s-a părut că ar fi o idee bună dacă aș veni să-l petrec pe al meu alături de echipa lui. Înțelegerea a fost: voi veni pentru șase luni, voi lucra la un proiect și apoi voi publica un articol despre el. Eram cuprins de entuziasm. Nu se mai auzise ca Imagineering să invite un academician ca mine în cadrul unei operațiuni secrete.

Singura problemă: aveam nevoie de permisiunea șefilor pentru a-mi putea lua acest an sabatic bizar.

Ei bine, fiecare poveste Disney are nevoie de un personaj negativ, iar al meu s-a nimerit a fi un anumit decan de la Universitatea din Virginia. „Decanul Wormer" (cum îl numea Jai în semn de omagiu față de filmul *Peripeții la colegiu*) era îngrijorat că Disney va suge din mine toată „proprietatea intelectuală" care, legal vorbind, aparținea universității. L-am întrebat: „ Dar credeți că e o idee cât de cât bună?" Și el a spus: „Habar n-am dacă e o idee bună." Era dovada că uneori cele mai impenetrabile ziduri apar în carne și oase.

Pentru că n-ajungeam la nicio concluzie cu el, am plecat cu cererea la decanul de la cercetare sponsorizată. L-am întrebat:

* În sistemul universitar american, fiecare al șaptelea an, când profesorul nu are sarcini de predare (*n.r.*).

Sora mea și cu mine în mașinuțe. Singurul lucru la care mă gândeam era „De-abia aștept să creez lucruri ca astea".

„Credeți că e o idee bună să fac asta?" Şi mi-a răspuns: „Nu am destule informații ca să pot răspunde. Dar știu că unul dintre membrii străluciți ai facultății se află în birou la mine şi că e cu adevărat entuziasmat. Așa că spuneți-mi mai multe."

Uite, avem aici o lecție pentru manageri și administratori. Ambii decani au spus același lucru: nu știau dacă acest an sabatic era o idee bună. Dar gândiți-vă la cât de diferit au spus-o!

Am sfârșit prin a avea permisiunea să-mi iau acel an sabatic și de fapt a fost un vis devenit realitate. De fapt, am o confesiune de făcut. Arată exact cât de demodat sunt: la scurt timp după ce am ajuns în California am sărit în mașina mea decapotabilă și am condus spre sediul central al Imagineering. Era o noapte caldă de vară, iar coloana sonoră a filmului Disney *Regele Leu* răsuna în boxele mașinii. Fața îmi era plină de lacrimi în timp ce treceam pe lângă clădire. Acesta eram, versiunea adultă a acelui copil cu ochi mari de la Disneyland. Ajunsesem în sfârșit. Eram un Imagineer.

III

AVENTURI... ŞI LECŢII ÎNVĂŢATE

12

Parcul e deschis *până la 8 seara*

Odiseea mea medicală a început în vara lui 2006, când am simțit această ușoară, inexplicabilă durere în abdomenul superior. Mai târziu a apărut icterul, iar doctorii suspectau că aș avea hepatită. S-a dovedit însă că erau speranțe deșarte. Tomografiile arătau că aveam cancer pancreatic și am avut nevoie de numai zece minute pe Google ca să descopăr cât de proastă era această veste. Cancerul pancreatic are cea mai ridicată rată de mortalitate dintre toate tipurile de cancer; jumătate dintre cei diagnosticați cu acest tip de cancer mor în șase luni, iar 96 la sută nu trăiesc mai mult de cinci ani.

Mi-am abordat tratamentul așa cum abordez multe lucruri, ca om de știință. Am pus o mulțime de întrebări în căutare de date și m-am trezit formulând ipoteze împreună cu doctorii. Găseam articole obscure de ziar și le aduceam cu mine la medic. Doctorii nu păreau să fie deranjați. De fapt, cei mai mulți mă considerau un pacient amuzant pentru că eram așa de implicat în toate. (Nu a părut să-i deranjeze nici când luam cu mine avocați – prietena și colega mea Jessica Hodgins venea la consultații ca să ofere atât sprijin cât și

aptitudinile ei de cercetare în inventarierea informațiilor medicale.)

Le-am spus doctorilor că sunt pregătit să suport orice din arsenalul lor chirurgical și că voi înghiți orice medicament din cabinetele lor, pentru că aveam un scop: voiam să rămân în viață pe cât de mult posibil pentru Jai și copii. La prima mea întâlnire cu chirurgul Herb Zeh din Pittsburgh, i-am spus: „Să fie limpede. Scopul meu e să rămân în viață și să apar în broșura dumneavoastră peste zece ani.“

S-a întâmplat să fiu unul dintre puținii pacienți care puteau beneficia de ceea ce se numește „operația Whipple", numită după doctorul care în 1930 a creat această complicată procedură. În anii '70, 25 la sută dintre pacienți mureau ca urmare a operației. În anul 2000 riscul de a muri din cauza operației era sub cinci la sută, dacă aceasta era făcută de către specialiști cu experiență. Știam totuși că va urma o perioadă îngrozitoare, mai ales că operația trebuia urmată de un regim extrem de toxic de chimioterapie și radiații.

Ca parte din operație, doctorul Zeh nu mi-a îndepărtat numai tumoarea, ci și bila, o treime din pancreas, o treime din stomac și mai mulți centimetri din intestinul subțire. Când mi-am revenit după operație, am petrecut două luni la MD Anderson Cancer Center din Houston unde am făcut doze puternice de chimioterapie și, în plus, zilnic, doze ridicate de radiații la abdomen. De la 82,5 kg am ajuns la 62,5 kg, iar la sfârșit abia mai puteam să merg. În ianuarie m-am întors acasă în Pittsburgh și tomografiile nu mai indicau cancer. Încet, încet, mi-am recăpătat puterea.

În august a venit vremea consultului trimestrial la MD Anderson. Împreună cu Jai am zburat la Houston pentru întrevedere, lăsând copiii acasă cu o bonă. Am privit călătoria ca pe un voiaj romantic. Cu o zi înainte ne-am dus chiar și la un imens parc acvatic – știu, ideea mea de călătorie romantică – și m-am dat pe tobogan, cu zâmbetul pe buze până la aterizare.

Apoi, pe 15 august 2007, într-o miercuri, Jai și cu mine am ajuns la MD Anderson ca să primim rezultatele ultimei tomografii de la oncologul meu, Robert Wolff. Am fost introduși într-o cameră de examinare unde o asistentă a pus câteva întrebări de rutină. „Ceva schimbări în greutate, Randy? Iei aceleași medicamente?" Jai a observat vocea fericită și încântată a asistentei la plecare, și cum a spus pe un ton vesel: „Bine, doctorul va veni într-o clipă să te vadă", în timp ce închidea ușa în urma ei.

În camera de examinare era un calculator și am observat că asistenta nu închisese fișierele; rapoartele mele medicale erau încă pe ecran. Mă pricep, bineînțeles, la calculatoare, dar asta nu necesita niciun fel de cunoștințe. Întreaga mea istorie medicală se afla chiar acolo.

„Să aruncăm o privire?" am întrebat-o pe Jai. N-am simțit absolut nicio remușcare în legătură cu ce urma să fac. La urma urmei, acestea erau rapoartele mele.

Am tot căutat și am găsit raportul cu analizele de sânge. Erau 30 de valori obscure, dar știam valoarea pe care o căutam: CA 19-9 – markerul tumoral. Când am găsit-o, cifra era un cutremurător 208. O valoare normală e sub 37. Am privit doar o secundă.

„S-a terminat. M-am pârlit."

„Ce vrei să spui?" m-a întrebat.

I-am spus la ce nivel ajunsese markerul. Studiase destule în legătură cu tratamentele de cancer ca să știe că 208 indica metastază: o condamnare la moarte. „Nu-i deloc amuzant, a spus. Încetează cu glumele."

Am afișat tomografiile pe ecran și am început să număr: „Una, două, trei, patru, cinci, șase..."

Am putut auzi panica din vocea lui Jai. „Nu-mi spune că numeri tumorile", a spus. Nu mă puteam stăpâni. Am continuat să număr cu voce tare. „Șapte, opt, nouă, zece..." Le-am văzut pe toate. Cancerul făcuse metastaze în ficat.

Jai a venit la calculator, a văzut totul clar cu ochii ei și mi-a căzut în brațe. Am plâns împreună. Și atunci am realizat că în cameră nu exista nicio cutie cu șervețele. M-am trezit gândind: „N-ar trebui ca o încăpere ca aceasta, într-un astfel de moment, să aibă o cutie de Kleenex? Uau, asta e o scăpare tehnică imensă."

S-a auzit o bătaie în ușă. A intrat doctorul Wolff cu o broșură în mână. S-a uitat de la Jai la mine, la tomografiile de pe ecran și a înțeles ce tocmai se întâmplase. Am decis să fiu preventiv: „Știm", am spus.

Între timp Jai ajunsese aproape în stare de șoc, plângând isteric. Și eu eram trist, bineînțeles, dar eram în același timp grozav de curios să văd modul în care doctorul Wolff va aborda sarcina cumplită care-l aștepta. Doctorul s-a așezat lângă Jai să o consoleze. I-a explicat calm că nu va mai încerca să-mi salveze viața. „Ce încercăm să facem, a zis, este să lungim timpul pe care-l mai are Randy de trăit, ca să poată avea cea mai înaltă calitate a vieții. Și asta pentru că, după

cum stau lucrurile acum, știința medicală nu-i poate oferi o durată normală de viață."

„Stați, stați, stați, a spus Jai. Îmi spuneți că asta a fost tot? Așa, pur și simplu? Am pornit de la „vom lupta cu asta" și-am ajuns la „bătălia s-a terminat"? Cum rămâne cu transplantul de ficat?"

„Nu, a spus doctorul, nu după ce apare metastaza." A vorbit despre folosirea chimioterapiei paliative – tratament care nu urmărește vindecarea, dar care ar putea ușura simptomele și care eventual mai putea adăuga câteva luni de viață – și despre găsirea de modalități de a mă face să mă simt confortabil și implicat în viață pe măsură ce se apropie sfârșitul.

Toată această conversație sinistră îmi părea o scenă suprarealistă. Da, mă simțeam copleșit și distrus, atât pentru mine, cât mai ales pentru Jai, care nu se putea opri din plâns. Dar o mare parte din mine rămăsese ancorată în Randy Omul de Știință, care aduna date și examina opțiunile doctorului. În același timp, o altă parte din mine era extrem de prinsă în spectacolul momentului. Am fost incredibil de impresionat – chiar cuprins de venerație – de modul în care doctorul Wolff îi prezenta veștile lui Jai. M-am gândit: „Ia uite cum o face. Probabil a mai făcut-o de multe ori și se pricepe. S-a pregătit conștiincios și totuși e totul atât de spontan și spus din inimă."

Am observat cum doctorul se lăsa pe spate în scaun și închidea ochii de fiecare dată înainte de a răspunde la o întrebare, aproape ca și cum asta îl ajuta să gândească mai profund. Am privit poziția corpului doctorului, așa cum stătea lângă Jai. Eram aproape detașat de tot ce se întâmpla, gândind: „Nu o cuprinde cu brațul de după umeri. Înțeleg de

ce. Ar fi prea necuviincios. Dar se apleacă în faţă cu mâna pe genunchiul ei. Doamne, chiar se pricepe."

Îmi doream ca fiecare student la medicină care se gândea să se specializeze în oncologie să vadă ce vedeam eu. Am remarcat că doctorul Wolff se folosea de semantică pentru a formula totul într-o lumină pozitivă. Când l-am întrebat: „Cât timp mai am până mor?" a răspuns „Mai ai probabil de la trei la şase luni de sănătate." Asta mi-a amintit de timpul petrecut la Disney. Întreabă-i pe angajaţii de la Disney: „La ce oră se închide parcul?". Răspunsul lor va fi: „Parcul e *deschis* până la 8 seara."

Într-un anume fel, am simţit un ciudat sentiment de uşurare. Jai şi cu mine aşteptaserăm prea multe luni în tensiune să vedem dacă tumorile vor reveni. Acum erau prezente, o armată de tumori. Aşteptarea se terminase. Acum puteam trece mai departe, ocupându-ne de orice ar fi apărut după aceea.

La sfârşitul întâlnirii, doctorul a îmbrăţişat-o pe Jai şi a dat mâna cu mine, iar noi am ieşit împreună în noua noastră realitate.

Părăsind cabinetul doctorului, m-am gândit la ce-i spusesem lui Jai în parcul acvatic în timpul euforiei de după experienţa cu toboganul. „Chiar dacă mâine rezultatele de la tomografie vor fi proaste, vreau să ştii că e minunat să fiu în viaţă şi să fiu aici, viu, cu tine. Orice veşti vom primi despre tomografii, nu voi muri când le aud. Nu voi muri nici mâine, nici poimâine, nici răspoimâine. Aşa că azi, chiar acum, ei bine, astăzi e o zi minunată. Şi vreau ca tu să ştii cât mă bucur de ea."

M-am gândit la asta şi la zâmbetul lui Jai.

Am ştiut atunci. În felul acesta trebuia să-mi trăiesc restul zilelor.

13

Bărbatul din mașina decapotabilă

Într-o dimineață, la destul de mult timp după ce fusesem diagnosticat cu cancer, am primit un e-mail de la Robbee Kosak, vicepreședinta pentru dezvoltare. Mi-a povestit o întâmplare.

Mi-a spus că mergea cu mașina spre casă cu o seară în urmă și a ajuns în spatele unui bărbat într-o mașină decapotabilă. Era o seară minunată, caldă, de început de primăvară și bărbatul coborâse capota și avea toate geamurile deschise. Brațul îi atârna peste portieră, iar degetele băteau în ritmul muzicii de la radio. Dădea în același timp din cap, iar vântul i se juca în păr.

Robbee s-a mutat pe cealaltă bandă și s-a mai apropiat puțin. Din lateral a putut vedea că bărbatul avea un ușor zâmbet pe buze, genul acela de zâmbet distrat pe care îl pot avea oamenii când sunt singuri și fericiți cu propriile gânduri. Robbee s-a surprins gândind: „Uau, asta-i exact imaginea unui om care se bucură de zi și de moment."

Mașina decapotabilă a dat colțul și atunci Robbee a putut vedea întregul chip al bărbatului. „O, Doamne, și-a spus, e Randy Pausch!"

A fost șocată să mă recunoască. Știa că diagnosticul meu era cumplit. Și totuși, după cum mi-a scris în e-mail, a fost mișcată de cât de mulțumit păream. În acel moment de intimitate, eram, se pare, fericit. „Nu vei putea ști niciodată cât de mult mi-a înfrumusețat ziua faptul că te-am văzut, amintindu-mi cum trebuie trăită viața."

Am citit e-mailul de la Robbee de câteva ori. Am ajuns să-l privesc ca pe un feedback esențial.

N-a fost întotdeauna ușor să-mi păstrez atitudinea pozitivă pe durata tratamentului. Când ai o cumplită problemă medicală, e greu să știi cum o duci din punct de vedere emoțional. Mă întrebam dacă o parte din mine nu juca teatru în prezența altora. Poate că uneori mă obligam să par puternic și invincibil. Mulți pacienți de cancer se simt obligați să afișeze o fațadă curajoasă. Făceam oare și eu același lucru?

Dar Robbee m-a întâlnit într-un moment neprevăzut. M-aș bucura să cred că m-a văzut așa cum sunt. Cu siguranță însă, a văzut cum eram în acea seară.

E-mailul ei conținea numai un paragraf, dar pentru mine a însemnat foarte mult. Îmi oferise o fereastră spre mine însumi. Eram în continuare pe deplin implicat în viață. Încă știam că viața e bună. Cu mine era bine.

14

Unchiul olandez

Toţi cei care mă cunosc vă vor spune că am avut mereu o conştiinţă sănătoasă de sine şi că sunt conştient de abilităţile mele. Obişnuiesc să spun ce gândesc şi ce cred. Nu sunt prea răbdător când mă confrunt cu incompetenţa.

Acestea sunt trăsături care, în cea mai mare parte a timpului, mi-au fost de folos. Dar au existat momente, fie că mă credeţi sau nu, când am părut arogant şi lipsit de tact. Şi acestea sunt momentele când cei care te pot ajuta să te îndrepţi devin esenţiali.

Sora mea, Tammy, a trebuit să suporte un frate mai mic care era exemplul viu al celui care le ştie pe toate. Îi spuneam întotdeauna ce să facă, de parcă ordinea în care ne născuserăm fusese o greşeală pe care eu încercam necontenit să o corectez.

Într-o zi, pe când eu aveam şapte ani, iar Tammy nouă, aşteptam împreună autobuzul şcolii, iar eu o boscorodeam ca de obicei. A hotărât că nu mai suportă. Mi-a luat cutia cu mâncare şi a aruncat-o într-o baltă noroioasă... exact în momentul când a oprit autobuzul. Sora mea a sfârşit în biroul di-

rectorului, iar eu am fost trimis la administrator, care mi-a curăţat cutia, a aruncat sandvişul îmbibat cu noroi şi mi-a dat amabil bani pentru masa de prânz.

Directorul i-a spus lui Tammy că o sunase pe mama. „O las pe ea să se ocupe de asta", a spus. Când am ajuns acasă după şcoală, mama a spus: „Îl las pe tata să se ocupe de asta." Sora mea şi-a petrecut ziua aşteptându-şi înfrigurată soarta.

Când tata s-a întors acasă de la muncă, a ascultat povestea şi apoi a izbucnit în râs. Nu avea de gând să o pedepsească pe Tammy. N-a făcut altceva decât să o felicite! Eram un copil care *avea nevoie* să i se arunce cutia cu mâncare într-o baltă. Tammy a răsuflat uşurată, iar eu am fost pus la punct... cu toate că nu înţelesesem lecţia pe deplin.

Până să ajung la Universitatea Brown, dezvoltasem deja anumite abilităţi şi oamenii ştiau că eram conştient de asta. Bunul meu prieten, Scott Sherman, pe care l-am întâlnit în primul an, îşi aminteşte de mine ca cel „fără pic de tact şi universal recunoscut ca cel mai rapid în a jigni pe cel cu care tocmai a făcut cunoştinţă".

De obicei nu observam ce impresie făceam, parţial pentru că lucrurile păreau că merg, iar eu aveam succes din punct de vedere academic. Andy van Dam, legendarul profesor de informatică, m-a făcut asistentul lui. „Andy Pretenţiosul", după cum era cunoscut, mă plăcea. Mă pasionau atât de multe lucruri – o trăsătură bună. Dar ca mulţi alţii, aveam calităţi care erau în acelaşi timp defecte. În opinia lui Andy, eram extrem de obsedat de mine însumi şi un adversar rigid, declamându-mi mereu opiniile.

Într-o zi, Andy m-a luat la o plimbare. M-a apucat de după umeri şi a spus: „Randy, e aşa păcat că oamenii te percep

ca fiind aşa de arogant, pentru că asta o să-ţi limiteze posibilităţile pe care le vei avea în viaţă."

Privind în urmă, formularea lui a fost perfectă. Spunea de fapt: „Randy, eşti un nemernic." Dar a spus-o într-un mod care m-a făcut să fiu deschis la critica lui, să fiu în stare să ascult lucrurile care-mi erau necesare şi pe care mi le spunea eroul meu. Există o expresie veche, „un unchi olandez", care se referă la persoana care-ţi oferă un feedback cinstit. Puţini oameni se mai obosesc în zilele noastre să facă asta şi de aceea expresia începe să pară învechită, sau e poate chiar necunoscută. (Iar partea cea mai frumoasă e că Andy chiar era olandez.)

De când ultima mea prelegere a început să circule pe internet, nu puţini sunt prietenii care au început să mă înţepe în legătură cu asta, numindu-mă „Sfântul Randy". E modul lor de a-mi reaminti că au existat timpuri când eram descris în alte cuvinte, ceva mai colorate.

Dar îmi place să cred că defectele mele sunt mai mult în planul social, decât în cel moral. Şi am fost destul de norocos să beneficiez de-a lungul timpului de pe urma oamenilor ca Andy, cărora le-a păsat îndeajuns de mult încât să-mi facă amarele declaraţii de dragoste pe care aveam nevoie să le aud.

15

Turnând cola pe bancheta din spate

Pentru o bună bucată de vreme, o mare parte a identităţii mele a fost aceea de „unchi burlac". Pe când aveam 20–30 de ani, nu aveam copii, iar cei doi copii ai surorii mele, Chris şi Laura, au devenit obiectele afecţiunii mele. Mă bucuram să fiu unchiul Randy, tipul care apărea cam o dată pe lună în vieţile lor ca să-i ajute să privească lumea din noi şi ciudate puncte de vedere.

Nu se poate spune că-i răsfăţam. Încercam doar să le împărtăşesc viziunea mea asupra vieţii. Asta o exaspera uneori pe sora mea.

Odată, acum vreo 12 ani, când Chris avea şapte ani şi Laura nouă, m-am dus să-i iau cu nou-nouţa mea maşină decapotabilă Volkswagen Cabrio. „Aveţi grijă în maşina nouă a unchiului Randy, le-a spus sora mea. Ştergeţi-vă pe picioare înainte să urcaţi. Să nu faceţi mizerie. Să nu o murdăriţi."

Am ascultat-o şi m-am gândit, aşa cum numai un unchi burlac poate: „Acesta-i genul de avertisment care-i face pe copii să fie sortiţi eşecului. Bineînţeles că-mi vor murdări până la urmă maşina. Aşa sunt copiii." Aşa că am uşurat

situaţia. În timp ce sora mea enumera regulile, am deschis în mod deliberat o cutie de cola, am întors-o şi am turnat-o peste stofa banchetei din spate. Mesajul meu: oamenii sunt mult mai importanţi decât lucrurile. O maşină, chiar şi o bijuterie ca maşina mea cea nouă, era numai un obiect.

În timp ce turnam coca-cola pe banchetă, îi priveam pe Chris şi Laura, care rămăseseră cu gurile căscate şi ochii mari. Iată-l pe nebunul unchi Randy respingând total regulile adulţilor.

În final am fost atât de fericit că am vărsat acea băutură. Pentru că, spre sfârşitul weekendului, micul Chris a făcut gripă şi a vomitat peste toată bancheta. Nu s-a simţit vinovat. S-a simţit uşurat; mă văzuse deja pe mine botezând maşina. Ştia că totul va fi bine.

Aveam numai două reguli, de fiecare dată când copiii erau cu mine:

Fără smiorcăială.
Nimic din ce facem împreună nu spunem mamei.

„Nu spunem mamei" a transformat tot ce făceam într-o aventură de piraterie. Chiar şi cele mai obişnuite lucruri păreau magice.

Cele mai multe weekenduri, Chris şi Laura le petreceau în apartamentul meu şi eu îi duceam la Chuck E. Cheese, sau plecam într-o excursie sau vizitam vreun muzeu. În weekendurile speciale stăteam într-un hotel cu piscină.

Ne plăcea să facem clătite împreună. Tata întreba tot timpul: „De ce aveţi mereu nevoie de clătite?" Şi eu aş pune aceeaşi întrebare. Făceam mereu clătite în forme de animale

ciudate. Compoziţia moale îmi plăcea, pentru că fiecare clătită pe care o făceam devenea un involuntar test Rorschach. Chris şi Laura spuneau: „Nu asta-i forma animalului pe care l-am vrut." Dar asta ne permitea să ne uităm la clătită aşa cum era şi să ne imaginăm ce animal ar putea fi.

I-am privit pe Laura şi Chris crescând şi devenind nişte tineri adulţi extraordinari. Ea are acum 21 de ani, iar el 19. În aceste zile sunt mai recunoscător ca niciodată că am fost o parte a copilăriei lor, pentru că am ajuns să înţeleg ceva. E foarte puţin probabil că voi ajunge să fiu tată pentru copii mai mari de şase ani. Aşa că timpul petrecut cu Chris şi Laura a devenit chiar şi mai preţios. Mi-au oferit darul de a fi prezent în vieţile lor din timpul copilăriei şi adolescenţei până spre maturitate.

Recent, i-am rugat pe Chris şi Laura să-mi facă o favoare. După ce mor, vreau să-mi ia copiii la sfârşit de săptămână şi să facă lucruri împreună. Toate distracţiile care le vin în minte. Nu trebuie să facă exact aceleaşi lucruri pe care le-am făcut noi. Îi pot lăsa pe copii să decidă. Lui Dylan îi plac dinozaurii. Poate Chris şi Laura îl pot duce la un muzeu de ştiinţele naturii. Lui Logan îi place sportul: poate că-l vor duce să-i vadă pe Steelers. Iar lui Chloe îi place să danseze. Vor inventa ei ceva.

Mi-am rugat de asemenea nepoţii să le spună copiilor mei câteva lucruri. Întâi pot spune pur şi simplu: „Tatăl vostru ne-a rugat să petrecem timpul acesta cu voi, aşa cum a petrecut şi el timp cu noi." Sper că le vor spune copiilor mei şi cât de tare am luptat să rămân în viaţă. M-am supus la cele mai grele tratamente care mi se puteau face pentru că voiam să fiu prezent cât mai mult timp pentru copiii mei. Acesta e mesajul pe care i-am rugat pe Chris şi Laura să li-l transmită.

A, şi încă un lucru. În cazul în care copiii mei le murdăresc maşinile, sper ca Laura şi Chris să se gândească la mine şi să zâmbească.

16

Curtând zidul

Cel mai formidabil zid de care m-am izbit vreodată avea o înălţime de numai 1,67 m şi era extraordinar de frumos. Dar m-a făcut să plâng, m-a obligat să-mi reevaluez întreaga viaţă şi m-a determinat să-mi sun tatăl, într-un acces de neputinţă, ca să-l întreb cum să-l escaladez.

Acel zid era Jai.

După cum am spus în prelegere, în viaţa mea academică şi profesională am fost mereu un adept înfocat al trecerii prin ziduri. Nu am povestit publicului cum mi-am curtat soţia pentru că aş fi devenit mult prea tulburat. Totuşi cuvintele pe care le-am spus pe scenă corespundeau întru totul primelor mele zile cu Jai:

„...Zidurile se află acolo pentru a-i opri pe cei care nu-şi doresc acel lucru din toată inima. Se află acolo pentru a-i opri pe alţii."

Eram un burlac de 37 de ani când am întâlnit-o pe Jai. Petrecusem o grămadă de vreme întâlnindu-mă cu fel de fel de fete, distrându-mă din plin şi apoi pierzându-mi prietenele, care-şi doreau o relaţie mai serioasă. N-am simţit ani buni

nevoia de a mă așeza. Chiar profesor titular fiind, care-și putea permite mai mult, am locuit într-un mic apartament de 450 de dolari pe lună, la mansardă, prin care trecea o scară de incendiu. Era un loc în care nici studenții mei n-ar fi locuit, pentru că era sub demnitatea lor. Dar pentru mine era perfect.

Un prieten m-a întrebat odată: „Ce gen de femeie crezi tu c-ar fi impresionată dacă ai aduce-o într-un loc ca ăsta?"

I-am răspuns: „Genul potrivit."

Dar pe cine păcăleam? Eram un Peter Pan iubitor de distracție, dependent de muncă și cu scaune pliante de metal în sufragerie. Nicio femeie, nici măcar genul potrivit nu ar fi fericită la gândul de a se stabili aici. (Iar când Jai a intrat în sfârșit în viața mea, nici ea nu a fost.) Recunosc, aveam o slujbă bună și alte lucruri care mergeau bine. Dar nu reprezentam pentru nicio femeie o partidă ideală.

Am întâlnit-o pe Jai în toamna lui 1998, când am fost invitat să țin o prelegere despre tehnologia realității virtuale la Universitatea North Carolina din Chapel Hill. Jai, pe atunci o doctorandă de 31 de ani la literatură comparată, lucra *part-time* la departamentul de informatică al universității. Sarcina ei era să se ocupe de vizitatorii care veneau la laboratoare, fie că erau laureați Nobel sau trupe de cercetașe. Iar în acea zi, sarcina ei a fost să mă primească pe mine.

Jai mă văzuse vorbind cu o vară în urmă la conferința de grafică digitală din Orlando. Mi-a spus mai târziu că se gândise să vină la mine după conferință să se prezinte; dar n-a făcut-o. Când a aflat că ea e cea care mă va primi când voi veni la Universitatea North Carolina, s-a uitat pe pagina mea

de internet ca să afle mai multe despre mine. A parcurs informațiile legate de cariera mea academică și a găsit apoi mai puțin obișnuitele mele informații personale – că pasiunile mele erau să construiesc case din chec cu ghimbir și să cos. Mi-a văzut vârsta și nicio referire la soție sau prietenă, dar o mulțime de fotografii cu nepoata și nepotul meu.

S-a gândit că par a fi un tip excentric și interesant, și a fost destul de intrigată încât să dea câteva telefoane la prietenii ei din lumea informaticii.

„Ce știi despre Randy Pausch?" a întrebat. „E homosexual?"

I s-a spus că nu eram. De fapt, i s-a spus că aveam o reputație de om zburdalnic care nu se va cuminți și așeza niciodată (bine, în măsura în care un informatician poate fi considerat „zburdalnic").

În ceea ce o privește pe Jai, ea fusese căsătorită pentru scurt timp cu iubitul ei din facultate, fără să fi avut copii, iar după ce căsătoria a rezultat într-un divorț, devenise cât se poate de reticentă în a mai intra într-o relație.

Din clipa în care am întâlnit-o în ziua vizitei mele, nu mi-am mai putut lua ochii de la ea. E, bineînțeles, o frumusețe, și avea pe atunci un minunat păr lung și un zâmbet care-i trăda atât căldura cât și năzdrăvănia. Am fost dus într-un laborator să văd studenții care își prezentau proiectele de realitate virtuală, dar nu mă puteam concentra la ele pentru că Jai era de față.

În scurt timp m-am trezit flirtând de-a binelea. Pentru că aceasta era o situație profesională, flirtul însemna că îi căutam privirea mai mult decât se cuvenea. Jai mi-a spus mai târziu:

„Nu-mi dădeam seama dacă făceai asta cu oricine sau dacă mă aleseseşi numai pe mine." Credeţi-mă, o alesesem numai pe ea.

La un moment dat în timpul zilei, Jai s-a aşezat lângă mine ca să mă întrebe despre posibilitatea de a aduce proiecte de software la UNC. Între timp îmi pierdusem capul de tot. În seara aceea trebuia să merg la o cină formală cu membri ai facultăţii, dar am întrebat-o dacă vrea să ne întâlnim după aceea. A fost de acord.

Nu m-am putut concentra în timpul cinei. Îmi doream ca toţi profesorii ăia să mestece mai repede. I-am convins pe toţi să nu comande desert. Am ieşit de acolo la 8:30 şi am sunat-o pe Jai.

Am mers la un bar, chiar dacă eu nu prea beau, şi la foarte scurt timp am simţit acest magnetism care-mi spunea că doream cu adevărat să fiu cu această femeie. Aveam rezervat zborul pentru dimineaţa următoare, dar i-am spus că îl voi schimba dacă vroia să iasă cu mine în ziua care urma. A spus da şi a doua zi ne-am simţit extraordinar.

După ce m-am întors în Pittsburgh i-am oferit ei milele de zbor pe care le acumulasem şi am rugat-o să mă viziteze. Era limpede că simţea ceva pentru mine, dar îi era teamă – atât de reputaţia mea, cât şi de posibilitatea de a se îndrăgosti.

„Nu vin, mi-a scris într-un e-mail. M-am gândit bine şi nu-mi doresc o relaţie la distanţă. Îmi pare rău."

Eram, bineînţeles, prins, şi acesta era un zid pe care credeam că-l pot trece. I-am trimis 12 trandafiri şi un bilet pe care scria: „Chiar dacă m-a întristat cumplit, îţi respect decizia şi-ţi urez toate cele bune. Randy"

Ei bine, asta a mers. A urcat în avion.

Admit: sunt ori un romantic incurabil, ori puţin machiavelic. *Mă îndrăgostisem*, chiar dacă ea îşi căuta încă drumul.

Ne-am întâlnit în aproape fiecare weekend din timpul iernii. Deşi Jai nu era încântată de francheţea şi de atitudinea mea de atoateştiutor, a spus că eram cea mai pozitivă şi mai binedispusă persoană pe care o întâlnise. Iar ea scotea la lumină lucrurile bune din mine. Fericirea şi bunăstarea ei începuseră să mă intereseze mai mult decât orice altceva.

Într-un final i-am cerut să se mute în Pittsburgh. M-am oferit să-i iau un inel de logodnă, dar ştiam că e încă speriată şi că asta o va panica. Aşa că nu am presat-o, iar ea s-a învoit să facă primul pas: să se mute şi să-şi ia un apartament.

În aprilie am aranjat ca timp de o săptămână să ţin un seminar la Universitatea North Carolina. Asta mi-ar fi permis să o ajut să împacheteze şi să putem să aducem cu maşina lucrurile ei în Pittsburgh.

După ce am ajuns în Chapel Hill, Jai mi-a spus că trebuie să vorbim. Era mai serioasă decât o văzusem vreodată.

„Nu pot veni în Pittsburgh. Îmi pare rău", mi-a spus.

Mă întrebam ce-o fi în capul ei. Am cerut o explicaţie.

Răspunsul ei: „Asta nu va merge niciodată." Trebuia să ştiu de ce.

„Pentru că eu..." a spus. „Pentru că eu nu te iubesc aşa cum îţi doreşti tu să te iubesc." Şi apoi, pentru a accentua: „Nu te iubesc."

Am fost șocat și distrus. A fost ca o lovitură-n stomac. Era oare posibil să vorbească serios?

Era o scenă penibilă. Ea nu știa cum să se poarte. Eu nu știam cum să mă port. Îmi trebuia o mașină ca să ajung la hotel. „Ești drăguță să mă duci sau să sun la taxi?"

M-a dus ea, iar când am ajuns acolo, mi-am scos geanta din portbagaj, luptându-mă cu lacrimile. Dacă e posibil să fii arogant, optimist și nenorocit în același timp, cred că mi-a reușit: „Ascultă, o să găsesc o cale de-a fi fericit și m-aș bucura mult dacă aș putea fi fericit cu tine, dar dacă nu se poate cu tine, atunci voi găsi o cale să fiu fericit fără tine."

La hotel, am petrecut o mare parte din zi vorbind la telefon cu părinții mei, povestindu-le despre zidul de care m-am izbit. Sfatul lor a fost incredibil.

„Uite, a spus tata, eu nu cred că vorbește serios. Nu s-ar potrivi cu comportamentul ei de până acum. I-ai cerut să se dezrădăcineze și să fugă cu tine. Probabil că e confuză și speriată de moarte. Dacă ea chiar nu te iubește, atunci s-a terminat. Iar dacă te iubește, dragostea o să câștige."

Mi-am întrebat părinții ce ar trebui să fac.

„Sprijin-o, a spus mama. Dacă o iubești, o sprijini."

Așa că asta am făcut. Am petrecut săptămâna predând și stând într-un birou la același etaj cu Jai. Am trecut de câteva ori pe la ea ca să văd dacă e bine. „Voiam numai să văd cum te simți, i-am spus. Dacă te pot ajuta cu ceva, să-mi spui."

Câteva zile mai târziu, m-a sunat. „Uite, Randy, stau aici pur și simplu și mi-e dor de tine. Asta înseamnă ceva, nu?"

Ajunsese să înțeleagă: era îndrăgostită. Părinții mei avuseseră dreptate o dată în plus. Dragostea *câștigase*. La sfârșitul săptămânii, Jai s-a mutat în Pittsburgh.

Zidurile există cu un motiv. Ne dau șansa să dovedim cu câtă ardoare ne dorim un lucru.

17

Nu toate poveştile cu zâne merg ca pe roate

Ne-am căsătorit sub un stejar bătrân de 100 de ani, în curtea unui celebru castel victorian din Pittsburgh. A fost o nuntă cu puţini invitaţi, dar mie îmi plac manifestările romantice grandioase, aşa că Jai şi cu mine am căzut de acord să ne începem căsnicia într-un mod deosebit.

Nu am părăsit petrecerea de nuntă într-o maşină cu cutii zăngănind în urmă. Nu am urcat într-o caleaşcă trasă de cai. În schimb, am urcat într-un balon colorat care ne-a dus printre nori, în timp ce prietenii şi cei dragi nouă ne făceau cu mâna şi ne urau drum bun. Ce moment Kodak!

Când am urcat în balon, Jai strălucea de bucurie. „E ca sfârşitul unei poveşti cu zâne dintr-un film Disney", a spus.

Apoi balonul s-a izbit de crengile copacului în timp ce se înălţa. Nu s-a auzit ca explozia Hindenburgului, dar ne-a dat ceva emoţii. „Nicio problemă, a spus omul care dirija balonul. (E numit „balonier".) De obicei merge totul bine când trecem printre crengi."

De obicei?

Decolasem ceva mai târziu decât fusese planificat, iar pilotul a spus că asta va îngreuna lucrurile pentru că se întuneca. Se schimba şi direcţia vântului. „Nu prea pot controla direcţia în care mergem. Suntem în voia vântului, a spus. Dar ar trebui să meargă totul bine."

Balonul a traversat oraşul Pittsburgh, înainte şi înapoi peste cele trei faimoase râuri ale oraşului. Nu acesta era locul unde pilotul dorea să fim şi se putea vedea că era îngrijorat. „Nu avem loc să lăsăm pasărea asta să aterizeze, a spus el, aproape pentru sine. Apoi către noi: va trebui să mai căutăm."

Cei doi proaspăt căsătoriţi nu prea se mai bucurau de privelişte. Căutam un loc deschis şi larg, ascuns pe undeva în peisajul urban. Într-un final am plutit spre periferie, iar pilotul a zărit undeva în depărtare un teren. S-a angajat să coboare balonul acolo. „Aici trebuie să se poată", a spus pe când începea să coboare în viteză.

M-am uitat în jos spre teren. Părea destul de mare, dar am observat că la marginea lui se aflau şine de tren. Ochii mei au urmărit şinele. Venea un tren. În acel moment n-am mai fost mire. Eram inginer. I-am spus pilotului: „Domnule, cred că văd o variabilă aici."

„O variabilă? Aşa numiţi voi ăştia cu calculatoarele o problemă?" a întrebat.

„Ei bine, da. Dacă ne izbim de tren?"

A răspuns cinstit. Noi ne aflam în coşul balonului, iar şansele ca acesta să se izbească de tren erau mici. Dar, în orice caz, exista cu siguranţă riscul ca uriaşul balon (numit „învelitoare") să cadă pe şine când atingeam pământul. Dacă trenul care gonea ar fi agăţat învelitoarea în cădere, atunci am fi dat

de bucluc, aflându-ne într-un coş târât de tren. În acel caz rănirea gravă nu era numai posibilă, ci probabilă.

„Când chestia asta atinge pământul, fugiţi cât de repede puteţi," a spus pilotul. Nu acestea sunt cuvintele pe care cele mai multe mirese visează să le audă în ziua nunţii. Pe scurt, Jai nu se mai simţea ca o prinţesă Disney. Iar eu mă vedeam deja ca un personaj al unui film de groază, gândindu-mă cum să-mi salvez proaspăta mireasă în timpul dezastrului care se apropia.

M-am uitat în ochii pilotului. În treburile pe care nu le cunosc mă bazez deseori pe experţii în domeniu, şi voiam să-mi dau seama cum stau lucrurile cu el. Pe faţa lui am citit mai mult decât îngrijorare. Am văzut o uşoară panică. Am văzut şi frică. M-am uitat la Jai. Fusesem fericit pe durata căsniciei noastre.

Pe când balonul îşi continua coborârea, am încercat să calculez cât de repede trebuia să sărim din coş şi să fugim mâncând pământul. M-am gândit că pilotul o să se descurce singur, iar dacă nu, ei bine, oricum o luam pe Jai prima. O iubeam. Pe el abia îl întâlnisem.

Pilotul continua să scoată aerul din balon. Trăgea de toate pârghiile pe care le avea. Voia numai să ajungă rapid undeva jos. În situaţia actuală era mai bine dacă se izbea de o casă din apropiere decât de trenul în viteză.

Când am aterizat, coşul s-a izbit puternic de pământ, a sărit de câteva ori, balansându-se în toate direcţiile şi apoi a căzut aproape orizontal. În numai câteva secunde, învelitoarea care se dezumfla a căzut pe pământ. Din fericire nu a atins trenul în mişcare. Între timp, oamenii de pe autostrada din apropiere au văzut aterizarea, au oprit maşinile şi au venit

Fotografia făcută *înainte* de a urca în balon.

să ne ajute. Era un adevărat spectacol: Jai în rochie de mireasă, eu în costum, balonul prăbuşit, pilotul uşurat.

Eram destul de zguduiţi. Prietenul meu, Jack, fusese în maşina care venea în urma noastră, urmărind balonul de pe pământ. Când a ajuns la noi, a fost fericit să ne găsească în siguranţă după aventura noastră aproape fatală.

Am stat ceva timp să ne revenim din peripeţia care ne amintise că şi momentele de basm au riscurile lor, în timp ce balonul prăbuşit era încărcat în camionul pilotului. Apoi, pe când Jack era pe punctul de a ne duce acasă, pilotul a venit în grabă spre noi: „Staţi, staţi! a spus. Aţi comandat oferta pentru nuntă. Se livrează împreună cu o sticlă de şampanie!" Ne-a dat o sticlă ieftină din camionul lui. „Felicitări!" a spus.

Am zâmbit uşor şi i-am mulţumit. Prima zi din căsătoria noastră fusese întunecată, dar reuşiserăm să ajungem până aici.

18

*Lucy, am ajuns acasă**

Într-o zi caldă de la începuturile căsniciei noastre, m-am dus pe jos la Carnegie Mellon, iar Jai rămăsese acasă. Îmi amintesc asta pentru că ziua aceasta a devenit faimoasă în casa noastră şi a fost denumită „Ziua în care Jai a reuşit performanţa: un singur şofer – două maşini tamponate."

Furgoneta noastră era în garaj, iar Volkswagenul meu decapotabil pe calea de acces. Jai a scos furgoneta din garaj fără să realizeze că cealaltă maşină îi bloca drumul. Rezultatul: o ciocnire instantanee, bang, bum!

Ce a urmat dovedeşte că uneori toţi trăim într-un episod din *I love Lucy.* Jai şi-a petrecut toată ziua frământându-se cum să-i explice lui Ricky tot ce se întâmplase, atunci când se întorcea acasă de la Clubul Babalu.

S-a gândit că cel mai bine ar fi să creeze condiţiile perfecte pentru a-mi da proasta veste cu cât mai mult tact posibil. A avut grijă ca ambele maşini să fie în garaj, cu uşa de la garaj

* Replică din filmul "*I Love Lucy*", un serial foarte popular de televiziune, având ca personaje principale pe Lucy şi pe soţul ei, Ricky (*n.tr.*).

închisă. Când am ajuns acasă a fost mai drăguță decât de obicei și m-a întrebat cum mi-a fost ziua. A pus o muzică liniștită. Mi-a făcut mâncarea preferată. Nu era îmbrăcată în neglijéu – n-am fost chiar atât de norocos – dar a făcut tot ce i-a stat în puteri pentru a fi partenera perfectă și iubitoare.

Spre sfârșitul fantasticei noastre cine a spus: „Randy, am ceva să-ți spun. Ți-am lovit mașina cu furgoneta.“

Am întrebat-o cum s-a întâmplat. I-am cerut să descrie pagubele. Mi-a spus că mașina decapotabilă avusese cel mai mult de suferit, dar amândouă mașinile mergeau bine. „Vrei să mergem în garaj să te uiți la ele?“ a întrebat.

„Nu, am spus. Hai să terminăm de mâncat.“

A fost surprinsă. Nu eram nervos. Și nu păream aproape deloc îngrijorat. După cum avea să descopere în scurt timp, o parte din reacția mea moderată se datora educației primite acasă.

După cină ne-am uitat la mașini. Eu am ridicat doar din umeri și am observat că neliniștea pe care Jai o simțise o zi întreagă dispărea. „Mâine dimineață, a promis ea, obțin estimările pentru costurile reparațiilor.“

I-am spus că nu era necesar. Era bine așa, cu urmele de la lovituri. Părinții mă crescuseră cu conștiința că mașinile sunt făcute să te ducă de la punctul A la punctul B. Sunt pentru a fi folosite, nu expresii ale statutului social. Așa că i-am spus lui Jai că nu aveam nevoie să facem reparații cosmetice. Ne descurcam cu bușiturile și zgârieturile.

Jai a fost un pic șocată: „Chiar o să conducem în mașini bușite?“ a întrebat.

„Ei bine, nu poți avea numai o parte din mine, Jai, i-am spus. Apreciezi partea din mine care nu s-a enervat pentru că

două „lucruri“ de-ale noastre au suferit o pagubă. Dar de cealaltă parte se află convingerea mea că lucrurile care își fac încă treaba nu trebuie reparate. Mașinile încă merg. Hai să le conducem.“

E drept, poate asta mă face excentric. Dar dacă coșul de gunoi sau roaba au o bușitură, nu te duci să-ți cumperi altele. Asta are poate de-a face cu faptul că nu ne folosim coșurile de gunoi și roabele pentru a arăta altora statutul nostru social. Pentru Jai și mine, mașinile bușite au devenit în căsnicie o mărturisire de credință. Nu toate lucrurile au nevoie să fie reparate.

19

O poveste de Anul Nou

Oricât ar fi lucrurile de rele, le poți oricând face și mai rele. În același timp, îți stă în putere și să le îndrepți. Am învățat bine această lecție în ajunul Anului Nou, în 2001.

Jai era însărcinată în șapte luni cu Dylan și ne pregăteam să întâmpinăm 2002 printr-o seară liniștită acasă, uitându-ne la un DVD.

Filmul tocmai începea, când Jai a spus: „Cred că tocmai mi s-a rupt apa." Dar nu era apă. Era sânge. Într-o clipită începuse să sângereze atât de puternic încât am realizat că nu mai aveam timp să sun la ambulanță. Spitalul din Pittsburgh, Magee-Womens Hospital, era la numai patru minute de condus, dacă ignoram stopurile, ceea ce am și făcut.

Când am ajuns la camera de urgențe, doctorii, asistentele și alt personal al spitalului s-au repezit spre noi cu intravenoase, stetoscoape și formulare de asigurare medicală. În scurt timp s-a stabilit că placenta se desprinsese de peretele uterin; asta se numește „abruptio placentae". Cu placenta într-o stare atât de gravă, sursa de viață a fătului începea să cedeze. Nu era nevoie să ne spună nimeni cât de gravă era

situația. Erau amenințate atât sănătatea lui Jai, cât și șansele de supraviețuire ale copilului nostru.

Sarcina nu decursese normal săptămâni întregi. Jai aproape că nu simțea bebelușul mișcându-se. Ea nu lua în greutate. Știind cât de important era ca oamenii să fie insistenți când e vorba de asistența medicală, am stăruit să i se facă încă o ecografie. Și atunci au realizat doctorii că placenta nu funcționa bine. Bebelușul nu se dezvolta. Doctorii i-au injectat lui Jai steroizi pentru a stimula dezvoltarea plămânilor bebelușului.

Situația era îngrijorătoare. Dar acum, în sala de urgențe, lucrurile deveniseră cu mult mai grave.

„Soția dumneavoastră se apropie de starea de șoc", a spus o asistentă. Jai era așa de speriată. Se vedea pe fața ei. Și eu cum eram? Tot speriat, dar încercam să rămân calm ca să pot evalua situația.

Am privit împrejur. Era ora 9 în seara din ajunul Anului Nou. Cu siguranță, toți doctorii și asistentele cu vechime își luaseră liber pentru noaptea de revelion. Nu puteam decât să presupun că aceasta era echipa de rezervă. Vor fi ei în stare să facă față sarcinii de a salva viața copilului și a soției mele?

N-a durat însă mult ca acești doctori și asistente să mă impresioneze. Dacă erau echipa a doua, atunci erau grozav de buni. S-au apucat de treabă cu un amestec de grabă și calm. Nu păreau panicați. Se purtau de parcă știau exact cum să facă eficient ce aveau de făcut, clipă de clipă. Și spuneau *numai* ce trebuia.

În timp ce Jai era dusă în grabă la chirurgie pentru o cezariană de urgență, i-am spus doctoriței: „Asta nu-i de bine, nu-i așa?"

Am admirat răspunsul doctoriței: „Dacă am fi avut cu adevărat motive să intrăm în panică credeți că v-am fi lăsat să semnați mai întâi toate formularele de asigurări? N-am fi pierdut timpul." Era un punct de vedere valid. Mă întrebam de câte ori o fi repetat acest refren al „documentelor pentru spital" pentru a calma teama pacienților.

Oricum ar fi fost, cuvintele ei au ajutat. Anestezistul m-a luat atunci deoparte.

„Ascultați, o să aveți de lucru în seara asta, a spus, și sunteți singura persoană care o poate face. Soția dumneavoastră e aproape în stare de șoc. Dacă intră în șoc, noi o putem trata. Dar nu ne va fi ușor. Așa că va trebui să o ajutați să rămână calmă. Vrem să o țineți conștientă."

Lumea pretinde atât de des că soții chiar au cu adevărat un rol de îndeplinit când li se nasc copiii. „Respiră, iubito. Bine. Respiră în continuare. Bine." Tatălui meu i se părea amuzantă această cultură a pregătirii pentru naștere, pentru că el ieșise să mănânce cheesburgeri când i s-a născut primul copil. Dar acum chiar mi se dădea o sarcină adevărată. Anestezistul era cinstit și am simțit intensitatea rugăminții lui. „Nu știu ce ar trebui să-i spuneți sau cum ar trebui să i-o spuneți, mi-a spus. Am încredere că vă veți descurca. Numai să nu-i dați voie să se sperie."

Au început operația de cezariană, iar eu o țineam pe Jai de mână cât de strâns puteam. Puteam vedea ce se întâmpla, dar ea nu. Am decis că-i voi spune calm tot ce se întâmpla. Îi voi spune adevărul.

Buzele îi erau vinete. Tremura. O mângâiam pe cap, apoi îi luam mâna în mâinile mele, încercând să descriu operația

într-un mod direct și în același timp liniștitor. Iar Jai încerca disperat să rămână prezentă, să fie calmă și conștientă.

„Văd un bebeluș, am spus. Iese bebelușul."

Printre lacrimi nu mi-a putut pune întrebarea cea mai chinuitoare. Dar aveam răspunsul. „Se mișcă."

Iar apoi bebelușul, primul nostru copil, Dylan, a scos un urlet cum n-ați mai auzit. Ceva de speriat. Asistentele au zâmbit. „Asta-i extraordinar", a spus cineva. Copiii prematuri, care ies fără vlagă, au deseori cele mai mari probleme. Dar cei care ies nervoși nevoie mare și gălăgioși sunt luptători. Sunt cei care se dezvoltă bine.

Dylan cântărea 1,33 kg. Capul îi era de mărimea unei mingi de baseball. Dar vestea bună era că respira bine de unul singur.

Jai era copleșită de emoții și ușurare. În timp ce zâmbea, am văzut că buzele ei își recăpătau culoarea normală. Eram așa de mândru de ea. M-a uimit curajul ei. Reușisem să previn starea de șoc? Nu știu. Dar am încercat să spun și să fac tot posibilul pentru a o ține conștientă. Am încercat să nu intru în panică. A fost, poate, de folos.

Dylan a fost dus la secția de terapie intensivă postnatală. Mi-am dat seama că părinții bebelușilor care se află acolo au nevoie de asigurări speciale din partea doctorilor și asistentelor. La spitalul Magee, aceștia s-au descurcat senzațional în a comunica două lucruri contrarii. Cu alte cuvinte, au spus părinților că 1) copilul dumneavoastră e special și înțelegem că nevoile lui medicale sunt unice, și 2) nu vă faceți griji, pe la noi au trecut milioane de bebeluși ca al dumneavoastră.

Dylan n-a avut niciodată nevoie de aparat de respirație artificială, dar am simțit, zi după zi, teama intensă că ar putea

regresa. Simţeam că era prea devreme pentru a sărbători din plin noua noastră familie de trei persoane. Zilnic, în drumul spre spital, exista în amândoi gândul nemărturisit: „Ne vom găsi copilul în viaţă când ajungem acolo?“

Într-o zi am ajuns la spital, iar boxa în care se afla Dylan dispăruse. Jai aproape a leşinat de spaimă. Mie îmi bătea inima să-mi spargă pieptul. Am sărit la o asistentă şi am apucat-o de guler, nefiind nici măcar în stare să articulez propoziţii complete. Respiram frica în staccato.

„Bebeluş. Nume de familie Pausch. Unde?“

În acel moment am simţit cum mă scurg într-un mod pe care nu-l pot explica. Mi-era teamă că eram pe cale să ajung într-un loc atât de întunecat, cum nu-mi mai fusese dat să văd.

Dar asistenta a zâmbit. „O, copilaşul dumneavoastră se simte atât de bine încât am decis să-l mutăm la etaj, într-o boxă deschisă“, a spus. Stătuse într-o aşa-numită „boxă închisă“, care e de fapt descrierea mai blândă a unui incubator.

Uşuraţi, am alergat pe scări spre celălalt salon, şi iată-l pe Dylan, deschizându-şi cu ţipete calea spre copilărie.

Naşterea lui Dylan îmi aminteşte de rolurile pe care le avem de jucat în destinele noastre. Jai şi cu mine am fi putut înrăutăţi lucrurile dacă ne-am fi lăsat pradă deznădejdii. Ea ar fi putut să se lase atât de copleşită de emoţii încât să intre în stare de şoc, iar eu aş fi putut fi atât de covârşit încât n-aş fi putut fi de niciun ajutor în sala de operaţii.

Nu-mi amintesc să ne fi spus unul altuia pe durata acestei încercări că ce se întâmpla „nu era drept“. Am mers mai departe. Ne-am dat seama că *existau* lucruri pe care le puteam

face, care ar putea influenţa rezultatul într-un mod pozitiv... şi le-am făcut. Fără a o exprima în cuvinte, atitudinea noastră era „Să punem şaua pe cal, şi la drum!“

20

„În 50 de ani, n-a pomenit niciodată depre asta"

După ce tata a murit în 2006, ne-am uitat prin lucrurile lui. Fusese mereu atât de plin de viață, iar lucrurile lui vorbeau despre aventurile pe care le trăise. Am găsit fotografii cu el tânăr, cântând la acordeon, cu el la vârsta mijlocie îmbrăcat în costum de Moș Crăciun (îi plăcea mult să joace rolul de Moș Crăciun) și ca bărbat în vârstă strângând în brațe un urs de pluș. Într-o altă fotografie, făcută în ziua în care împlinise 80 de ani, se dădea într-un montagne russe împreună cu un grup de tineri de vreo 20 de ani, iar el avea un zâmbet larg pe buze.

Printre lucrurile tatălui meu am dat de mistere care m-au făcut să zâmbesc. Tata avea o poză cu el – arăta de parcă ar fi fost făcută la începutul anilor '60 – îmbrăcat cu jachetă și cravată într-un magazin alimentar. Într-o mână ținea ridicată o pungă maro de hârtie. Nu voi ști niciodată ce avea în pungă, dar, cunoscându-l pe tata, trebuie să fi fost ceva special.

După muncă venea uneori acasă cu vreo jucărioară sau cu bomboane și le prezenta cu gesturi largi, dând un mic spectacol. Modul în care ni le dădea ne bucura mai tare

decât ce ne adusese. Și exact de asta mi-a amintit fotografia cu punga.

Tata mai păstrase și un vraf de hârtii. Erau scrisori privind firma lui de asigurări și documente legate de proiectele lui caritabile. Apoi, îngropată printre celelalte hârtii, am găsit o

Tatăl meu, în uniformă.

mențiune de onoare emisă în 1945, când tata era în armată. Mențiunea pentru „fapte eroice" venea de la generalul care a comandat Divizia 75 de infanterie.

Pe 11 aprilie 1945, compania de infanterie a tatălui meu a fost atacată de trupele germane, iar focul de artilerie grea a făcut în primele stadii ale luptei opt răniți. După cum spune mențiunea: „Punându-și siguranța în pericol, soldatul Pausch a sărit de la locul de adăpost și a început să trateze răniții, în timp ce proiectilele continuau să cadă în imediata apropiere. Acest soldat a oferit ajutor medical de o asemenea calitate, încât toți răniții au putut fi evacuați cu succes."

Ca recunoaștere a meritelor, i s-a acordat tatălui meu, care avea pe atunci 22 de ani, Steaua de Bronz pentru eroism.

În toți cei 50 de ani de căsnicie a părinților mei, în mii de conversații pe care le-a purtat cu mine, n-a menționat asta niciodată. Și iată-mă acum pe mine, la săptămâni întregi după moartea lui, primind o altă lecție de la el, o lecție despre sensul sacrificiului – și despre puterea umilinței.

21

Jai

Am întrebat-o pe Jai ce a învățat de când mi se pusese diagnosticul. Se pare că ea putea scrie o carte cu titlul *Uitați Ultima prelegere. Aici e povestea adevărată.*

Soția mea e o femeie puternică. Îi admir franchețea, onestitatea, dorința de a spune lucrurilor pe nume. Chiar și acum, când mai avem doar câteva luni împreună, încercăm să interacționăm unul cu altul ca și cum totul ar fi normal, iar căsnicia noastră ar mai dura decenii întregi. Discutăm, ne irităm, ne înfuriem, ne împăcăm.

Jai spune că încă mai încearcă să învețe cum să se descurce cu mine, dar face progrese.

„Ești mereu omul de știință, Randy, îmi spune. Vrei știință? Știință o să-ți dau." Obișnuia să-mi spună că are un „sentiment bun" în legătură cu ceva. Acum, în schimb, îmi aduce date.

De exemplu, Crăciunul trecut urma să mergem în vizită la familia mea, dar ei aveau toți gripă. Jai nu voia să mă expună pe mine și pe copii riscului de a ne molipsi. Eu credeam că ar trebui să mergem. La urma urmei, nu voi mai avea atât de multe ocazii să-mi văd familia.

„O să stăm toți la distanță, am spus. O să fie bine."

Jai știa că va avea nevoie de date. A sunat la o prietenă asistentă medicală. A sunat doi doctori care locuiau pe aceeași stradă cu noi. A obținut opiniile lor medicale. Au spus că n-ar fi înțelept să mergem cu copiii. „Am obținut opinii medicale imparțiale, Randy, a spus. Uite părerea lor." Fiindu-mi prezentate datele, am cedat. Am mers să-mi văd familia într-o vizită scurtă, iar Jai a rămas acasă cu copiii. (N-am făcut gripă.)

Știu ce gândiți. Probabil că nu-i întotdeauna ușor să trăiești lângă oameni de știință ca mine.

Jai se descurcă fiind sinceră. Când o iau razna, îmi spune. Sau mă avertizează: „Mă supără ceva. Nu știu ce. Când o să-mi dau seama, îți spun."

În același timp, ținând cont de prognoza mea medicală, Jai spune că învață să nu mai ia toate lucrurile mici în serios. Aceasta este o sugestie venită din partea consilierului nostru. Dr. Reiss are darul de a ajuta familiile în care unul dintre soți are o boală terminală, să-și recalibreze viața personală. O căsnicie ca a noastră trebuie să găsească o cale spre o „nouă normalitate".

Sunt un dezordonat. Hainele mele, curate și murdare, sunt împrăștiate prin dormitor, iar pe chiuveta de la baie e vraiște. Asta o înnebunește pe Jai. Înainte de a mă îmbolnăvi, Jai îmi făcea observații. Dr. Reiss ne-a sfătuit să nu mai lăsăm mărunțișurile să ne tulbure.

Evident, ar trebui să fiu mai ordonat. Îi datorez lui Jai nenumărate scuze. Dar ea a încetat să-mi mai spună lucrurile minore care o deranjează. Chiar vrem să ne petrecem ultimele luni certându-ne pentru că nu mi-am pus hainele kaki pe

umeraș? Nu, nu vrem asta. Așa că Jai îmi aruncă acum hainele într-un colț și merge mai departe.

Un prieten ne-a sugerat ca Jai să țină un jurnal, iar Jai spune că asta o ajută. Scrie acolo lucrurile care o enervează la mine. „Randy nu și-a pus în seara asta farfuria în mașina de spălat vase, a scris într-o seară. A lăsat-o pur și simplu pe masă și s-a dus la calculator." Știa că eram preocupat și că m-am îndreptat spre calculator pentru a căuta pe internet posibile tratamente medicale. Farfuria de pe masă a deranjat-o totuși. Nu pot să i-o iau în nume de rău. Așa că a scris despre asta, s-a simțit mai bine și nu a fost nevoie să ne certăm.

Jai încearcă să se concentreze asupra fiecărei zile, și nu asupra lucrurilor negative care ne așteaptă. „Nu ne folosește la nimic să ne petrecem fiecare zi cu frica zilei de mâine", spune ea.

Ultimul revelion din casa noastră a fost însă foarte emoționtl și dulce-amar. Era ziua lui Dylan, care împlinea șase ani, așa că sărbătoream. Eram de asemenea recunoscători că reușisem să apuc noul an. Dar nu ne-am simțit în stare să discutăm despre elefantul din cameră: despre viitoarele revelioane fără mine.

În acea zi l-am dus pe Dylan să vadă un film, *Imperiul magic al domnului Magorium*, un film despre un fabricant de jucării. Citisem pe internet o descriere a filmului, care nu menționase însă că domnul Magorium a decis că i-a venit timpul să moară și a încredințat magazinul unei ucenice. Și iată-mă în cinematograf cu Dylan pe genunchi, care plângea că domnul Magnorium murea. (Dylan nu-mi știe încă prognoza medicală.) Dacă viața mea ar fi fost un film, această scenă cu mine și Dylan ar fi fost desființată de critici pentru

anticipare exagerată. În orice caz, o frază din film îmi stăruie în minte. Ucenica (Natalie Portman) îi spune fabricantului de jucării că n-are voie să moară; trebuie să trăiască. Şi el răspunde: „Asta am făcut-o deja.“

Mai târziu în acea noapte, pe când noul an se apropia, Jai şi-a dat seama că eram deprimat. Ca să mă înveselească, a trecut în revistă evenimentele din anul precedent şi a amintit o parte din lucrurile minunate care se întâmplaseră. Fuseserăm în vacanţe romantice, numai noi doi, ceea ce nu s-ar fi întâmplat dacă nu ne-ar fi amintit cancerul cât de preţios e timpul. Am văzut copiii crescând; casa noastră era cu adevărat plină de o energie frumoasă şi de multă dragoste.

Jai a făgăduit că va fi mai departe alături de mine şi de copii. „Am patru motive foarte bune să îndur şi să continui. Şi o voi face“, a promis ea.

Jai mi-a mai spus că unul dintre cele mai frumoase momente ale zilei e să mă vadă interacţionând cu copiii. Spune că mi se luminează faţa când îmi vorbeşte Chloe. (Chloe are un an şi jumătate şi vorbeşte deja în propoziţii de patru cuvinte.)

De Crăciun am transformat împodobirea bradului cu luminiţe într-o adevărată aventură. În loc să le arăt lui Dylan şi lui Logan cum trebuie să facă – cu grijă şi meticulozitate – i-am lăsat să agaţe luminiţele la întâmplare. Oricum ar fi vrut ei să împodobească bradul, era bine. Am filmat pe video toată această scenă haotică, iar Jai spune că a fost „un moment magic“ care va rămâne una din amintirile ei favorite cu familia noastră întreagă.

* * *

Jai a intrat pe internet pe site-uri pentru pacienţii cu cancer şi familiile lor. Găseşte informaţii utile acolo, dar nu poate citi până la capăt. „Atât de multe texte încep cu: Lupta lui Bob s-a terminat. Lupta lui Jim s-a terminat. Nu cred că mă ajută să citesc toate astea“, spune ea.

A găsit totuşi şi un text care i-a făcut bine. Era scris de o femeie al cărei soţ avusese cancer pancreatic. Plănuiseră să meargă în vacanţă cu familia, dar îşi amânaseră planurile. El a murit înainte ca vacanţa să fie reprogramată. „Faceţi călătoriile pe care aţi dorit mereu să le faceţi, îi sfătuia femeia pe cei care aveau grijă de bolnavi. Trăiţi în prezent.“ Jai a făgăduit să continue să facă exact aşa.

Jai a ajuns să cunoască oameni din zonă care sunt şi ei îngrijitorii partenerilor lor cu boli în faze terminale şi îi e de folos să vorbească cu ei. Aceste conversaţii i-au dat posibilitatea să se descarce atunci când simţea nevoia să se plângă legat de mine sau să se elibereze de tensiunea sub care se află.

În acelaşi timp, încearcă să se concentreze asupra celor mai fericite momente pe care le-am avut. Pe când îi făceam curte, îi trimiteam flori o dată pe săptămână. Îi atârnam animale de pluş în birou. Întreceam măsura, iar ea – atunci când n-o speriam – se bucura de toate acestea! În ultimul timp, spune ea, a început să se întoarcă la amintirile legate de Randy Romanticul, iar asta o face să zâmbească şi o ajută să treacă peste momentele grele.

Şi Jai şi-a împlinit o mare parte din visurile din copilărie. A dorit să aibă un cal. (Asta nu s-a întâmplat, însă a călărit mult.) Şi-a dorit să meargă în Franţa. (Asta s-a întâmplat; în timpul facultăţii a locuit în Franţa o vară.) Iar pe când era încă

o fetiță, și-a dorit mai presus de toate să aibă într-o zi copii ei.

Mi-aș fi dorit să am mai mult timp să o pot ajuta să își împlinească și alte visuri.

Dar copiii sunt un extraordinar vis împlinit și în asta găsim amândoi o mângâiere enormă.

Când Jai și cu mine vorbim despre lecțiile pe care le-a învățat din călătoria noastră împreună, vorbește despre modul în care am găsit sprijin unul în altul, fiind mereu unul alături de celălalt. Spune că e recunoscătoare pentru faptul că putem vorbi cu inimile deschise. Și-apoi îmi spune cum hainele îmi sunt împrăștiate prin toată camera și cât de iritant e asta, dar că trece cu vederea având în vedere toate celelalte lucruri. Știu: trebuie să-mi strâng lucrurile, înainte să înceapă să scrie în jurnal. Îmi voi da și mai tare silința. E una din hotărârile mele pentru Anul Nou.

22

Adevărul te poate face liber

Cu puțin timp în urmă am fost oprit de poliție, nu departe de noua mea casă din Virginia, pentru că mergeam cu viteză prea mare. Nu fusesem atent și depășisem viteza legală cu câțiva kilometri pe oră.

„Îmi puteți arăta permisul de conducere și talonul de înmatriculare?" m-a întrebat polițistul. I le-am arătat pe amândouă, iar el a văzut pe permisul de conducere adresa din Pittsburgh, Pennsylvania.

„Ce faceți aici? m-a întrebat. Lucrați în cadrul armatei?"

„Nu, asta nu", i-am spus. I-am explicat că tocmai m-am mutat în Virginia și că nu am avut încă timp să mă înregistrez aici.

„Și ce treburi v-aduc pe-aici?"

Pusese o întrebare directă. Fără să mă gândesc mult, i-am dat un răspuns direct. „Ei bine, domnule polițist, am spus, dacă tot m-ați întrebat, am cancer în fază terminală. Mai am doar câteva luni de trăit. Ne-am mutat aici pentru a fi aproape de familia soției mele."

Polițistul a ridicat capul și s-a uitat chiorâș la mine. „Deci aveți cancer", a spus sec. Încerca să mă cerceteze. Oare chiar

muream? Oare minţeam? M-a privit îndelung. „Ştiţi, pentru cineva care mai are doar câteva luni de trăit, arătaţi foarte bine."

Era evident că gândea: „Tipul ăsta ori încearcă să mă ducă de nas, sau îmi spune adevărul. Şi nu am nicio posibilitate să-mi dau seama cum stau lucrurile cu adevărat." Nu era o situaţie uşoară pentru el, pentru că încerca să facă aproape imposibilul. Încerca să-mi pună integritatea la îndoială fără a mă numi pe faţă mincinos. Şi în felul acesta m-a obligat să dovedesc că spuneam adevărul. Cum aş fi putut face asta?

„Ei bine, domnule poliţist, ştiu că arăt destul de sănătos. E chiar ironic. Arăt extraordinar pe dinafară, dar tumorile sunt pe dinăuntru." Şi apoi, nu ştiu ce m-a apucat, dar am făcut-o pur şi simplu. Mi-am ridicat tricoul şi i-am arătat urmele de la operaţii.

Poliţistul mi-a privit operaţiile. M-a privit în ochi. Am putut vedea pe faţa lui: acum ştia că vorbea cu un om pe moarte. Şi dacă din întâmplare aş fi fost cel mai obraznic neruşinat pe care îl oprise vreodată, n-avea totuşi de gând să ducă lucrurile mai departe. Mi-a înapoiat permisul de conducere. „Faceţi-mi o favoare, a spus. Conduceţi mai încet de-acum înainte."

Cumplitul adevăr m-a eliberat. În timp ce el se îndrepta grăbit spre maşina de poliţie, am avut o revelaţie. Nu fusesem niciodată una dintre blondele superbe care-şi dau ochii peste cap ca să scape de amenzi. Am condus spre casă sub viteza legală şi am zâmbit ca o regină a frumuseţii.

IV

A FACE POSIBILE VISURILE ALTORA

23

Sunt în luna de miere, dar dacă aveți nevoie de mine...

Jai mă trimisese în ziua precedentă să fac câteva cumpărături. După ce am găsit tot ce aveam pe listă, m-am gândit c-o să termin mai repede dacă folosesc casa unde îți poți scana singur cumpărăturile. Am introdus cartea de credit în aparat, am urmat indicațiile și mi-am scanat singur cumpărăturile. Aparatul a ciripit, a scos un bip și a spus că datorez 16,55 de dolari, dar nu mi-a eliberat un bon. Așa că am introdus din nou cartea de credit și am luat-o de la capăt.

La scurt timp, mi-au fost eliberate două bonuri. Aparatul mă taxase de două ori.

În clipa aceea aveam de luat o hotărâre. Puteam să-l caut pe manager care mi-ar fi ascultat povestea, ar fi completat niște formulare și mi-ar fi luat cartea de credit la registru ca să anuleze una dintre sumele de 16,55 de dolari. Toată această plictisitoare tevatură ar fi putut dura 10 sau chiar 15 minute. Iar pentru mine n-ar fi fost deloc o plăcere.

Cu atât de puțin timp rămas, îmi doream oare să petrec prețioasele mele minute ca să-mi primesc înapoi banii? Nu,

nu-mi doream. Îmi puteam permite să plătesc cei 16,55 de dolari în plus? Da, puteam. Aşa că am părăsit magazinul, mai fericit fiind să am 15 minute în plus decât 16 dolari.

Toată viaţa am fost conştient de faptul că timpul e limitat. Recunosc că sunt mult prea raţional în legătură cu multe lucruri, dar cred cu convingere că una dintre cele mai bune obsesii ale mele a fost să-mi organizez eficient timpul. Le-am vorbit studenţilor despre buna organizare a timpului. Am ţinut prelegeri despre asta. Şi pentru că am devenit atât de priceput, chiar simt că sunt în stare să comprim o grămadă de viaţă în scurtul timp care mi s-a acordat.

Iată ce ştiu:

Timpul trebuie organizat în mod explicit, ca şi banii. Studenţii mei îşi dădeau ochii peste cap când auzeau ceea ce ei numeau „Pauschisme", dar eu le susţin. Îndemnându-mi studenţii să nu-şi investească timpul în detalii nesemnificative, le spuneam: „Nu contează cât de bine lustruieşti partea de dedesubt a balustradei."

Vă puteţi schimba oricând planul, dar numai dacă aveţi unul. Sunt un mare adept al listelor cu lucrurile pe care le ai de făcut. Ajută la împărţirea vieţii în paşi mici. Odată am pus pe listă „să devin profesor titular." A fost o naivitate. Cele mai folositoare liste sunt cele care împart sarcinile în paşi mici. E ca atunci când îl încurajez pe Logan să-şi facă ordine în cameră indicându-i câte un singur lucru.

Întrebaţi-vă: Îmi investesc timpul în lucrurile care chiar merită? Poţi avea obiective, idealuri, interese. Însă merită ele cu adevărat să le urmăreşti? Am păstrat multă vreme o tăietură dintr-un ziar din Roanoke, Virginia. Prezenta o fotografie a unei femei însărcinate care demonstra împotriva

unui şantier local. Era îngrijorată că zgomotele făcute de picamăre dăunau copilului încă nenăscut. Dar fiţi atenţi: în fotografie, femeia ţinea în mână o ţigară. Dacă pe ea chiar o interesa soarta copilului, şi-ar fi petrecut mai bine timpul în care se plângea de zgomotul picamărelor stingându-şi ţigara.

Creaţi-vă un bun sistem de arhivare. Când i-am spus lui Jai că îmi doream să am un loc în casă unde să arhivez totul în ordine alfabetică, mi-a spus că, pentru gusturile ei, eram mult prea maniacal. I-am spus: „Să pui actele în ordine alfabetică e mai bine decât să alergi prin casă ţipând: ştiu că era albastru şi că mâncam ceva când îl ţineam în mână."

Regândiţi-vă telefonul. Trăiesc într-o cultură în care petrec o mulţime de timp aşteptând şi auzind „Apelul dumneavoastră este foarte important pentru noi." Da, sigur. E ca tipul care-şi pocneşte iubita la prima întâlnire şi-i spune: „Eu de fapt chiar te iubesc." Dar acesta e modul în care funcţionează serviciile moderne de relaţii cu clienţii. Şi asta nu-mi place. Mă asigur să nu fiu niciodată nevoit să aştept cu telefonul la ureche. Folosesc întotdeauna telefoane hands-free, în aşa fel încât mâinile să-mi fie libere să facă altceva.

Am adunat de asemenea tehnici care-mi permit să scurtez convorbirile inutile. Dacă stau jos în timp ce vorbesc la telefon, nu-mi pun niciodată picioarele pe masă. De fapt, e mai bine să stai în picioare când vorbeşti la telefon. În acest fel eşti capabil să grăbeşti lucrurile. Îmi place de asemenea să ţin la vedere pe ecranul calculatorului lucrul pe care vreau să-l fac, pentru a simţi impulsul de a pune punct conversaţiei.

De-a lungul anilor, am mai învăţat şi alte trucuri în legătură cu vorbitul la telefon. Vreţi să expediaţi repede agenţii de

vânzări? Închideţi când vorbiţi, iar ei ascultă. În felul acesta vor crede că s-a întrerupt legătura şi vor suna în altă parte. Vreţi să aveţi o conversaţie scurtă cu cineva? Sunaţi la 11:55, chiar înainte de masa de prânz. Vor vorbi repede. Poate chiar credeţi că sunteţi interesanţi, dar nu sunteţi mai interesanţi decât masa de prânz.

Delegaţi. Ca profesor am realizat repede că puteam acorda cu încredere cheile împărăţiei mele inteligenţilor studenţi de 19 ani şi că în cea mai mare parte a timpului erau responsabili şi acţionau impresionant. Nu-i niciodată prea devreme pen-

tru a delega. Fiica mea, Chloe, are numai un an şi jumătate, dar două dintre fotografiile mele favorite sunt cu ea la mine în braţe. În prima îi dau eu biberonul. În a doua, i-am delegat ei sarcina. Pare mulţumită. La fel şi eu.

Luaţi o pauză. Când îţi citeşti e-mailurile sau asculţi mesajele de pe robot, nu poţi spune că eşti cu adevărat în vacanţă. Când Jai şi cu mine am plecat în luna de miere, ne-am

dorit să fim lăsaţi în pace. Şeful meu a considerat însă că trebuie să dau oamenilor posibilitatea să mă contacteze. Aşa că am inventat mesajul telefonic perfect:

„Bună, aici e Randy. Am aşteptat până la vârsta de 39 de ani să mă căsătoresc, aşa că soţia mea şi cu mine plecăm timp de o lună. Sper că pe voi nu vă deranjează asta, aşa cum îl deranjează pe şeful meu. Se pare că trebuie să pot fi contactat."

Apoi am dat numele părinţilor lui Jai şi oraşul în care locuiau.

„Dacă sunaţi la informaţii, o să vi se dea numărul lor. Şi apoi, dacă-i puteţi convinge că urgenţa voastră merită să întrerupă singura lună de miere a fiicei lor, vă vor da numărul nostru."

N-am primit niciun telefon.

Unele dintre sfaturile mele pentru organizarea timpului sunt cât se poate de serioase, iar altele un pic ironice. Dar cred că toate merită luate în considerare.

Tot ce aveţi e timpul. Şi e posibil ca într-o bună zi să descoperiţi că aveţi mai puţin decât credeţi.

24

Un nemernic pe cale de vindecare

În educație, un clișeu acceptat este că obiectivul principal al profesorilor ar trebui să fie acela de a-i învăța pe studenți cum să învețe.

Am văzut întotdeauna importanța acestui lucru, sigur că da. Dar după mine obiectivul principal era acesta: să-i învăț pe studenți cum să se autoevalueze.

Își recunoșteau adevăratele aptitudini? Își cunoșteau propriile neputințe? Aveau o imagine clară despre modul în care erau percepuți de ceilalți?

Până la urmă pedagogii fac un serviciu studenților când îi ajută să-și dezvolte capacitatea de autoreflecție. Singura cale prin care fiecare din noi poate evolua – așa cum m-a învățat antrenorul Graham – este atunci când dezvoltăm o adevărată capacitate de autoevaluare. Dacă nu putem face asta cu acuratețe, cum vom putea spune dacă facem progrese sau regresăm?

Unii mai de modă veche se plâng în aceste zile că educația superioară pare mult prea des un fel de serviciu de relații cu clienții. Studenții și părinții lor consideră că plătesc bani grei pentru un produs, așa că și-l doresc de o calitate care poate fi

măsurată. E ca și cum ar fi intrat într-un magazin și, în loc să cumpere 5 perechi de blugi de marcă, și-au procurat un program de studiu de cinci materii.

Nu resping întru totul modelul comercial, dar cred că e important să folosim metafora potrivită. Aici nu e vorba de vânzare cu amănuntul. În schimb, aș compara învățământul universitar cu angajarea unui antrenor personal la un club sportiv. Noi profesorii jucăm rolul de antrenori, oferind oamenilor accesul la echipament (cărți, laboratoare, expertiza noastră), iar după aceea sarcina noastră e să fim exigenți. Trebuie să ne asigurăm că studenții fac eforturi. Trebuie să-i lăudăm atunci când o merită și să le spunem cinstit atunci când sunt capabili să muncească mai mult.

Iar cel mai important, trebuie să-i învățăm cum să evalueze ei înșiși modul în care se descurcă. Cel mai frumos lucru atunci când lucrezi la sală este că, dacă depui efort, obții rezultate vizibile. Același lucru ar trebui să fie valabil și în cazul universităților. Sarcina unui profesor este să-și învețe studenții cum să-și privească mințile dezvoltându-se, în același fel în care văd cum li se dezvoltă mușchii când se privesc în oglindă.

Pentru aceasta m-am străduit foarte tare să găsesc metode practice prin care oamenii puteau primi feedback. Îmi ajutam studenții în mod constant să își dezvolte propriile metode de feedback. Nu a fost ușor. Să-i faci pe oameni să primească în mod deschis feedbackul a fost cel mai greu lucru pe care l-am făcut ca pedagog. (Nu a fost ușor nici în viața mea personală.)

Mă întristează faptul că atâția părinți și pedagogi au renunțat la asta. Când vorbesc de construirea încrederii în sine, recurg deseori la lingușiri lipsite de conținut, în loc să recurgă la onestitatea care clădește caracterul. Am auzit atât de mulți oa-

meni vorbind despre o curbă descendentă în sistemul nostru educațional, iar eu cred că unul din factorii-cheie ai acestui lucru este cocoloșirea exagerată și prea puțin feedback adevărat.

Pe când țineam cursul „Building Virtual Worlds" (Construirea de lumi virtuale) la Carnegie Mellon, aveam momentul de feedback între studenți o dată la două săptămâni. Era un curs în care se muncea numai în colaborare, studenții urmând să lucreze în echipe formate din patru persoane la proiecte de realitate virtuală. Depindeau unul de altul, iar notele lor reflectau acest lucru.

Adunam tot feedbackul venit din partea studenților și alcătuiam un grafic electronic. La sfârșitul semestrului, după ce fiecare student lucrase la cinci proiecte, având pentru fiecare proiect în parte câte alți trei colegi de echipă, fiecare dintre ei avea 15 criterii de evaluare. Aceasta forma un mod de evaluare pragmatic și valid din punct de vedere statistic.

Cream histograme colorate pe care fiecare student putea vedea o înșiruire de simple măsurători precum:

Considerau colegii lui că s-a străduit? Câte ore credeau colegii că studentul a dedicat proiectului?

Cât de creativă i-a fost contribuția?

Colegilor lui li s-a părut ușor sau greu să lucreze cu acest student? Avea spirit de echipă?

Am afirmat mereu, mai ales în legătură cu punctul 3, că ceea ce gândesc colegii e prin definiție o evaluare corectă a capacității de a lucra în echipă.

Histogramele colorate dădeau informații foarte concrete. Toți studenții știau exact care le era poziția comparativ cu ceilalți 49 de colegi ai lor.

Histogramele erau însoțite de feedback suplimentar, scris sub formă liberă, care conținea mai ales sugestii specifice

privind modul de perfecționare, precum „Lasă-i pe ceilalți să-și termine propozițiile atunci când vorbesc".

Speranța mea pentru majoritatea studenților era ca, văzând aceste informații, să spună: „Uau, va trebui să mă străduiesc mai mult." Era un puternic feedback pe care cu greu îl puteai ignora, lucru care unora le reușea totuși.

La un curs, i-am lăsat odată pe studenți să se evalueze exact în același mod, dar le-am arătat numai categoria în care se încadrau. Îmi amintesc un dialog pe care l-am purtat cu un student pe care ceilalți îl considerau în mod deosebit de nesuportat. Era inteligent, dar imaginea lui prea bună de sine îl împiedica să-și dea seama de imaginea pe care o lăsa celorlalți. A văzut datele care îl încadrau în cea mai de jos categorie, dar a rămas netulburat.

S-a gândit că dacă se afla în a patra categorie de 25 la sută, probabil că se situase la 24 la sută sau chiar la 25 (în loc de, să zicem, chiar pe ultima treaptă de cinci la sută). Aşa că în mintea lui asta însemna că se încadra aproape în categoria superioară. În felul acesta se vedea ca fiind „nu departe de 50 la sută", ceea ce însemna că era privit bine de colegi.

„Mă bucur mult că putem avea această discuţie, i-am spus, pentru că eu cred că e important să primeşti informaţii concrete. Nu numai că te situezi în categoria de 25 la sută. Din cei 50 de studenţi din grupă, colegii tăi te-au situat pe ultimul loc. Eşti numărul 50. Ai o problemă serioasă. Ei spun că nu ştii să asculţi. E greu să se lucreze cu tine. Nu merge deloc bine."

Studentul a fost şocat. (Mereu sunt şocaţi.) Îşi făcuse toate acele calcule şi iată-mă acum pe mine dându-i date concrete.

Şi apoi i-am spus adevărul despre mine.

„Am fost exact ca tine, i-am spus. Negam realitatea. Dar am avut un profesor care mi-a arătat că-i pasă aruncându-mi adevărul în faţă. Şi uite ce mă face pe mine special: am ascultat."

Studentul a făcut ochii mari. „Recunosc, i-am spus, sunt un netrebnic pe cale de vindecare. Şi asta-mi dă autoritatea morală să-ţi spun că şi tu poţi fi un netrebnic pe cale de vindecare."

Pe parcursul semestrului studentul s-a controlat. S-a îndreptat. I-am făcut o favoare, aşa cum, cu ani în urmă, Andy van Dam îmi făcuse mie o favoare.

25

Antrenând un Jedi

Ai un sentiment extraordinar când îţi împlineşti visurile din copilărie, dar odată cu vârsta realizezi că e chiar cu mult mai plăcut să faci posibile visurile altora.

Pe când predam la Universitatea din Virginia, în 1993, Tommy Barnet, un artist de 22 de ani devenit un as al graficii pe calculator, şi-a dorit să lucreze în echipa mea de cercetare. După ce am vorbit despre viaţa lui şi despre obiectivele pe care le avea, a spus dintr-odată: „O, din copilărie am avut acest vis."

Oricine foloseşte cuvintele „copilărie" şi „vis" în aceeaşi propoziţie se bucură de obicei de atenţia mea.

„Şi care-i visul tău, Tommy?" am întrebat.

„Vreau să lucrez la următorul film *Războiul Stelelor*", a spus.

Luaţi aminte, asta se întâmpla în 1993. Ultimul film *Războiul Stelelor* fusese făcut în 1983 şi nu existau planuri concrete pentru a se mai face altul. I-am explicat asta. „E dureros să ai un astfel de vis pentru că va fi foarte greu de împlinit, i-am spus. Se spune că au încetat să mai facă noi filme *Războiul Stelelor*."

„Nu, a spus el, se vor face, iar când se vor face, o să lucrez la ele. Ăsta-i planul meu.“

Tommy avea șase ani când a apărut primul film *Războiul Stelelor*, în 1977. „Alți copii își doreau să fie Han Solo, mi-a spus. Dar eu nu. Eu voiam să fiu tipul care crea efectele speciale – navele spațiale, planetele, roboții.“

Mi-a spus că de când era încă un băiețel a citit aproape toate articolele tehnice pe care le-a putut găsi despre *Războiul Stelelor*. Avea toate cărțile despre construcția modelelor și obținerea efectelor speciale.

În timp ce Tommy vorbea, mi-a revenit brusc în minte acea imagine din copilărie, cu vizita la Disneyland, și cum simțisem acel imbold puternic de a crea astfel de atracții. M-am gândit că visul cel mare al lui Tommy nu se va împlini niciodată, dar că visul în sine îi va folosi într-un fel sau altul. Aveam nevoie de un astfel de visător. Știam din aspirațiile mele legate de Liga Națională de Fotbal că și aspirațiile lui îi vor fi de ajutor, chiar și în cazul în care nu le va realiza, așa că i-am cerut să se alăture echipei noastre de cercetare.

Tommy vă va putea spune că am fost un șef foarte sever. După cum povestește acum, l-am pus serios la muncă și aveam așteptări foarte înalte, dar mai știa și că lucram spre binele lui. Mă compară cu un exigent antrenor de fotbal. (Bănuiesc că antrenorul Graham vorbea prin mine.) Tommy mai spune că de la mine a învățat nu numai programarea în realitatea virtuală, dar și faptul că lucrul cu colegii trebuie să fie ca într-o adevărată familie. Își amintește că i-am spus: „Știu că ești inteligent. Dar toată lumea de aici e inteligentă. Nu-i destul să fii inteligent. Oamenii pe care mi-i doresc în echipa de cercetare sunt aceia care îi ajută pe ceilalți să se simtă fericiți că se află aici.“

Tommy a dovedit că are abilitățile de a lucra extraordinar în echipă. După ce am devenit titular, i-am dus pe Tommy și pe ceilalți din echipa de cercetare la Disneyland. Acesta a fost modul meu de a le mulțumi.

Când am plecat la Carnegie Mellon, toți membrii din echipa de cercetare de la Universitatea din Virginia au venit cu mine – toți în afară de Tommy. El nu s-a putut muta. Pentru că fusese angajat de către compania producătorului și regizorului George Lucas, Industrial Light & Magic. Și e important de menționat că nu l-au angajat pentru visul lui; l-au angajat pentru aptitudinile pe care le avea. Pe vremea când era în echipa noastră de cercetare, devenise un programator extraordinar în limbajul Python care, dintr-o întâmplare fericită, era exact limbajul pe care ei aleseseră să-l folosească. Norocul este într-adevăr momentul când pregătirea întâlnește prilejul.

Nu-i greu de ghicit ce întorsătură va lua povestea. Vor fi făcute trei noi filme *Războiul Stelelor* – în 1999, 2002 și 2005 – iar Tommy va ajunge să lucreze la fiecare dintre ele.

Pentru *Războiul Stelelor Episodul II: Atacul Clonelor*, Tommy a fost un important regizor tehnic. A existat o scenă de bătălie incredibilă pe o planetă roșie, stâncoasă, înfățișând lupta dintre clone și androizi, iar Tommy a fost acela care a gândit întreaga scenă. El și echipa lui au folosit fotografii cu deșertul din Utah pentru a crea peisajul virtual al bătăliei. Asta da slujbă interesantă! Tommy avea o slujbă care-i permitea să fie în fiecare zi pe o altă planetă.

Câțiva ani mai târziu a avut amabilitatea să ne primească în vizită la Industrial Light & Magic. Colegul meu Don Marinelli inițiase o tradiție fantastică de a merge în fiecare an cu studenții într-o călătorie în vest, pentru ca aceștia să poată

Am deschis cursul pentru 50 de studenți de la diferite facultăți ale universității. Aveam actori, studenți la engleză și sculptori, amestecați cu ingineri, studenți la matematică și experți în informatică. Aceștia erau toți studenți ale căror drumuri n-aveau niciun motiv să se întâlnească, ținând cont de cât de autonom funcționau diferitele discipline la Carnegie Mellon. Dar i-am făcut pe acești copii să devină partenerii celorlalți, obligându-i să facă împreună ceea ce nu ar fi putut face singuri.

Erau patru oameni pe echipă, aleși la întâmplare, și lucrau împreună la proiecte care durau câte două săptămâni. Le spuneam numai: „Construiți o lume virtuală." Și ei programau ceva, visau ceva, arătau celorlalți, apoi schimbau echipele și împreună cu trei noi parteneri o luau de la capăt.

Aveam numai două reguli pentru lumile lor virtuale: fără violență și împușcături și fără pornografie. Decretasem această cerință pentru că lucrurile acestea fuseseră făcute în jocurile pe calculator cel puțin de un milion de ori, iar eu căutam gândire originală.

V-ar uimi să descoperiți câți băieți de 19 ani nu mai au absolut nicio idee dacă sexul și violența sunt excluse. Și totuși, când le-am cerut să se gândească la lucruri care să depășească banalitatea, cei mai mulți s-au ridicat la înălțimea provocării. De fapt, în primul an în care am ținut cursul, studenții și-au prezentat proiectele inițiale și pur și simplu m-au uluit. Ceea ce făcuseră depășea orice imaginație. Am fost mai ales impresionat pentru că lucrau pe calculatoare de proastă calitate comparativ cu standardele de realitate virtuală hollywoodiană, și au creat totuși niște bijuterii incredibile.

Fusesem timp de zece ani profesor, dar când am început acest curs nu știam la ce să mă aștept. Am dat tema de lucru

pentru primele două săptămâni și am sfârșit prin a fi absolut copleșit de rezultate. Nu mai știam ce să fac mai departe. Eram atât de tulburat încât mi-am sunat mentorul, Andy van Dam.

„Andy, tocmai le-am dat studenților mei o temă pe timp de două săptămâni și când s-au întors, au venit cu asemenea lucrări că și dacă i-aș fi lăsat un semestru întreg să le termine, le-aș fi dat tuturor nota maximă. Acum ce să fac?"

Andy s-a gândit o secundă și a zis: „Bine. Uite ce faci. Intri mâine la curs, te uiți în ochii lor și spui: Copii, ați făcut o treabă foarte bună, dar știu că puteți mai mult de-atât."

Răspunsul lui m-a lăsat cu gura căscată. Dar i-am urmat sfatul și s-a dovedit că a avut perfectă dreptate. Ceea ce-mi spunea de fapt era că eu, pe cât se părea, nu știam cât de sus trebuia ridicată ștacheta și că le făceam un deserviciu punând-o unde se nimerea.

Și studenții au continuat să se perfecționeze, inspirându-mă cu creațiile lor. Multe proiecte erau pur și simplu excepționale, începând de la aventuri de rafting care-ți dădeau senzația că ești într-adevăr acolo, la plimbări cu gondola prin Veneția și până la luptători ninja pe patine cu rotile. Unii dintre studenți au creat lumi inexistente populate de adorabile creaturi 3D la care visaseră în copilărie.

În zilele de prezentare, intram în sala de curs și găseam pe lângă cei 50 de studenți ai mei încă 50 de persoane pe care nu le recunoșteam – colegi de cameră, prieteni, părinți. Nu-mi mai veniseră niciodată până atunci părinții la cursuri! De aici s-a declanșat efectul bulgărelui de zăpadă. Am sfârșit prin a avea mulțimi așa de mari de oameni în zilele cu prezentările, că a trebuit să ne mutăm într-o aulă mai mare. Se putea sta

numai în picioare şi veneau mai mult de 400 de oameni care aclamau prezentările lor favorite. Preşedintele Universităţii Carnegie Mellon, Jared Cohon, mi-a spus odată că atmosfera era ca la o paradă organizată pentru susţinerea echipei Universităţii Ohio State, cu diferenţa că aici era vorba de lucrări academice.

În zilele de prezentare ştiam întotdeauna care proiecte vor fi cele mai bune. Recunoşteam asta privind limbajul trupului. Dacă studenţii dintr-un anumit grup stăteau aproape unii de alţii, ştiam că între ei se formase o legătură şi că lumea virtuală pe care o creaseră merita să fie văzută.

Ce mi-a plăcut cel mai mult în toate acestea a fost munca în echipă care era absolut esenţială pentru succesul proiectului. Cât de departe puteau ajunge aceşti studenţi? Asta nu ştiam. Îşi puteau împlini visurile? Singurul răspuns sigur pe care-l aveam era: „În acest curs nu poţi reuşi de unul singur."

* * *

Exista vreo modalitate prin care puteam ridica nivelul a ceea ce făceam?

Profesorul de artă dramatică Don Marinelli şi cu mine am făcut chestia asta fantezistă care era o absolută nebunie. Era şi încă este numită „The Entertainment Technology Center" (Centrul Tehnologiei de Divertisment), www.etc.cmu.edu, dar nouă ne plăcea să ne gândim la ea ca la „fabrica de împlinit visuri": un program de masterat de doi ani în care artişti şi tehnologi se întâlneau pentru a lucra împreună la atracţii, jocuri pe calculator, animatronică şi orice altceva ar fi putut inventa.

Universităţile sănătoase la minte nu s-au atins niciodată de aşa ceva, dar Carnegie Mellon ne-a dat explicit permisiunea să spargem tiparul.

Noi doi personificam amestecul de artă şi tehnologie; gândirea intuitivă/gândirea logică, artă dramatică/informatică. Având în vedere cât eram de diferiţi, Don şi cu mine am devenit deseori un zid unul pentru celălalt. Dar am reuşit întotdeauna să găsim o cale pentru a face ca lucrurile să meargă. Rezultatul era că studenţii primeau partea cea mai bună din abordările noastre divergente (şi *în mod cert* au avut modele de urmat în lucrul cu oameni diferiţi de ei înşişi). Combinaţia de libertate şi muncă în echipă făcea atmosfera din clădire aproape electrizantă. Companiile au aflat în foarte scurt timp despre noi şi ne ofereau promisiuni scrise de a ne angaja studenţii din următorii trei ani, ceea ce însemna că de fapt promiteau să angajeze studenţii care nici nu fuseseră încă admişi.

Don a lucrat în proporţie de 70 la sută la ETC şi merită mai mult de 70 la sută din credite. A creat de asemenea un campus satelit în Australia, având planuri pentru alte campusuri în Coreea şi Singapore. Sute de studenţi din toată lumea, pe care nu-i voi cunoaşte niciodată, vor fi în stare să-şi împlinească cele mai nebuneşti visuri din copilărie. Şi asta e un sentiment extraordinar.

27

Tărâmul Făgăduinței

Poți ajuta la împlinirea visurilor altora în câteva gradații diferite. O poți face ajutându-i unul câte unul, așa cum am lucrat cu Tommy, care visa la *Războiul Stelelor*. O poți face cu 50 sau 100 de oameni în același timp, așa cum am făcut în cursul „Building Virtual Worlds" sau la ETC. Și dacă ai ambiții mari și o doză de nebunie, poți încerca să o faci pe scară largă, încercând să faci posibile visurile a milioane de oameni.

Mi-ar plăcea să cred că aceasta e povestea lui „Alice", instrumentul de învățare software de la Carnegie Mellon. Și am avut norocul să particip la crearea lui. Alice permite studenților începători la informatică – și oricui altcuiva, tineri și în vârstă – să creeze cu ușurință animații pentru a prezenta o poveste, a juca jocuri interactive sau a face un video. Folosește grafica 3D și tehnici *drag and drop* pentru a le oferi utilizatorilor o primă experiență de programare mai atrăgătoare și mai puțin frustrantă. Carnegie Mellon oferă gratuit programul Alice, ca serviciu public, și mai mult de un milion de oameni l-au descărcat deja. În anii care urmează se așteaptă ca numărul de utilizatori să crească.

Pentru mine numărul de utilizatori ai programului Alice poate crește la infinit. Poate crește până la punctul în care îmi pot imagina milioane de copii folosindu-l ca să-și urmeze visurile.

De când am început să lucrăm la Alice la începutul anilor '90, mi-a plăcut faptul că folosește fenta cu capul ca metodă de predare a programării pe calculator. Vă amintiți fenta cu capul? E atunci când înveți pe cineva ceva, făcându-l să creadă că învață alte lucruri. Așa că studenții cred că folosesc Alice pentru a face filme sau a crea jocuri video. Fenta cu capul e că ei de fapt învață să devină programatori de calculatoare.

Visul lui Walt Disney pentru Disney World a fost ca acesta să nu fie niciodată terminat. Și-a dorit ca lumea Disney să rămână pentru totdeauna într-o continuă schimbare și desăvârșire. În același mod, sunt entuziasmat că versiunile viitoare ale lui Alice, create acum de către colegii mei, vor fi chiar mai bune decât ce am creat în trecut. În versiunile care vor urma, oamenii vor crede că scriu scenarii de filme, dar ei de fapt vor învăța limbajul de programare Java. Și, datorită prietenului meu Steve Seabolt de la Electronic Arts, am primit permisiunea de a folosi personaje din „The Sims", cel mai bine vândut joc video din istorie. Ce poate fi mai minunat?

Știu că proiectul se află pe mâini extraordinar de bune. Designerul șef al lui Alice este Dennis Cosgrove, care mi-a fost student la Universitatea din Virginia. O altă fostă studentă care mi-a devenit colegă e Caitlin Kelleher. S-a uitat la Alice în stadiile inițiale și mi-a spus: „Știu că asta face programarea mai ușoară, dar în ce fel e distractiv?" I-am răspuns: „Ei bine, sunt bărbat și am o manie, îmi place ca soldățeii de jucărie să se miște la comanda mea, și asta e distractiv."

Şi Caitlin s-a întrebat cum ar putea fi conceput programul Alice în aşa fel încât să fie la fel de distractiv şi pentru fete, şi a realizat că a putea spune poveşti era secretul care le putea trezi interesul. Pentru disertaţia ei de doctorat a construit un sistem care se numeşte „Alice spunând poveşti".

Acum, un profesor de informatică de la Universitatea Washington din St. Louis, Caitlin (scuze, vreau să spun dr. Kelleher), dezvoltă sisteme noi care revoluţionează modul în care fetiţele fac prima lor experienţă de programare. A demonstrat că dacă programul e prezentat ca o activitate de spus poveşti, fetele devin extrem de interesate în a scrie software. De fapt, chiar le place. Merită de asemenea menţionat că asta nu-i îndepărtează în niciun fel pe băieţi. Oricui îi place să spună poveşti. E unul dintre adevărurile universale privind specia noastră. Aşa că, din punctul meu de vedere, Caitlin câştigă premiul pentru „Cea mai bună fentă cu capul".

În ultima mea prelegere am menţionat că acum înţeleg mai bine povestea lui Moise, cum a ajuns să vadă Tărâmul Făgăduinţei fără însă a pune vreodată piciorul în el. Simt asta în legătură cu succesul pe care îl va avea Alice în viitor.

Mi-am dorit ca prelegerea să fie un îndemn pentru colegii şi studenţii mei să continue fără mine şi să ştie că am încredere că vor face lucruri extraordinare. (Le puteţi urmări progresele pe www.alice.org.)

Prin programul Alice, milioane de copii vor avea mari bucurii în timp ce vor învăţa lucruri dificile. Vor dezvolta aptitudini care vor putea să-i ajute să-şi împlinească visurile. Dacă trebuie să mor, e o consolare faptul că las în urmă programul Alice ca testament profesional.

Aşa că nu-i nimic că nu voi pune piciorul în Tărâmul Făgăduinţei. Priveliştea e oricum minunată.

V

DESPRE CUM SĂ-ŢI TRĂIEŞTI VIAŢA

Partea aceasta poate fi numită „Despre cum să-ți trăiești viața", dar, de fapt, e modul în care am încercat eu s-o trăiesc pe a mea. Bănuiesc că e modul meu de a spune: Iată lucrurile acestea mi-au folosit.

— R.P.

28

Visează lucruri mărețe

Omul a pășit pentru prima oară pe lună în vara lui 1969, când eu aveam opt ani. Am știut atunci că aproape totul era posibil. Era ca și cum nouă tuturor, oamenilor din toată lumea, ni se dăduse permisiunea să visăm visuri mărețe.

Eram în tabără în acea vară și, după ce modulul lunar aterizase, noi toți am fost duși în casa principală de la fermă unde fusese instalat un televizor. Astronauților le lua o grămadă de timp să se organizeze înainte de a coborî scara și a merge pe suprafața lunară. Înțelegeam. Aveau o mulțime de echipamente și trebuiau să se ocupe de o sumedenie de detalii. Aveam răbdare.

Dar oamenii care conduceau tabăra se tot uitau la ceasuri. Era deja trecut de 11. În cele din urmă, în timp ce pe lună se luau decizii înțelepte, aici pe pământ se lua una proastă. Se făcuse prea târziu. Toți copiii erau trimiși la culcare în corturile lor.

Am fost extrem de supărat pe directorii taberei. Gândul meu de-atunci era: „Specia mea a părăsit planeta noastră și a aterizat într-o lume nouă pentru întâia oară, și voi credeți că timpul de culcare contează?"

Dar câteva săptămâni mai târziu, când am ajuns acasă, am descoperit că tata făcuse o fotografie cu imaginea de la televizor chiar în secunda în care Neil Armstrong a pus piciorul pe lună. A păstrat pentru mine acest moment, știind că asta ar putea da naștere la visuri mărețe. Încă mai avem acea fotografie într-un album.

Înțeleg argumentele care spun că miliardele de dolari folosite pentru a trimite omul pe lună ar fi putut fi folosite pentru a lupta împotriva sărăciei și foametei de pe pământ. Dar uite, eu sunt un om de știință care vede inspirația ca fiind instrumentul ideal în a face binele.

Când folosești banii pentru a lupta împotriva sărăciei, acesta poate fi un lucru foarte valoros, dar mult prea des lucrezi la suprafață. Când trimiți oamenii pe lună, ne inspiri pe toți să atingem maximum de potențial uman, care va fi, în cele din urmă, chiar modul în care problemele noastre vor fi rezolvate.

Dați-vă voie să visați. Și înflăcărați și visurile copiilor dumneavoastră. Iar din când în când asta poate însemna că-i lăsați să meargă ceva mai târziu la culcare.

Aselenizarea la televizorul nostru, mulțumită tatălui meu.

29

E mai bine să fii serios decât să fii la modă

Aș alege oricând o persoană serioasă în locul uneia care e la modă, pentru că a fi la modă e ceva pe termen scurt. Seriozitatea e pe termen lung.

Seriozitatea e foarte subapreciată. Seriozitatea vine din interior, pe când a fi la modă e încercarea de a impresiona cu exteriorul.

Oamenii la modă iubesc parodiile. Dar nu există parodie care să reziste în timp, nu-i așa? Am mai mult respect pentru persoana serioasă care face un lucru ce poate dăinui generații întregi, lucru pe care oamenii la modă simt nevoia să-l parodieze.

Când mă gândesc la un om serios, am imaginea unui cercetaș care muncește din greu și ajunge la gradul de „Eagle Scout". Când luam interviuri celor care voiau să muncească pentru mine și dădeam de un candidat care fusese Eagle Scout, doream aproape întotdeauna să îl angajez. Știam că trebuia să aibă o notă de seriozitate care depășea orice impuls superficial de a fi în pas cu moda.

Gândiți-vă la asta. Să devii un Eagle Scout e aproape singurul lucru pe care ai fi putut să-l faci la vârsta de 14 ani și pe

Garderoba mea nu s-a schimbat.

care poți să ți-l scrii în CV la 50 de ani – și tot impresionează. (În ciuda eforturilor mele în seriozitate, n-am obținut niciodată gradul de Eagle Scout.)

Moda e de fapt comerț deghizat în stil. Nu sunt deloc interesat de modă și de aceea nu-mi cumpăr aproape niciodată haine noi. Faptul că moda nu mai e la modă și apoi revine la modă numai pe baza a ceea ce câțiva oameni pe undeva cred că pot vinde, ei bine, pentru mine asta e nebunie.

Părinții m-au învățat: îți cumperi haine noi atunci când cele vechi s-au rupt. Oricine a văzut ce am purtat la ultima mea prelegere știe că acesta e un sfat pe care îl urmez!

Garderoba mea e departe de a fi la modă. E mai degrabă serioasă. Și mă va trece numai bine prin viață.

30

Ridicând steagul păcii

Mama m-a numit mereu „Randolph".

A crescut la o mică fermă de vaci în Virginia pe timpul Marii Depresiuni, întrebându-se mereu dacă vor avea ce pune pe masă. A ales numele „Randolph" pentru că i se părea că acest nume s-ar potrivi unui distins cetățean din Virginia. Și poate că de asta l-am respins și l-am detestat. Cine-și dorește un astfel de nume?

Și totuși mama continua să-l folosească. Ca adolescent i-am reproșat-o. „Tu chiar crezi că dreptul tău de a-mi da un nume e superior dreptului meu de a avea propria identitate?"

„Da, Randolph, așa cred."

Ei bine, măcar acum lucrurile erau clare.

Când am ajuns la facultate, deja nu mai puteam suporta. Îmi trimitea scrisori adresate lui „Randolph Pausch." Mâzgăleam pe deasupra „persoană necunoscută la această adresă" și i le trimiteam nedesfăcute înapoi.

Ca un gest de extrem compromis, mama a început să adreseze scrisorile lui „R. Pausch". Pe acelea le deschideam. Dar apoi, când vorbeam la telefon revenea la vechea formă. „Randolph, ai primit scrisoarea de la noi?"

Acum, după toți acești ani, m-am resemnat. O apreciez pe mama pentru atât de multe lucruri încât, dacă atunci când e prin preajmă își dorește să mă încarce cu un inutil „olph", sunt mai mult decât fericit să mă împac cu ideea. Viața e prea scurtă.

Mama și cu mine, la plajă.

Într-un fel sau altul, odată cu trecerea timpului și expirarea termenelor pe care viața le impune, acceptarea devine lucrul cel mai înțelept de făcut.

31

Hai să facem o înțelegere

În timpul studiilor postuniversitare am deprins obiceiul de a mă lăsa pe spate cu scaunul de la masă. O făceam de fiecare dată când vizitam casa părinților mei, iar mama mi admonesta în mod constant: „Randolph, o să rupi scaunul ăla!" spunea ea.

Îmi plăcea să mă las pe spate în scaun. Stăteam confortabil. Iar scaunul părea să se descurce foarte bine pe două picioare. Așa că după fiecare masă eu mă lăsam pe spate și ea mă certa.

Într-o zi mama mi-a spus: „Încetează să te mai lași pe spate în scaunul ăla. E ultima oară când ți-o spun!"

Ei, asta era ceva cu care puteam fi de acord. Așa că am sugerat să facem un contract – o înțelegere scrisă între părinte și copil. Dacă rupeam scaunul, urma să înlocuiesc *nu numai* scaunul... ci, ca un stimulent suplimentar, tot setul de mobilă de bucătărie. (Era imposibil să înlocuiești un singur scaun dintr-un set de mobilă veche de 20 de ani.) Dar până rupeam scaunul, fără predici din partea mamei.

Bineînțeles că mama avea dreptate; forțam prea tare picioarele scaunului. Dar am decis amândoi că înțelegerea aceasta era un mod de a evita certurile. Îmi asumam răspunderea pentru cazul în care apăreau stricăciuni. Iar ea se afla în poziția din care putea spune: „Ar fi trebuit să-ți asculți mama", dacă unul dintre picioare se rupea.

Scaunul nu s-a rupt niciodată. Și de fiecare dată când o vizitez și mă aplec pe spate, înțelegerea e încă valabilă. Nu avem deloc discuții pe tema asta. De fapt, toată dinamica s-a schimbat. Nu pot spune că mama a mers atât de departe încât să mă *încurajeze* să mă sprijin pe spate. Dar cred că de mult a pus ochii pe un nou set de mobilă de bucătărie.

32

Nu te plânge, muncește mai mult

Mult prea mulți oameni trec prin viață plângându-se de problemele pe care le au. Întotdeauna am crezut că dacă iei a zecea parte din energia pe care o folosești plângându-te și o investești în rezolvarea problemei, ai fi surprins să vezi câte lucruri pot fi soluționate.

Am cunoscut în viața mea câțiva oameni cărora le reușea într-un mod senzațional să nu se plângă. Unul dintre ei era Sandy Blatt, proprietarul casei unde am stat pe durata studiilor postuniversitare. Pe când era tânăr, un camion a dat cu spatele și a intrat în el când descărca niște cutii în pivnița unei clădiri. S-a rostogolit pe spate pe scări și a căzut în pivniță. „Cât de departe ai căzut?" l-am întrebat. Răspunsul lui a fost unul simplu: „Suficient de departe." Restul vieții și l-a petrecut ca tetraplegic.

Sandy fusese un atlet fenomenal, iar la momentul accidentului era logodit și urma să se căsătorească. Nu a dorit să fie o povară pentru logodnica lui și i-a spus: „Nu la asta te-ai angajat. Înțeleg dacă te răzgândești. Poți pleca liniștită." Și ea așa a făcut.

L-am întâlnit pe Sandy pe când avea în jur de 30 de ani, iar atitudinea lui m-a uimit pur și simplu. Avea acea incredibilă aură a unui om care nu se vaită. Muncise din greu și era licențiat în terapia de cuplu. Se căsătorise și adoptase copii.

Iar când vorbea despre problemele lui medicale, o făcea în chip firesc. Odată mi-a explicat că tetraplegicii suportă greu schimbările de temperatură pentru că nu pot să tremure. „Îmi dai, te rog, pătura aia, Randy?" spunea. Și asta era tot.

Favoritul meu în materie de suportat fără să crâcnească ar fi Jackie Robinson, primul afro-american care a jucat în Liga Națională de Baseball. A îndurat un rasism pe care mulți tineri din ziua de azi nici nu l-ar putea înțelege . Știa că trebuia să joace mai bine decât jucătorii albi și știa că trebuia să muncească mai din greu. Și exact asta a făcut. A făgăduit să nu se plângă nici măcar în momentele în care era scuipat de către suporteri.

La birou țineam o fotografie de-a lui Jackie Robinson agățată pe perete și mă întrista faptul că atât de mulți studenți nici măcar nu știau cine era sau știau prea puține lucruri despre el. Mulți dintre ei nici măcar n-au remarcat fotografia. Tinerii crescuți cu televizoare color nu petrec prea mult timp privind imagini alb-negru.

E mare păcat. Nu existe modele mai demne de urmat decât oameni precum Jackie Robinson și Sandy Blatt. Mesajul vieților lor este acesta: văicăreala nu funcționează ca strategie. Toți avem timp și energie limitate. E improbabil că timpul pe care-l petrecem plângându-ne ne va ajuta să atingem obiectivele pe care ni le-am propus. Și nici nu vom fi mai fericiți.

33

Tratează boala, nu simptomele

Cu mulți ani în urmă, mă întâlneam cu o tânără încântătoare care avea o datorie de câteva mii de dolari. Asta o stresa îngrozitor. În fiecare lună, datoriei ei i se adăuga o dobândă și mai mare.

Ca să scape de stres, mergea în fiecare marți seara la cursuri de meditație și yoga. Era singura ei seară liberă și spunea că meditația părea că-i face bine. Trebuia să inspire și să își imagineze că găsea o cale prin care putea scăpa de datorii. Iar pe când expira trebuia să-și spună că într-o zi problemele ei financiare vor fi lăsate în urmă.

Povestea a continuat în felul acesta săptămână după săptămână.

În cele din urmă, am analizat într-o zi împreună situația ei financiară. Am realizat că dacă și-ar mai fi luat o slujbă part-time în serile de marți pentru o perioadă de patru sau cinci luni, ar fi fost de fapt în stare să înapoieze toți banii pe care îi datora.

I-am spus că n-aveam nimic împotriva meditației sau practicii yoga. Dar că părerea mea era că trebuia să trateze mai întâi boala. Simptomele ei erau stresul și frica. Boala ei erau banii pe care îi datora.

„De ce nu-ți cauți o slujbă pentru serile de marți și nu renunți pentru un timp la yoga?" i-am sugerat.

Pentru ea asta a fost o adevărată revelație. Mi-a urmat sfatul. A lucrat în serile de marți ca ospătăriță și în scurt timp și-a plătit datoriile. După aceea a putut să se întoarcă la cursurile de yoga și să respire cu adevărat mai ușor.

34

Nu faceți o obsesie din ceea ce gândesc ceilalți

Am descoperit că oamenii petrec o parte însemnată a timpului făcându-și griji în legătură cu ce gândesc alții despre ei. Dacă nimeni nu s-ar îngrijora vreodată în legătură cu ceea ce gândesc ceilalți, am fi toți cu 33 la sută mai eficienți în viețile și slujbele noastre.

Cum am ajuns la 33 la sută? Sunt om de știință. Îmi plac cifrele exacte, chiar dacă nu le pot dovedi întotdeauna. Deci hai să pornim de la 33 la sută.

Obișnuiam să spun tuturor celor care lucrau în echipa mea de cercetare: „Nu-i nevoie să-ți faci vreodată griji în legătură cu ce aș putea gândi eu. Bun sau rău, o să-ți spun ce-i în capul meu."

Asta însemna că dacă ceva nu-mi plăcea, o spuneam, de multe ori foarte direct și nu întotdeauna cu tact. Dar partea bună era că îi și puteam liniști: „Dacă nu am spus nimic, nu ai de ce să-ți faci griji."

Studenţii şi colegii au ajuns să aprecieze acest lucru şi nu pierdeau o grămadă de timp cu obsesii legate de „Oare ce gândeşte Randy?". Pentru că în cea mai mare parte a timpului, ceea ce gândeam era: am oameni în echipă care sunt cu 33 la sută mai eficienţi decât oricine altcineva. Asta era ceea ce gândeam.

35

Începeţi prin a sta împreună

Când trebuie să lucrez cu alţii, încerc să-mi imaginez cum stăm împreună la un joc de cărţi. Impulsul meu e să-mi pun toate cărţile pe masă, cu faţa în sus, şi să spun grupului: „Bine, ce putem face cu mâna asta?"

Să fii în stare să lucrezi bine într-un grup e o abilitate esenţială atât în lumea profesională, cât şi în familii. Pentru a putea transmite această învăţătură, îmi puneam mereu studenţii să lucreze la proiecte în echipe.

În timp, îmbunătăţirea dinamicii grupului a devenit pentru mine aproape o obsesie. În prima zi a fiecărui semestru îmi împărţeam clasa în aproximativ 12 grupuri de câte patru persoane. Apoi, în a doua zi de curs le dădeam un conspect de o pagină, intitulat: „Sfaturi pentru a lucra cu succes într-un grup." Şi apoi îl parcurgeam, rând cu rând. Unii dintre studenţi îmi considerau sfaturile ca fiind sub nivelul lor. Îşi dădeau ochii peste cap. Considerau că ştiu cum să lucreze bine cu alţii: învăţaseră asta încă de la grădiniţă. N-aveau nevoie de micile şi primitivele mele indicaţii.

Dar studenţii cei mai conştienţi îmbrăţişau sfaturile mele. Realizau că încercam să-i învăţ principiile de bază. Semănam un pic cu antrenorul Graham, venind la antrenament fără minge de fotbal. Printre sfaturile mele:

Faceţi cunoştinţă în mod adecvat: Totul începe cu prezentarea. Schimbaţi informaţiile de contact. Asiguraţi-vă că ştiţi numele fiecăruia.

Descoperiţi lucrurile pe care le aveţi în comun: Aproape întotdeauna puteţi găsi ceva ce aveţi în comun cu o altă persoană, iar pornind de aici e mult mai uşor să exprimi chestiunile în care aveţi păreri contrarii. Sporturile depăşesc graniţele de rasă şi bogăţie. Şi dacă nu găsiţi nimic altceva, rămâne măcar vremea ca subiect comun.

Asiguraţi condiţii optime pentru întâlnire: Asiguraţi-vă că nimeni nu e obosit, că nimănui nu-i este foame sau sete; dacă puteţi, fixaţi întâlnirea pe timpul unei mese; mâncarea *îndulceşte* întâlnirea. De aceea iau masa împreună cei de la Hollywood.

Lăsaţi pe toată lumea să vorbească: Nu sfârşiţi propoziţiile celuilalt. Iar vorbitul mai tare sau mai repede nu vă îmbunătăţeşte ideea.

Lăsaţi orgoliul la o parte: Când discutaţi idei, daţi-le un nume şi notaţi-le. Numele ar trebui să descrie ideea, şi nu autorul: „povestea podului", şi nu „povestea lui Jane".

Lăudaţi-vă unul pe altul: Găsiţi ceva drăguţ de spus, chiar dacă e o exagerare. Cele mai proaste idei pot ascunde o comoară, dacă priviţi cu destulă atenţie.

Oferiţi alternative sub formă de întrebări: În loc de „Cred că ar trebui să facem A, şi nu B", încercaţi „Cum ar fi dacă am face A în loc de B?" Asta dă oamenilor posibilitatea să ofere comentarii în loc de a-şi apăra alegerea.

La sfârşitul micii mele lecţii, le spuneam studenţilor că am descoperit o modalitate bună de a face prezenţa. „Mi-e mai uşor dacă strig grupul, le spuneam. Grupul unu, ridicaţi mâinile... Grupul doi?..."

Şi pe măsura ce strigam fiecare grup în parte, mâinile se ridicau. „A observat cineva ceva în legătură cu asta?" întrebam. Nimeni nu avea un răspuns. Aşa că strigam din nou grupurile. „Grupul unu?... Grupul doi?... Grupul trei?..." În toată sala mâinile se înălţau din nou.

Uneori e nevoie să recurgi la teatru ieftin pentru a te face înţeles de către studenţi, mai ales în legătură cu lucrurile despre care cred că ştiu totul. Şi iată ce-am făcut:

Am tot insistat cu făcutul prezenţei ca până la urmă să ridic tonul: „De ce, fir-ar să fie, staţi în continuare cu prietenii voştri? am întrebat. De ce nu staţi lângă cei din grupul vostru?"

Unii ştiau că enervarea mea era numai de efect, dar toată lumea a luat lucrurile în serios. „O să ies acum din sală, am spus, şi mă întorc în 60 de secunde. Când mă întorc, mă aştept să vă găsesc stând cu grupul vostru! A înţeles toată lumea?" Am ieşit din sală şi am auzit panica studenţilor care-şi adunau cărţile şi se reorganizau în grupuri.

Când m-am întors, le-am explicat că sfaturile mele legate de munca în grup nu erau menite să le insulte inteligenţa sau maturitatea. Dorisem numai să le arăt că pierduseră din vedere ceva simplu – faptul că trebuiau să stea cu partenerii lor – şi că în mod sigur le folosea să revizuiască restul principiilor de bază.

La următoarea oră de curs şi pe tot parcursul semestrului, studenţii mei (deloc nătângi) au stat cu grupurile lor.

36

Căutaţi ce-i mai bun în oameni

Acesta e un sfat frumos pe care l-am primit odată de la Jon Snoddy, eroul meu de la Disney Imagineering. Am fost aşa de pătruns de modul în care a spus-o: „Dacă aştepţi suficient de mult, a spus, oamenii te vor surprinde şi te vor impresiona."

După cum vedea el lucrurile, când oamenii te supără şi te enervează, e foarte posibil ca asta să fie pentru că nu le-ai oferit suficient de mult timp.

Jon m-a avertizat că uneori e nevoie de o răbdare uriaşă – chiar ani de zile. „Dar în final, a spus, oamenii îţi vor arăta partea lor bună. Aproape toată lumea are o parte bună. Tu doar aşteaptă. O să iasă la iveală."

37

Fiţi atente la ce fac, nu la ce spun

Fiica mea are numai un an şi jumătate, aşa că nu-i pot spune asta acum, dar când va fi destul de mare mi-aş dori ca Chloe să ştie un lucru pe care mi l-a spus odată o colegă de-a mea, un sfat bun pentru femeile de oriunde. De fapt, cântărit bine, e cel mai bun sfat pe care l-am auzit.

Colega mea mi-a spus: „Mi-a luat o grămadă de timp, dar în sfârşit am înţeles. Când e vorba de bărbaţii care sunt interesaţi de tine, e foarte simplu. Ignoră tot ce spun şi acordă atenţie numai faptelor lor."

Asta-i tot. Pusă pe tavă pentru Chloe.

Şi când mă gândesc mai bine, poate că într-o zi le va fi destul de folos şi lui Dylan şi lui Logan.

38

Dacă la început nu reuşeşti...

ÎNCEARCĂ un clişeu...

Îmi plac clişeele. În orice caz, multe dintre ele. Respect în mod deosebit vechile stereotipii. După cum văd eu lucrurile, motivul pentru care clişeele sunt repetate atât de des e pentru că sunt de atât de multe ori adevărate.

Pedagogilor n-ar trebui să le fie teamă să folosească clişee. Şi ştiţi de ce? Copiii nu le cunosc pe cele mai multe dintre ele! Sunt un public nou, iar clişeele îi inspiră. Am văzut lucrul acesta în mod repetat în sala de curs.

Dansează cu cel care te-a adus. Părinţii mei îmi spuneau mereu acest clişeu, care nu se aplică numai banchetului de sfârşit de şcoală, ci merge cu mult mai departe. Ar trebui să fie o mantră în lumea afacerilor, în universităţi şi acasă. Îţi aminteşte de loialitate şi apreciere.

Norocul e ceea ce se întâmplă când pregătirea întâlneşte prilejul. Acesta este al lui Seneca, filozoful roman care s-a

născut în anul 5 î. H. Şi merită să fie repetat pentru încă cel puţin 2000 de ani.

Orice ai crede că poţi sau că nu poţi, ai dreptate. Acesta aparţine repertoriului meu de clişee pentru studenţii începători.

Other than that, Mrs. Lincoln, how was the play?* Asta le-o spun studenţilor pentru a le reaminti să nu acorde toată atenţia mărunţişurilor, neglijând lucrurile importante.

Îmi plac şi multe clişee din cultura pop. Nu mă deranjează când copiii mei se uită la *Superman*, nu pentru că e puternic şi poate zbura, ci pentru că luptă pentru „adevăr, justiţie şi morala americană". Iubesc aceste cuvinte.

Şi filmul *Rocky* îmi place. Îmi place chiar şi tema muzicală. Şi ce mi-a plăcut cel mai mult la primul film a fost că lui Rocky nu-i păsa dacă va câştiga lupta de la finalul filmului. Dorea numai să nu se lase bătut. Acesta îi era scopul. Pe durata celor mai dureroase momente din tratamentul meu, Rocky a fost pentru mine o sursă de inspiraţie, pentru că îmi reamintea: nu-i vorba de cât de tare loveşti. E vorba despre cât de tare eşti lovit... şi mergi mai departe.

Bineînţeles, dintre toate clişeele din lume, cel mai mult îmi plac clişeele din fotbal. Colegii mei se obişnuiseră să mă vadă plimbându-mă pe culoarele de la Carnegie Mellon jucându-mă cu mingea. Mă ajuta să gândesc. Probabil că vor spune că şi metaforele din fotbal aveau acelaşi efect. Dar unii dintre studenţii mei, atât băieţi cât şi fete, se obişnuiau greu

---

* „Şi-n afară de asta, doamnă Lincoln, cum vi s-a părut piesa?", referire la piesa de teatru cu acelaşi nume, care prezintă ultimele ore din viaţa preşedintelui american Licoln, împuşcat pe când asista la o piesă de teatru împreună cu soţia lui (*n.tr.*).

cu asta. Ei discutau algoritme informatice, iar eu le vorbeam despre fotbal. „Îmi pare rău, le spuneam, dar fi mai ușor pentru voi să învățați principiile de bază ale fotbalului decât pentru mine să învăț un set nou de clișee despre viață."

Îmi plăcea ca studenții mei să meargă și să marcheze pentru Gipper*, să păstreze pasiunea, să mărșăluiască pe teren, să evite răsturnările costisitoare și să câștige meciurile în tranșee, chiar dacă aveau să simtă urmările a doua zi. Studenții mei știau: nu contează dacă pierzi sau câștigi, e vorba despre cum joci clișeul.

38

Fii primul pinguin

Experiența e ceea ce obții când nu obții ce ți-ai dorit. Aceasta e o expresie pe care am învățat-o când am petrecut anul sabatic la Electronic Arts, producătorul de jocuri video. Mi-a rămas întipărită în minte și am sfârșit prin a le-o repeta studenților mei tot timpul.

E o frază care merită luată în calcul de fiecare dată când întâlnim un obstacol, și la fiecare dezamăgire. Îți amintește, de asemenea, că eșecul nu e numai acceptabil, ci deseori chiar esențial.

* Celebru jucător de fotbal care a murit la 23 de ani și despre care se spune că pe patul de moarte ar fi rostit cuvintele: „duceți-vă și marcați pentru Gipper." (*n.tr.*)

Când țineam cursul „Building Virtual Worlds" mi-am încurajat studenții să încerce lucruri dificile și să nu-și facă griji în legătură cu eșecul. Voiam să recompensez acest mod de gândire. Așa că la sfârșitul fiecărui semestru ofeream unei echipe de studenți un animal de pluș – un pinguin. Premiul se numea „Primul Pinguin" și era oferit echipei care își asumase cele mai mari riscuri în testarea de noi idei și tehnologii și eșuase în atingerea obiectivelor fixate. În esență, era un premiu pentru „eșec glorios" și sărbătorea gândirea originală și folosirea imaginației într-un mod îndrăzneț.

Ceilalți studenți ajunseseră să înțeleagă: câștigătorii „Primului Pinguin" erau învinșii cu perspective extraordinare.

Numele premiului pornea de la ideea că atunci când pinguinii urmau să sară în apa în care se puteau afla animale de pradă, ei bine, cineva trebuia să fie primul pinguin. În primă instanță numisem premiul „Cel mai bun eșec", dar cuvântul „eșec" are atât de multe conotații negative încât studenții n-ar fi putut să treacă peste acest cuvânt.

De-a lungul timpului, un punct asupra căruia le atrăgeam studenților atenția era faptul că în industria de divertisment există nenumărate produse nereușite. Nu e ca atunci când construiești case și în fiecare casă construită poate locui cineva. Un joc video poate fi creat, și totuși să nu treacă de cercetare și dezvoltare. Sau poate apărea pe piață și nimeni să nu-l joace. Da, creatorii de jocuri video care au avut succes sunt foarte apreciați. Dar și cei care au suferit eșecuri sunt apreciați – uneori chiar mai mult.

Companiile începătoare preferă deseori un director executiv care are o nereușită în trecutul său. Persoana care a cunos-

cut eşecul ştie adesea cum să evite insuccesele pe viitor. Cel care cunoaşte numai succesul poate ignora cu mult mai multă uşurinţă capcanele.

Experienţa e ceea ce obţii când nu obţii ce ţi-ai dorit. Şi deseori experienţa e cel mai valoros lucru pe care îl ai de oferit.

40

Captează atenţia oamenilor

Foarte mulţi dintre studenţii mei erau incredibil de inteligenţi. Ştiam că vor intra pe piaţa muncii şi că vor crea noi programe software, proiecte de animaţie şi de divertisment. Mai ştiam şi că aveau capacitatea de a enerva milioane de oameni pe durata acestui proces.

Cei dintre noi care suntem ingineri şi informaticieni nu ne gândim întotdeauna să creăm obiecte care pot fi uşor utilizate. Mulţi dintre noi nu ne pricepem absolut deloc să explicăm sarcini complexe în termeni simpli. Aţi citit vreodată instrucţiunile de utilizare ale unui aparat video? Atunci aţi trăit deja enervarea despre care vorbesc.

De aceea am vrut să îmi fac studenţii să realizeze cât este de important să se gândească la utilizatorii finali ai creaţiilor lor. Cum le puteam demonstra cât de important era să nu creezi tehnologie care enervează? Mi-a venit o idee care în mod sigur putea capta atenţia.

Când ţineam cursul de „interfaţă utilizator" la Universitatea din Virginia, aduceam în prima zi un aparat video care

funcţiona. Îl puneam pe birou, în faţa sălii. Scoteam un baros. Distrugeam aparatul.

Apoi spuneam: „Când facem un lucru greu de folosit, oamenii se enervează. Se înfurie atât de tare încât vor să-l distrugă. Nu vrem să creăm lucruri pe care oamenii vor vrea să le distrugă."

Studenţii se uitau la mine şi se putea vedea că erau şocaţi, năuciţi şi uşor amuzaţi. Era captivant. Gândeau: „Nu ştiu cine-i tipul ăsta, dar sigur vin mâine la curs să văd ce acrobaţie mai face."

Le captam cu certitudine atenţia. Acesta e întotdeauna primul pas pentru a rezolva o problemă ignorată. (Când am plecat de la Universitatea din Virginia la Carnegie Mellon, prietenul şi colegul meu Gabe Robins mi-a dat un baros care avea ataşat o plăcuţă. Pe ea scria: „Atât de multe aparate video, aşa de puţin timp!")

Toţi studenţii din timpul când am predat la Universitatea din Virginia sunt acum angajaţi. Sper ca din când în când, în timp ce se ocupă de crearea de noi tehnologii, să le apar în minte scuturând acel baros, iar asta să le amintească de masele furioase de oameni care tânjesc după simplitate.

41

Arta pierdută a scrisorilor de mulţumire

A-şi exprima recunoştinţa e unul dintre cele mai simple şi totuşi cele mai impresionante lucruri pe care oamenii şi le pot oferi unul altuia. Şi, în ciuda pasiunii mele pentru

eficiență, cred că scrisorile de mulțumire trebuie scrise ca pe vremuri, cu stilou și hârtie.

Intervievatorii pentru slujbe și cei din comisia de admitere văd o mulțime de candidați. Citesc tone de scrisori de intenție conținând multe realizări ale studenților cu note exemplare. Dar nu văd multe scrisori de mulțumire scrise de mână.

Dacă ești un student de B+, scrisoarea ta de mulțumire scrisă de mână îți aduce jumătate de punct în plus în ochii unui viitor șef sau al unui membru din comisia de admitere. Pentru ei vei deveni unul de A. Și, pentru că scrisorile scrise de mână au devenit atât de rare, își vor aminti de tine.

Când dădeam acest sfat studenților mei, nu era pentru a-i transforma în intriganți calculați, deși știam că unii dintre ei îmbrățișau ideea în termenii aceștia. Sfatul meu intenționa să-i facă să realizeze că în viață există lucruri respectuoase și atente care sunt foarte apreciate de cel care le primește, iar rezultatul nu poate fi decât unul bun.

Ca exemplu, o tânără a aplicat pentru a intra în ETC și noi eram gata să o respingem. Avea idealuri înalte; voia să ajungă un Imagineer la Disney. Notele, examenele și dosarul ei erau bune, dar nu suficient de bune, având în vedere cât de selectiv putea fi ETC-ul. Înainte de a-i pune mapa pe teancul cu „nu“, am decis să o mai răsfoiesc încă o dată. În timp ce o răsfoiam, am observat o scrisoare de mulțumire scrisă de mână care ajunsese din greșeală printre celelalte hârtii.

Scrisoarea nu-mi fusese adresată mie, nici celuilalt director, Don Marinelli, și nici vreunui alt membru al facultății. O adresase în schimb unui membru al facultății care nu era cadru didactic și care o ajutase când venise să viziteze facultatea. Acesta nu a încercat în niciun fel să influențeze procedura de admitere, așa că scrisoarea nu putea fi una de lingușire. Erau numai câteva cuvinte de mulțumire către cineva care, fără ca ea să știe, s-a întâmplat să rătăcească în dosar scrisoarea adresată lui. Săptămâni mai târziu am găsit-o eu.

Descoperind în mod neașteptat că mulțumea cuiva doar pentru simplul fapt că era frumos să facă așa, m-am oprit să meditez asupra acestui lucru. Scrisese scrisoarea de mână. Mi-a plăcut asta. „Asta îmi spune mai mult decât orice altceva din dosarul ei“, i-am spus lui Don. I-am luat din nou la rând documentele. M-am gândit la ea. Impresionat de scrisoarea ei, am decis că merita să-i dăm o șansă, iar Don a fost de acord.

A venit la ETC, a luat masteratul și acum e Imagineer la Disney.

I-am spus povestea, iar ea o spune acum altora.

În ciuda a tot ce se întâmplă acum în viața mea și a tuturor problemelor mele medicale, încerc în continuare să scriu scrisori de mână atunci când e important să o fac. E pur și simplu frumos să o faci. Și nu știi niciodată ce lucruri magice se pot întâmpla după ce scrisoarea ta ajunge într-o cutie poștală.

42

Loialitatea e un drum cu două sensuri

Pe Dennis Cosgrove, pe când mi-era student la Universitatea din Virginia la începutul anilor 90, îl găseam absolut impresionant. Făcea lucruri extraordinare în laboratorul meu de calculatoare. Preda ca asistent la cursul de sisteme de

operare. Frecventa cursuri postuniversitare. Şi era un student de nota A.

Mă rog, la cele mai multe materii era de A. La analiză matematică avea F. Nu pentru că n-ar fi fost în stare. Doar că se concentra atât de tare asupra cursurilor de informatică, asupra slujbei lui de asistent universitar şi asistent de cercetare în laboratorul meu, încât pur şi simplu încetase să se mai ducă la cursurile de analiză matematică.

Asta s-a dovedit a fi o problemă serioasă, mai ales că nu era primul semestru pe care îl încheiase cu A pe linie şi un F.

Trecuseră două săptămâni din noul semestru când diversitatea foii lui matricole a atras atenţia unui anumit decan. Ştia cât de inteligent era Dennis. Îi văzuse rezultatele de la testele SAT şi AP.* În opinia lui, toate notele de F erau din pricina atitudinii, nu a aptitudinii. Voia să-l exmatriculeze. Dar ştiam că Dennis nu primise nici măcar o singură avertizare în legătură cu asta. De fapt, toate notele lui de A le compensau în aşa măsură pe cele de F încât nici măcar nu ar fi putut fi exmatriculat. Totuşi decanul a invocat o regulă obscură care lăsa posibilitatea exmatriculării. Am decis să mă duc să lupt pentru studentul meu. „Uite, i-am spus decanului, Dennis e o rachetă puternică fără aripi. În laboratorul meu face lucruri senzaţionale. Dacă-l dăm acum afară, nu va înţelege niciodată pentru ce suntem noi aici. Suntem aici să învăţăm, să educăm. Ştiu că Dennis are nişte perspective extraordinare. Nu putem să-l alungăm."

Decanul nu a fost deloc fericit cu atitudinea mea. În opinia lui, eram un profesor tânăr care se obrăznicea.

* SAT – test de admitere, AP – test dat în liceu pentru obţinerea de credite pentru facultate (*n.tr.*).

Şi atunci m-am obrăznicit şi mai tare. M-am folosit de tactică. Noul semestru începuse deja. Universitatea încasase de la Danny banii de taxe. După cum vedeam eu lucrurile, făcând asta, îi däduserăm de înţeles că e bine-venit ca student. Dacă l-am fi exmatriculat înainte de începerea semestrului, ar fi putut să încerce să se înscrie la o altă facultate. Acum era prea târziu pentru asta.

L-am întrebat pe decan: „Şi dacă îşi angajează un avocat să lupte împotriva deciziei? S-ar putea să depun mărturie în favoarea lui. Vreţi să vă vedeţi unul dintre membrii facultăţii depunând mărturie împotriva universităţii?"

Decanul a fost luat prin surprindere. „Eşti un membru tânăr al facultăţii, mi-a spus. Nici nu eşti încă titular. De ce rişti pentru a duce bătălia asta?"

„Vă voi spune motivul, i-am răspuns. Vreau să garantez pentru Dennis, pentru că eu cred în el."

Decanul s-a uitat lung la mine. „O să ţin cont de asta la titularizare", a spus. Cu alte cuvinte, dacă Dennis o dădea iar în bară, puterea mea de judecată va fi pusă serios la îndoială.

„Ne-am înţeles", i-am spus decanului. Şi Dennis a putut rămâne la facultate.

A luat examenele la analiza matematică, ne-a făcut pe toţi să ne mândrim şi după ce şi-a luat licenţa a câştigat premii ca expert în informatică. De atunci înainte a făcut parte din viaţa mea şi din laboratoarele mele. De fapt, a fost unul dintre părinţii proiectului Alice. Ca designer, a făcut lucrări inovatoare de programare pentru transformarea sistemul de realitate virtuală într-unul mai accesibil tinerilor.

M-am dus să lupt pentru Dennis pe când avea 21 de ani. Acum, la vârsta de 37, luptă el pentru mine. I-am încredinţat

proiectul Alice pentru a-l duce mai departe ca cercetător științific în design și a-mi împlini testamentul profesional.

Am făcut posibil visul lui Dennis atunci când a avut nevoie... iar acum, când am eu nevoie, îl face el posibil pe al meu.

43

Soluția de vineri seara

Am obținut titularizarea cu un an mai devreme decât se obține de obicei. Asta părea să-i fi impresionat pe ceilalți membri ai facultății.

„Uau, ai obținut devreme titularizarea, îmi spuneau. Care e secretul?"

Le spuneam: „E destul de simplu. Sunați-mă la birou în orice vineri seara, la ora zece, și o să vă spun." (Bineînțeles, asta se întâmpla înainte să am o familie.)

Mulți oameni își doresc o scurtătură. Pentru mine scurtătura cea mai bună e drumul cel lung, ceea ce în esență înseamnă: muncește mult.

După cum văd eu lucrurile, dacă lucrezi mai multe ore decât alții, în timpul acesta îți descoperi mai bine posibilitățile. Iar asta te poate face mai eficient, mai capabil și chiar mai fericit. Munca din greu e ca dobânda compusă de la bancă. Recompensele se adună mai repede.

Același lucru e adevărat și în viața din afara serviciului. De când sunt adult am simțit mereu nevoia să întreb cuplurile cu căsnicii de lungă durată cum au reușit să rămână atât timp

împreună. Toți au dat același răspuns: „Am muncit mult pentru asta."

44

Arată recunoștință

La scurt timp după ce obținusem titularizarea la Universitatea din Virginia, mi-am dus întreaga echipă de cercetare de 15 persoane la Disney World, pentru o săptămână. Era modul meu de a le mulțumi.

Un coleg profesor m-a luat deoparte și a spus: „Randy, cum ai putut face asta?" Poate că a gândit că în felul acesta cream un precedent și că ceilalți profesori pe cale de titularizare nu doreau să facă același lucru.

„Cum am putut s-o fac? am răspuns. Oamenii ăștia au muncit din greu și mi-au obținut cea mai bună slujbă pentru o viață întreagă. Cum aș fi putut să *nu* o fac?"

Așa că noi 16 ne-am îndreptat spre Florida într-un microbuz încăpător. Ne-am simțit absolut fantastic și am avut grijă ca pe lângă distracție să mai și învățăm câte ceva. În drumul nostru, ne opream la diferite universități și vizitam grupurile de cercetare în informatică.

A fost ușor să-mi exprim recunoștința prin călătoria la Disney. Era un dar tangibil și era perfect, pentru că era o experiență pe care o puteam împărtăși cu oamenii la care țineam.

Nu poți însă mulțumi oricui cu aceeași ușurință.

Unul dintre cei mai extraordinari mentori ai mei a fost Andy van Dam, profesorul meu de informatică de pe vremea când eram la Brown. Mi-a dat sfaturi înțelepte. Mi-a schimbat viața. Nu am putut niciodată să-l răsplătesc pe măsură, așa că îi mulțumesc transmițându-i sfaturile mai departe.

Îmi plăcea mereu să le spun studenților mei: „Ieși în lume și fă pentru ceilalți ce a făcut un altul pentru tine." Mergând la Disney World, vorbind cu studenții despre visurile și idealurile lor, făceam tot ce puteam pentru a împlini acest lucru.

45

Trimite ciocolățele cu mentă

O parte din responsabilitățile mele a fost și cea de recenzent universitar. Aceasta însemna să cer altor profesori să citească lucrări dense de cercetare și să le recenzeze. Putea fi o muncă plictisitoare care te făcea să adormi. Așa că mi-a venit o idee. Împreună cu lucrarea care trebuia recenzată trimiteam o cutie cu ciocolățele cu mentă. „Mulțumesc că ai fost de acord să faci asta, scriam. Ciocolățelele cu mentă sunt răsplata ta. Dar nu e cinstit să le mănânci înainte de a recenza lucrarea."

Asta îi făcea pe oameni să zâmbească. Și nu a fost niciodată nevoie să-i sun și să-i cicălesc. Aveau cutia cu ciocolățele de mentă pe birou. Știau ce au de făcut.

Sigur, uneori trebuia să le-o reamintesc printr-un e-mail. Dar când îi admonestam, nu aveam nevoie decât de o singură propoziție: „Ai mâncat ciocolățelele?"

Am descoperit că ciocolățelele cu mentă sunt un extraordinar instrument de comunicare. Și mai sunt o recompensă dulce pentru o treabă bine făcută.

46

Tot ce ai e numai ce aduci cu tine

Am simțit mereu nevoia să fiu pregătit pentru orice situație în care mă aflam. Ce aveam nevoie să iau cu mine când plecam de acasă? Ce întrebări trebuia să anticipez când țineam un curs? Ce documente trebuie lăsate în ordine când pregătesc viitorul familiei mele fără mine?

Mama își amintește cum, pe când aveam șapte ani, m-a luat într-o zi la un magazin alimentar. Am ajuns împreună la casă și ea și-a dat seama că uitase să cumpere câteva lucruri de pe lista ei de cumpărături. M-a lăsat cu căruciorul și a alergat să ia ce uitase.

„Mă întorc imediat", a spus.

A fost plecată doar câteva minute, dar în timpul acela pusesem toate cumpărăturile pe bandă și totul fusese scanat. Am rămas acolo uitându-mă fix la casieră, care se uita la rândul ei la mine. Casiera a hotărât să facă glume pe seama situației. „Ai ceva bani să-mi dai, fiule? a întrebat. Trebuie să-mi plătești."

Nu am realizat că ea încerca să se amuze. Așa că stăteam acolo, paralizat și rușinat.

Până s-a întors mama, apucasem să mă supăr tare. „M-ai lăsat aici fără niciun ban! Doamna mi-a cerut banii şi eu n-am avut nimic să-i dau!"

Acum, că sunt adult, nu mă veţi prinde niciodată cu mai puţin de 200 de dolari în portofel. Vreau să fiu pregătit în caz de nevoie. Sigur, mi-aş putea pierde portofelul sau ar putea fi furat. Dar pentru cineva care câştigă rezonabil, 200 de dolari e o sumă pentru care merită să-mi asum riscul. În schimb, e o problemă mult mai mare să nu ai bani la tine atunci când ai nevoie de ei.

I-am admirat întotdeauna pe cei foarte pregătiţi. În facultate aveam un coleg, Norman Meyrowitz. Într-o zi ţinea o prezentare folosind un proiector şi în mijlocul discursului s-a ars lampa de la proiector. Din public s-au auzit murmure de dezaprobare. Trebuia să aşteptăm zece minute până când cineva ar fi găsit un nou proiector.

„Totul e bine, a anunţat Norm. N-aveţi de ce să vă îngrijoraţi."

L-am văzut îndreptându-se spre rucsacul lui şi scoţând ceva de acolo. Adusese cu el o lampă de rezervă pentru proiector. Cine s-ar gândi la aşa ceva?

Profesorul nostru, Andy van Dam, stătea din întâmplare lângă mine. S-a aplecat spre mine şi mi-a spus: „Tipul ăsta o să ajungă departe." A avut dreptate. Norm a ajuns director executiv la Macromedia Inc., iar de eforturile lui a beneficiat aproape toată lumea care foloseşte astăzi internetul.

Un alt mod de a fi pregătit e să te gândeşti la variantele negative.

Da, eu sunt un mare optimist. Dar când încerc să iau o decizie, îmi imaginez cel mai cumplit scenariu. Îl numesc

factorul „te mănâncă lupii." Dacă fac ceva, care e cel mai rău lucru ce se poate întâmpla? Mă vor mânca lupii?

Unul dintre lucrurile ce fac optimismul posibil este să ai un plan de rezervă pentru cazul în care totul se năruieşte. Sunt multe lucruri pentru care nu-mi fac nicio grijă, pentru că am un plan pentru cazul în care lucrurile nu merg.

Le-am spus adesea studenţilor: „Când mergi în sălbăticie, singurul lucru pe care te poţi baza e cel pe care l-ai adus cu tine." Şi, în esenţă, sălbăticia este peste tot în afară de casă şi birou. Aşa că luaţi bani cu voi. Luaţi trusa de depanare. Imaginaţi-vă lupii. Luaţi o lampă de rezervă. Fiţi pregătiţi.

47

O scuză proastă e mai rea decât nicio scuză

Scuzele nu se măsoară în admis/respins. Le-am spus mereu studenţilor: când vă cereţi scuze, orice încercare mediocră nu are nicio valoare.

Scuzele spuse cu jumătate de gură sau nesincere sunt deseori mai rele decât a nu te scuza deloc, pentru că cei care le vor primi le vor simţi ca pe o insultă. Dacă ai făcut ceva rău în relaţia cu altcineva, e ca şi cum relaţia ar suferi de o infecţie. Iar scuzele adevărate sunt ca antibioticele; scuzele proaste sunt ca sarea pe rană.

Munca în echipă era crucială la cursurile mele, iar conflictele dintre studenţi inevitabile. Unii dintre studenţi nu ieşeau la război. Alţii erau atât de plini de sine încât îşi umileau colegii.

La mijlocul semestrului scuzele erau *întotdeauna* necesare. Când studenții nu o făceau, lucrurile ieșeau de sub control. Așa că adesea ofeream un scurt rezumat în legătură cu scuzele.

Începeam prin a descrie cele două clasice scuze proaste:

„Îmi pare rău că te simți rănit de ce am făcut." (Aceasta este o încercare de balsam emoțional, dar e evident că nu-ți dorești să tratezi rana cu medicamente.)

„ Îmi cer scuze pentru ce am făcut, dar și tu trebuie să-mi ceri mie scuze pentru lucrurile pe care le-ai făcut tu." (Asta nu înseamnă că îți ceri scuze. Asta înseamnă că aștepți scuzele celuilalt.)

Scuzele adevărate au trei părți:
Ce-am făcut n-a fost bine.
Îmi pare rău că te-am rănit.
Cum pot să îndrept situația?

Da, anumiți oameni vor încerca să profite de tine atunci când răspund celei de-a treia întrebări. Dar cei mai mulți vor fi foarte recunoscători că îți dai silința. Îți vor putea spune cum poți îndrepta situația într-un mod simplu și ușor. Și deseori vor încerca ei înșiși să îndrepte lucrurile.

Studenții îmi spuneau: „Și dacă eu îmi cer scuze și celălalt nu o face?" Le răspundeam: „Nu e un lucru pe care-l poți tu controla, așa că nu lăsa asta să te tulbure."

Dacă alți oameni îți datorează scuze, iar scuzele tale către ei au fost adevărate și spuse din toată inima, e totuși posibil să nu auzi nimic de la ei pentru un timp. La urma urmei, care sunt șansele ca ei să ajungă, din punct de vedere emoțional, în același loc unde te afli tu și să-și ceară scuze în același timp?

Așa că ai răbdare. De multe ori de-a lungul carierei mele am văzut studenți cerându-și scuze, iar apoi, câteva zile mai târziu, colegii lor de echipă se dădeau pe brazdă. Răbdarea îți va fi nu numai apreciată, ci și răsplătită.

48

Spune adevărul

Dacă aș putea da un sfat din numai două cuvinte, acesta ar fi: „Spune adevărul." Dacă aș mai putea adăuga încă două cuvinte, ele ar fi: „tot timpul". Părinții m-au învățat că „valoarea ta e valoarea cuvântului tău" și nu există un mod mai bun de a o spune.

Onestitatea nu e numai un lucru corect din punct de vedere moral, este și eficientă. Într-o cultură în care toată lumea spune adevărul, poți economisi o grămadă de timp pe care altfel l-ai petrece verificând lucrurile. Pe când predam la Universitatea din Virginia, *iubeam* codul de onoare. Dacă un student era bolnav și trebuia să dea examenul în altă zi, nu era nevoie să concep alte subiecte. Studentul doar mă asigura că nu vorbise cu nimeni despre examen și i le dădeam pe cele vechi.

Oamenii mint dintr-o mulțime de motive, de multe ori pentru că asta pare calea prin care poți obține ce vrei cu mai puțin efort. Dar, ca multe din strategiile pe termen scurt, acesta nu e un lucru eficient pe termen lung. Îi întâlnești pe acei oameni mai târziu și ei își amintesc că i-ai mințit. Și le

vor spune acest lucru despre tine multor altor oameni. Asta e ce mă surprinde în legătură cu minciuna. Cei mai mulți oameni care au mințit cred că au și scăpat basma curată... când de fapt nu e așa.

49

Intrați în legătură cu cutia cu creioane colorate

Oamenii care mă cunosc se plâng uneori că văd lucrurile în alb și negru.

De fapt, unul dintre colegii mei chiar le spunea oamenilor: „Mergeți la Randy dacă vreți un sfat alb și negru. Dar dacă vreți un sfat gri, nu el e omul potrivit.“

Bine. Mă declar vinovat, și asta era și mai adevărat pe vremea când eram mai tânăr. Obișnuiam să spun despre cutia mea cu creioane că nu avea decât două culori: alb și negru. Bănuiesc că de aceea îmi și place informatica, pentru că aproape orice e adevărat sau fals.

Totuși, cu trecerea anilor, am învățat să apreciez că o cutie bună cu creioane ar putea avea mai mult de două culori. Cred însă în continuare că dacă trăiești așa cum trebuie vei toci mai repede albul și negrul decât celelalte culori.

În orice caz, indiferent de culoare, iubesc cutiile cu creioane.

La ultima mea prelegere am adus cu mine câteva sute de creioane. Am dorit ca fiecare să ia câte un creion în timp ce intra în sala de conferințe, dar în toată hărmălaia, am uitat să-i rog pe cei de la ușă să împartă creioanele. Păcat. Planul era acesta: în timp ce vorbeam despre visurile din copilărie, aș fi rugat publicul să închidă ochii și să frece creionul între degete - să-i simtă textura, forma, ceara. Apoi aș fi rugat să ducă creioanele la nas și să inspire îndelung. Când miroși un creion, mirosul lui te duce imediat înapoi în copilărie, nu-i așa?

Am văzut odată un coleg făcând un exercițiu asemănător cu un grup de oameni și asta m-a inspirat. De fapt, de atunci am purtat adesea câte un creion în buzunarul de la cămașă. Când am nevoie să mă întorc în timp, îl duc la nas și îl miros.

Prefer creionul negru și creionul alb, dar ăsta sunt eu. Toate culorile au același potențial. Mirosiți-le. Veți vedea.

50

Solnița de sare și piper de 100 000 de dolari

Pe când aveam 12 ani și sora mea 14, am mers cu toată familia la Disney World în Orlando. Părinții noștri au considerat că suntem destul de mari să hoinărim singuri prin parc fără a fi supravegheați. În vremurile acelea, înainte de a exista telefoane mobile, mama și tata ne-au spus să fim atenți,

au ales un loc în care urma să ne întâlnim 90 de minute mai târziu şi ne-au lăsat să plecăm.

Gândiţi-vă ce senzaţie extraordinară a fost asta! Eram în cel mai fantastic loc posibil şi aveam voie să-l explorăm singuri. În acelaşi timp le eram extrem de recunoscători părinţilor pentru faptul că ne aduseseră aici şi că au considerat că suntem suficient de mari să ne descurcăm singuri. Aşa că am hotărât să le mulţumim prin a cheltui banii noştri de buzunar pe un cadou pentru ei.

Am intrat într-un magazin şi am găsit ceea ce am considerat a fi cadoul perfect: o solniţă de ceramică pentru sare şi piper, cu doi urşi atârnând dintr-un copac şi fiecare dintre ei ţinând câte o solniţă. Am plătit pentru cadou zece dolari, am ieşit din magazin şi am început să ţopăi pe Main Street în căutarea de următoarei atracţii.

Eu ţineam cadoul şi, într-un moment cumplit, mi-a scăpat din mâini. Solniţa s-a spart pe loc. Eu şi sora mea eram amândoi în lacrimi.

O vizitatoare din parc a văzut ce s-a întâmplat şi a venit la noi. „Duceţi-o înapoi la magazin, a sugerat ea. Sunt sigură că o să primiţi alta."

„Nu pot să fac asta, am spus. A fost vina mea. Eu am scăpat-o. De ce ne-ar da magazinul una nouă?"

„Încearcă oricum, a spus femeia. Nu poţi şti niciodată."

Aşa că ne-am întors la magazin... şi n-am minţit. Am explicat ce s-a întâmplat. Angajaţii din magazin au ascultat povestea noastră tristă, ne-au zâmbit... şi ne-au spus că ne dau o solniţă nouă. Au spus chiar şi că a fost vina *lor*, pentru că nu împachetaseră suficient de bine solniţa! Mesajul lor era: ambalajul nostru ar fi trebuit să reziste la o căzătură pricinuită de entuziasmul unui băieţel de 12 ani.

Eram şocat. Nu simţeam numai recunoştinţă, ci şi neîncredere. Sora mea şi cu mine am părăsit ameţiţi magazinul.

Când părinţii au aflat despre incident, admiraţia lor pentru Disney World a crescut *cu adevărat*. De fapt, o singură decizie a relaţiilor cu clienţii în legătură cu o solniţă de sare şi piper de zece dolari,a sfârşit prin a aduce câştiguri de mai mult de 100 000 de dolari la Disney World.

Să vă explic.

Ani mai târziu, pe când eram consultant pentru Disney Imagineering, se întâmpla să discut uneori cu şefi foarte mari în ierarhia de la Disney şi de fiecare dată când puteam, le spuneam povestea solniţei de sare şi piper.

Le explicam cum gestul vânzătorilor din magazinul de suveniruri ne-a făcut pe mine şi pe sora mea să apreciem atât de mult Disney şi cum întâmplarea i-a făcut pe părinţii noştri să preţuiască Disney la un cu totul alt nivel.

Părinţii mei vizitau Disney World ca parte integrantă a programului lor de voluntariat. Aveau un autobuz cu 22 de locuri pe care-l foloseau ca să-i ducă pe elevii din Maryland care învăţau engleza ca a doua limbă să vadă parcul. Tata a cumpărat pe o perioadă mai lungă de 20 de ani bilete pentru zecile de copii care au vizitat parcul. Am fost şi eu în cele mai multe din aceste călătorii.

Una peste alta, din acea zi, familia mea a cheltuit la Disney World mai mult de 100 000 de dolari pe bilete, mâncare şi suveniruri pentru noi şi alţii.

Când spun povestea asta şefilor de azi de la Disney, termin mereu prin a-i întreba: „Dacă aş trimite într-unul din maga-

zinele voastre un copil cu o solniță de sare și piper spartă, regulamentele voastre le-ar permite vânzătorilor să fie suficient de amabili încât să o înlocuiască?"

Șefii se simt jenați de întrebare. Știu răspunsul: probabil că nu.

Asta pentru că nicăieri în sistemul lor de contabilitate nu există posibilitatea să se măsoare cum o solniță de sare și piper de zece dolari ar putea aduce venituri de 100 000. Și e așa de ușor să-ți imaginezi că astăzi un copil n-ar avea noroc și ar fi trimis afară din magazin cu mâinile goale.

Mesajul meu e acesta: există mai multe căi de a măsura pierderile și câștigurile. La fiecare nivel, instituțiile pot și trebuie să aibă inimă.

Mama mai are încă solnița de sare și piper de 100 000 de dolari. Ziua în care cei de la Disney ne-au înlocuit-o a fost una fantastică pentru noi... și nu chiar una proastă pentru Disney!

51

Nicio slujbă nu e sub nivelul tău

Există studii bine documentate care arată că tinerii din ziua de azi au din ce în ce mai mult sentimentul că lucrurile li se cuvin. Am văzut cu siguranță asta la cursuri.

Atât de mulți studenți pe cale de a absolvi au ideea că li se cuvine să fie angajați pe baza creativității lor fenomenale. Mult prea mulți sunt nefericiți la gândul că ar trebui să înceapă de jos.

Sfatul meu a fost întotdeauna: „Ar trebui să fii în al nouălea cer dacă obții o slujbă în camera de sortare de la poștă. Și când ajungi acolo, uite ce faci: fii extraordinar la sortat poșta."

Nimeni nu vrea să-l audă pe altul spunând: „Nu sortez bine poșta pentru că slujba asta e sub nivelul meu." Nicio slujbă n-ar trebui să fie sub nivelul nostru. Și dacă nu poți (sau nu vrei) să sortezi poșta, care-i dovada că ești în stare să faci orice altceva?

După ce studenții noștri de la ETC erau angajați de companii pentru primele lor slujbe, le ceream firmelor să ne informeze în legătură cu prestațiile lor. Șefii lor nu aveau aproape niciodată nimic negativ de spus despre capacitățile lor sau despre cunoștințele lor tehnice. Dar când primeam informații negative, vorbeau aproape întotdeauna despre înfumurarea proaspeților angajați. Sau despre faptul că își doreau deja funcții de conducere.

Când aveam 15 ani, am lucrat pe un câmp, prășind la căpșuni, iar cei mai mulți dintre muncitori erau zilieri. Lucrau acolo și câțiva profesori, ca să facă un ban în plus pentru vară. Am comentat în fața tatălui meu despre cum slujba ar fi fost sub nivelul acelor profesori. (Bănuiesc că asta implica faptul că slujba ar fi fost și sub nivelul meu.) Tata m-a muștruluit mai tare ca niciodată. Considera că munca fizică nu e sub nivelul nimănui. A spus că prefera să muncesc din greu și să devin cel mai bun gropar din lume decât să ajung fără efort un elitist înfumurat la un birou.

M-am întors pe câmpul de căpșuni, dar tot nu-mi plăcea ce făceam. Dar auzisem cuvintele tatălui meu. Am fost atent la atitudinea mea și am săpat cu ceva mai mult spor.

52

Fii conștient de locul unde te afli

„Bine, profesore Băiețel, ce poți face pentru noi?"

Așa am fost salutat de către Mk Haley, un Imagineer de 27 de ani care primise sarcina de a-mi fi dădacă pe perioada anului meu sabatic la Disney.

Ajunsesem într-un loc unde diplomele mele academice nu însemnau nimic. Devenisem un călător într-o țară străină, care trebuia să învețe cum să se descurce cu valuta locală – și repede!

Ani de zile le-am vorbit studenților despre această experiență, pentru că este o lecție esențială.

Deși îmi împlinisem visul din copilărie de a fi Imagineer, ajunsesem, din cineva într-o poziție înaltă în laboratorul meu de cercetare, un ciudat într-o junglă. Trebuia să descopăr în ce fel puteau fi integrate metodele mele fragile în această cultură creativă care te înalță sau te distruge.

Am lucrat la programul de realitate virtuală Aladin, care a fost testată apoi la Epcot. M-am alăturat celor de la Imagineering pe când intervievau vizitatorii și îi întrebau cum li s-a părut atracția. Au amețit, și-au pierdut echilibrul, li s-a făcut greață?

Unii dintre noii mei colegi se plângeau că aplicam criterii academice care nu puteau funcționa în lumea reală. Spuneau

că mă concentram prea mult asupra studiului de date, că eram prea insistent în abordarea științifică a lucrurilor în loc să folosesc o abordare mai emoțională. Știința absolută (eu) se afla față în față cu divertismentul absolut (ei). În final totuși, după ce am găsit o cale de a economisi 20 de secunde pe vizitator, programând Aladin într-un alt mod, am câștigat ceva popularitate în rândul celor care se îndoiau de mine.

Motivul pentru care spun această poveste e pentru a accentua cât de sensibil trebuie să fii când treci de la o cultură la alta – în cazul studenților mei, de la școală la prima lor slujbă.

S-a întâmplat ca, la sfârșitul anului sabatic, Imagineering să-mi ofere o slujbă cu normă întreagă. După multă frământare, am refuzat. Dorința să predau era prea puternică. Dar, pentru că descoperisem cum să navighez în lumea academică, cât și în industria de divertisment, Disney a găsit un mod de a mă ține implicat. Am devenit consultant, lucrând, o dată pe săptămână pentru Imagineering, ceea ce am făcut bucuros zece ani de zile.

Dacă îți găsești poziția stabilă între două culturi, poți uneori obține ce e mai bun din ambele lumi.

53

Nu te da niciodată bătut

Când eram în ultimul an de liceu am aplicat pentru Universitatea Brown și nu am intrat. Eram pe lista de așteptare. Am sunat atât de mult la biroul de admiteri încât au decis

că ar putea la fel de bine să mă accepte. Au văzut cât de mult îmi doream să intru. Tenacitatea m-a ajutat să trec zidul.

Până am terminat facultatea, nu mi-a trecut niciodată prin cap că mi-aş putea continua studiile. Oamenii din familia mea făceau o şcoală şi apoi îşi căutau o slujbă. Nu făceau şcoală după şcoală.

Dar Andy van Dam, „unchiul olandez" şi mentorul meu de la Brown, m-a sfătuit: „Ia-ţi doctoratul. Fii profesor."

„De ce-aş face asta?" l-am întrebat.

Şi el a spus: „Pentru că eşti un agent de vânzări atât de bun, încât dacă vei merge să lucrezi pentru o companie, te vor folosi ca agent de vânzări. Dar dacă tot vei fi vânzător, ai putea la fel de bine să vinzi ceva ce merită vândut, precum educaţia."

Îi voi fi întotdeauna recunoscător pentru sfatul acesta.

Andy mi-a spus să aplic la Carnegie Mellon, unde trimisese un întreg şir dintre cei mai buni studenţi ai lui. „O să intri, nicio problemă", a spus. Mi-a scris o scrisoare de recomandare. Cei de la Carnegie Mellon au citit scrisoarea lui plină de laude. Mi-au văzut notele rezonabile şi nota mediocră de la examenul de licenţă. Mi-au citit aplicaţia.

Şi apoi m-au respins.

Am fost acceptat în alte programe de doctorat, dar Carnegie Mellon nu mă voia. Aşa că m-am dus la Andy în birou şi i-am aruncat pe masă scrisoarea de respingere. „Vreau să ştii cât de mult apreciază Carnegie Mellon recomandările tale", am spus.

La numai câteva secunde după ce scrisoarea ajunsese pe biroul lui, ridicase deja receptorul. „Rezolv eu asta. Te bag eu acolo", a spus.

Dar l-am oprit. „Nu vreau s-o fac în felul ăsta", i-am spus. Aşa că am făcut o înţelegere. Mă voi duce să verific celelalte facultăţi care mă acceptaseră. Dacă nu mă simţeam bine în niciuna dintre ele, mă întorceam la el şi mai discutam.

Celelalte facultăţi s-au dovedit a fi o alegere atât de nepotrivită încât în scurt timp m-am trezit înapoi la Andy. I-am spus că renunţ la doctorat şi îmi caut de lucru.

„Nu, nu, nu, a spus. O să-ţi iei doctoratul şi trebuie să mergi la Carnegie Mellon."

A ridicat receptorul şi l-a sunat pe Nico Habermann, şeful departamentului de informatică de la Carnegie Mellon, care din întâmplare era tot olandez. Un timp au vorbit despre mine în olandeză, apoi Andy a închis şi mi-a spus: „Să fii mâine dimineaţă la 8 în biroul lui."

Nico era o adevărată apariţie: un academician de modă veche, în stil european. Era limpede că întâlnirea noastră nu avea loc decât ca o favoare pe care i-o făcea prietenului lui, Andy. M-a întrebat de ce ar trebui să-mi reconsidere aplicaţia, având în vedere că departamentul mă evaluase deja. Vorbind cu precauţie, am spus: „De când am fost evaluat, am primit o bursă completă de la Oficiul de Cercetare al Forţelor Navale." Nico a răspuns grav: „Faptul că ai bani nu e unul din criteriile noastre de admitere; ne finanţăm studenţii din subvenţiile pentru cercetare." Şi apoi m-a privit fix. Mai exact, a privit prin mine.

În viaţa fiecăruia există câteva momente cruciale. Are noroc cel care poate recunoaşte aceste momente după ce au avut loc. Eu am ştiut chiar în acea clipă că acesta era un astfel de moment. Cu tot respectul de care puteau fi în stare tinereţea şi aroganţa mea, am spus: „Îmi pare rău, n-am vrut

să se înțeleagă că ar fi vorba de bani. E vorba de faptul că ei acordă numai 15 astfel de burse la nivel național, așa că am considerat asta o onoare care ar putea fi relevantă și îmi cer scuze dacă a sunat arogant din partea mea."

Era singurul răspuns pe care îl aveam, dar era adevărul. Foarte, foarte încet expresia rece a lui Nico s-a dezghețat și am mai vorbit câteva minute.

După ce am mai avut întrevederi și cu alți membri ai facultății, am fost până la urmă acceptat de Carnegie Mellon și mi-am luat doctoratul. A fost un zid peste care s-a putut trece datorită unui sprijin uriaș de la un mentor și câtorva rugăminți sincere.

Până am ajuns pe scenă pentru ultima mea prelegere, n-am mai spus niciodată studenților mei sau colegilor de la Carnegie Mellon că fusesem inițial respins când am aplicat acolo. De ce m-am temut? Că vor gândi că nu eram destul de inteligent ca să mă aflu în compania lor? Că mă vor lua mai puțin în serios?

E interesant ce secrete hotărăști să dezvălui la sfârșitul vieții. Ar fi trebuit să încep să spun povestea asta cu ani în urmă, pentru că morala ei este: dacă îți dorești ceva suficient de mult, nu te lăsa bătut. (Și profită de sprijin când ți se oferă.)

Zidurile se află acolo cu un motiv. Și după ce ai trecut de ele – chiar dacă cineva trebuie să te arunce practic peste zid –, altora le poate fi de ajutor să le spui cum ai făcut-o.

54

Fii implicat în comunitate

În această țară s-a vorbit foarte mult despre *drepturile* omului. Așa și trebuie să fie, dar nu are niciun sens să se vorbească despre drepturi fără a se vorbi și despre responsabilități.

Drepturile trebuie să provină de undeva, și ele provin de la comunitate. La rândul nostru, toți avem o responsabilitate față de comunitate. Unii oameni o numesc mișcarea de „angajament civic", dar eu o numesc bun simț.

Mulți dintre noi nu mai au această idee, iar în cei 20 de ani ca profesor am observat că din ce în ce mai mulți studenți nici măcar nu o mai înțeleg. Ideea că drepturile merg mână în mână cu responsabilitățile, la modul propriu, e o idee ciudată pentru ei.

La începutul fiecărui semestru le ceream studenților să semneze o înțelegere care prevedea drepturile și responsabilitățile lor. Trebuiau să fie de acord să lucreze în mod constructiv în grupuri, să frecventeze anumite întruniri, să-și ajute colegii printr-un feedback cinstit. La rândul lor, aveau dreptul să se afle în sala de curs și dreptul ca munca lor să fie prezentată și evaluată.

Unii studenți se opuneau înțelegerii. Cred că asta e pentru că noi, ca adulți, nu suntem mereu exemple extraordinare de spirit civic. De exemplu: toți credem că avem dreptul la un

proces cu jurați. Și totuși mulți oameni fac mari eforturi să scape de îndatorirea de a participa ca jurat la un proces.

Așa că mi-am dorit ca studenții mei să știe că toată lumea trebuie să contribuie la binele comun. A nu face asta se poate descrie într-un singur cuvânt: egoism.

Tata ne învăța acest lucru prin exemplul personal, dar căuta și moduri inedite de a-i învăța asta pe alții. A făcut ceva foarte inteligent pe când era președinte la un mic club de baseball.

Îi fusese foarte greu să găsească arbitri voluntari. Era o slujbă nesatisfăcătoare, pentru că de fiecare dată când strigai *strike* sau *ball**, vreunul dintre copii sau dintre părinți era sigur că te-ai înșelat. Mai era și vorba de teamă: trebuia să stai acolo în timp ce copiii care nu se puteau controla decât puțin sau chiar deloc aruncau cu bâtele sau cu mingea spre tine.

În orice caz, tata a venit cu o soluție. În loc să aducă arbitri voluntari adulți, a ales băieți mai mari de la alte divizii să arbitreze pentru cei mai mici. A făcut în așa fel încât faptul că fuseseși ales arbitru devenise o onoare.

Ca rezultat al alegerii lui s-au întâmplat mai multe lucruri. Copiii care au devenit arbitri au înțeles ce grea era această sarcină și nu s-au mai certat aproape niciodată cu alți arbitri. În plus, se simțeau bine că îi puteau ajuta pe copiii mai mici. Între timp, cei mici îi priveau pe cei mari ca pe exemple care îmbrățișaseră voluntariatul.

Tata crease o nouă serie de oameni implicați în comunitate. Știa: când intrăm în legătură cu alții, devenim mai buni.

---

* Anunțuri prin care arbitrul semnalează o ratare a uneia dintre echipe într-un meci de baseball (*n.tr.*).

55

Tot ce trebuie să faci este să întrebi

În ultima vizită a tatălui meu la Disney World, așteptam amândoi trenulețul electric împreună cu Dylan, care pe atunci avea patru ani. Dylan își dorea foarte mult să stea în botul fantastic al trenulețului, alături de mecanic. Tatăl meu, iubitor de parcuri tematice, credea și el că asta ar fi o experiență grozavă.

„Păcat că nu-i lasă pe oamenii obișnuiți să stea acolo sus", a spus.

„Hmmmm, am spus. De fapt, tată, pentru că am lucrat ca Imagineer, am învățat că există un truc pentru a ajunge să stai în față. Vrei să-l vezi?"

Așa că m-am dus la zâmbitorul însoțitor de trenuleț și i-am spus: „Scuzați-mă, e posibil ca noi trei să stăm în mașinuța din față?"

„Sigur, domnule", a spus însoțitorul. A deschis poarta și ne-am așezat lângă mecanic. A fost una din puținele dăți când l-am văzut pe tata complet năucit. „Am spus că există un truc, i-am spus în timp ce ne îndreptam în viteză spre Wonder Land. N-am spus că e un truc dificil."

Uneori, tot ce trebuie să faci este să întrebi.

Am fost mereu un adept destul de înfocat al întrebărilor. Sunt mândru de momentul când mi-am luat inima-n dinți și l-am contactat pe Fred Brooks Jr., unul dintre cei mai prețuiți

Tot ce a trebuit să facem a fost să întrebăm.

informaticieni din lume. După ce și-a început cariera la IBM în anii '50, a mers să înființeze departamentul de informatică la Universitatea din North Carolina. Printre alte lucruri extraordinare, e celebru în industria noastră pentru expresia: „Creșterea numerică a forței de muncă la un proiect rămas în urmă are ca efect rămânerea și mai în urmă a proiectului." (Aceasta e acum cunoscută ca „Legea lui Brooks".)

Aveam aproape 30 de ani și nu-l întâlnisem încă pe omul acesta, așa că i-am trimis un e-mail și l-am întrebat: „Dacă o să vin cu mașina din Virgina până în North Carolina, ar fi posibil să-mi acordați 30 de minute din timpul dumneavoastră, pentru a vorbi?"

A răspuns: „Dacă vei conduce tot drumul ăsta, îți ofer mai mult de 30 de minute."

Mi-a oferit 90 de minute și mi-a devenit mentor pe viață. Ani mai târziu m-a invitat să țin o conferință la Universitatea

din North Carolina. Aceasta a fost călătoria care a dus la cel mai fecund moment din viața mea – întâlnirea cu Jai.

Uneori tot ce trebuie să faci este să întrebi, și asta poate face ca toate visurile tale să devină realitate.

În aceste zile, ținând cont de cât de scurt e drumul pe care-l mai am de făcut, am devenit și mai priceput în a pune întrebări. După cum știm cu toții, e nevoie ca uneori să aștepți zile întregi până să afli rezultatele de la analizele medicale. Nu-mi doresc să-mi petrec timpul așteptând rezultatele la analize. Așa că întreb întotdeauna: „Care e cel mai scurt timp în care pot afla rezultatele?"

„O, răspund ei adesea. S-ar putea să fim în stare să ți le dăm într-o oră."

„Bine, le spun... Mă bucur că am întrebat."

Puneți aceste întrebări. Întrebați pur și simplu. Mai des decât ați crede, răspunsul pe care îl veți primi va fi: „Sigur că da."

56

Alegeți: Tigger sau Eeyore

Când i-am spus președintelui de la Carnegie Mellon, Jared Cohon, că urma să țin o ultimă prelegere, mi-a spus: „Te rog, vorbește-le despre bucurie, pentru că asta e imaginea pe care o voi păstra legată de tine."

Și i-am răspuns: „Pot să fac asta, dar e ca și cum un pește ar vorbi despre importanța apei."

Vreau să spun, nu știu cum să *nu* mă bucur. Sunt pe moarte și mă bucur. Și mă voi bucura de fiecare zi care mi-au mai rămas. Pentru că jocul nu se poate juca altfel.

Am înțeles asta foarte devreme. După cum văd eu lucrurile, noi toți trebuie să luăm o hotărâre. Personajele cărților *Winnie the Pooh* create de A.A. Milne par să reflecte perfect acest lucru. Fiecare din noi trebuie să ia o decizie: Sunt un Tigger care știe să se bucure sau un Eeyore morocănos? Alegeți una dintre tabere. Cred că e limpede de ce parte mă situez în marea dispută Tigger/Eeyore.

La ultimul Halloween, m-am distrat de minune. Jai și cu mine ne-am îmbrăcat ca *The Incredibles* (*Incredibilii*) și la fel au fost îmbrăcați și copiii. Am pus o fotografie cu noi pe site ca să arăt tuturor ce familie incredibilă eram. Copiii arătau încântător. Arătam invincibil cu mușchii mei falși de carton. Am explicat cum chemoterapia nu mi-a afectat super-puterile și, ca răspuns, am primit o mulțime de e-mailuri vesele.

Recent am fost într-o scurtă vacanță și am făcut scufundări împreună cu trei dintre cei mai buni prieteni ai mei: prietenul meu din liceu, Jack Sheriff, colegul meu de cameră din facultate, Scott Sherman, și prietenul meu de la Electronic Arts, Steve Seabolt. Eram toți conștienți de înțelesul ascuns al acestei vacanțe. Îmi erau prieteni din diferite perioade ale vieții și veniseră împreună pentru a-mi oferi un weekend de rămas-bun.

Cei trei prieteni ai mei nu se cunoșteau bine, dar legăturile strânse de prietenie se formează repede. Eram toți adulți și totuși o mare parte a vacanței ne-am purtat de parcă am fi avut 13 ani. Și eram toți ca Tigger.

Am reușit să evităm cu succes izbucnirile emoționale de genul: „Te iubesc, omule!", care ar fi avut legătură cu boala

Chimioterapia nu mi-a afectat puterile supranaturale.

mea. În schimb ne-am simțit bine. Am depănat amintiri, ne-am hărjonit și am făcut glume unul pe seama celuilalt. (De fapt, mai mult ei au făcut glume pe seama mea pentru reputația de „Sfântul Randy din Pittsburgh" pe care o dobândisem după ultima mea prelegere. Ei mă cunosc și nu îmbrățișează ideea.)

Nu voi renunța la atitudinea de Tigger. Pur și simplu nu pot să văd ce avantaje ar avea să fiu un Eeyore. Cineva m-a în-

trebat ce aş dori să mi se scrie pe piatra de mormânt. Am răspuns: „Randy Pausch. A mai trăit 30 de ani după ce a fost diagnosticat cu o boală mortală."

Vă garantez. Aş putea concentra o mulţime de bucurii în aceşti 30 de ani. Dar dacă nu e să fie, atunci mă voi bucura în timpul care mi-a mai rămas.

57

Un mod de a înţelege optimismul

După ce am aflat că am cancer, unul dintre doctorii mei mi-a dat câteva sfaturi. „E important, a spus, să te porţi ca şi cum ai mai avea mult timp de trăit."

I-o luasem deja cu mult înainte.

„Doctore, tocmai mi-am luat o nouă maşină decapotabilă şi mi-am făcut vasectomie. Ce ar mai trebui să fac?"

Uitaţi, eu nu-mi neg situaţia. Sunt cât se poate de conştient de inevitabil. Trăiesc ca un om pe moarte. Dar în acelaşi timp, trăiesc ca un om care e încă viu.

În unele secţii de oncologie reprogramarea la control se face la o perioadă de şase luni. Pacienţii văd în asta un semn bun care înseamnă că doctorii se aşteaptă ca ei să trăiască. Sunt oameni care suferă de boli grave în faze terminale şi care se uită în agende, îşi privesc data la care au fost programaţi şi

îşi spun: „O să ajung să trăiesc până atunci. Şi după ce ajung acolo, o să primesc veşti bune."

Herbert Zeh, chirurgul meu din Pittsburgh spune că îşi face griji în legătură cu pacienţii care sunt optimişti fără o bază reală sau prost informaţi. Se mâhneşte în acelaşi timp când prietenii şi cunoştinţele pacienţilor le spun acestora că trebuie să fie optimişti, pentru că altfel tratamentul nu va avea niciun rezultat. Îl doare să vadă pacienţi care au o zi grea din punctul de vedere al sănătăţii şi care atribuie asta faptului că n-au gândit destul de pozitiv.

Eu privesc optimismul ca pe o stare mentală care îţi dă posibilitatea să faci lucruri concrete pentru a-ţi îmbunătăţi starea fizică. Când eşti optimist, eşti mult mai capabil să înduri brutala chimioterapie sau să continui să cauţi ultimele tratamente medicale.

Dr. Zeh mă consideră un model pentru „echilibrul sănătos între optimism şi realism". Vede că încerc să accept cancerul, dar că îmbrăţişez şi alte experienţe de viaţă.

Şi mă bucur că vasectomia pe care am făcut-o are o dublă semnificaţie, fiind atât o măsură potrivită de contracepţie cât şi un simbol al optimismului în legătură cu viitorul meu. Îmi place să mă plimb cu noua mea maşină. Îmi place să gândesc că aş putea găsi o cale care să mă facă să devin acel „unu la milion" care învinge cancerul aflat în stare terminală. Pentru că, indiferent dacă îl voi învinge sau nu, modul acesta de gândire mă ajută să-mi petrec zilele mai bine.

58

Mesajele altora

De când ultima mea prelegere a început să se răspândească pe internet, am primit mesaje de la mulți oameni pe care i-am cunoscut de-a lungul timpului – de la vecini din copilărie până la cunoștințe foarte vechi. Și le sunt recunoscător pentru cuvintele și gândurile lor calde.

A fost o adevărată plăcere să citesc mesaje de la foști studenți și colegi. Un coleg a amintit sfatul pe care i l-am dat când încă nu ajunsese membru titular al facultății. A spus că l-am avertizat să țină cont de orice comentariu făcut de șefii de catedră. (Își amintește că i-am spus: „Când șeful de catedră îți sugerează că poate ar fi o idee bună să ții cont de un anumit lucru, tu ar trebui să vizualizezi un baston electric pentru vite.") Un fost elev mi-a scris un e-mail în care mi-a spus că îl inspirasem să creeze un nou site pentru dezvoltare personală care se numea: „Termină cu prostiile și trăiește o viață adevărată", menit să-i ajute pe cei care trăiau cu mult sub potențialul lor. Asta suna precum filozofia mea, deși, în mod sigur, nu exact cu cuvintele mele.

Și ca să punem lucrurile în perspectivă, din categoria „anumite lucruri nu se schimbă *niciodată*", o fată din liceu, căreia i-am purtat o dragoste neîmpărtășită, mi-a scris să-mi ureze

de bine și mi-a amintit cu blândețe că pentru gusturile ei eram mult prea șoarece de bibliotecă. Și a lăsat să-i scape că se măritase cu un doctor *adevărat*.

Întorcându-mă la lucruri mai serioase, am primit mesaje și de la mii de necunoscuți și vorbele lor m-au îmbărbătat. Mulți mi-au împărtășit din experiențele lor sau ale celor dragi lor legate de moarte și de procesul morții.

O femeie al cărei soț murise la vârsta de 48 de ani de cancer pancreatic a spus că „ultimul lui discurs" a fost ținut în fața unui public restrâns: ea, copiii, părinții și frații lui. Le-a mulțumit pentru călăuzire și dragoste, a depănat amintiri legate de locurile unde fuseseră împreună și le-a spus ce a contat pentru el cel mai mult în viață. Femeia a mai spus că, după moartea soțului, terapia i-a fost de mare ajutor familiei ei. „Știind ce știu acum, doamna Pausch și copiii dumneavoastră vor avea nevoie să vorbească, să plângă și să-și amintească."

O altă femeie al cărei soț murise din cauza unei tumori pe creier când copiii lor aveau trei și opt ani, i-a transmis prin mine lui Jai gândurile ei. „Poți supraviețui inimaginabilului, scria. Copiii voștri vor fi o extraordinară sursă de mângâiere și alinare și vor fi cel mai bun motiv pentru care vei vrea să te trezești în fiecare dimineață și să zâmbești."

A continuat: „ Primește ajutorul care ți se oferă atât timp cât Randy este în viață, ca să te poți bucura de timpul pe care îl mai ai de petrecut cu el. Primește ajutorul ce ți se oferă după ce el nu va mai fi, ca să poți avea puterea de a face ceea ce e important. Caută compania celor care au suferit aceeași pierdere. Vor fi o alinare pentru tine și copii." A sfătuit-o pe Jai să le spună copiilor în mod repetat, după ce se vor face mai

mari, că vor avea o viață normală. Că vor termina școala, că se vor căsători, că vor avea propriii lor copii. „Dacă un părinte moare când copiii sunt la o vârstă atât de fragedă, unii copii cred că în cazul lor nici alte evenimente normale din viață nu vor mai avea loc."

Am primit un mesaj de la un bărbat de 40 de ani care avea probleme grave cu inima. Mi-a scris pentru a-mi vorbi despre Krishnamurti, un învățător spiritual din India care a murit în 1986. Krishnamurti fusese odată întrebat care ar fi lucrul cel mai potrivit pe care l-ai putea spune unui prieten pe moarte. A răspuns: „Spune-i prietenului tău că o parte din tine moare odată cu el și merge cu el în moarte. Oriunde s-ar duce, mergi și tu cu el. Nu va fi singur." În mesajul lui, bărbatul mă asigura că „nu sunt singur".

M-au emoționat de asemenea comentariile și urările de bine venite din partea unor celebrități care m-au contactat ca urmare a ultimei mele prelegeri. De exemplu, prezentatoarea de știri Diane Sawyer mi-a luat un interviu, iar când camerele de filmat s-au oprit, m-a ajutat să-mi ordonez gândurile în legătură cu lucrurile tangibile pe care urma să le las copiilor mei. Mi-a dat un sfat incredibil. Știam că voi lăsa pentru copii scrisori și filme video. Dar mi-a spus că era esențial să numesc pentru fiecare în parte modul specific în care interacționam. M-am gândit mult la asta. Am decis să spun fiecăruia lucruri precum: „Îmi plăcea așa de mult cum îți dădeai capul pe spate când râdeai." Să le dau detalii concrete.

Iar dr. Reiss, terapeutul la care mergeam împreună cu Jai, m-a ajutat să găsesc modalități prin care să evit să mă pierd în stresul pricinuit de tomografiile pe care trebuia să le fac periodic, iar acum sunt în stare să mă concentrez asupra familiei

mele cu inima deschisă, cu o atitudine pozitivă și cu aproape toată atenția. O mare parte din viață m-am îndoit de eficacitatea terapiei. Acum, cu spatele la zid, văd cât de extrem de folositoare poate fi. Mi-aș dori să pot umbla prin secțiile de oncologie să spun asta tuturor pacienților care încearcă să ducă singuri această povară.

* * *

Mulți, foarte mulți oameni mi-au scris despre credință. Am apreciat atât de mult gândurile și rugăciunile lor.

Am fost crescut de părinți care considerau credința un lucru foarte personal. N-am vorbit despre credința mea personală în ultima mea prelegere, pentru că mi-am dorit să vorbesc despre principiile universale care se aplică oricărei credințe – să împărtășesc lucrurile pe care le-am învățat din relația mea cu ceilalți oameni.

Bineînțeles că unele dintre prieteniile mele s-au format la biserică. M. R. Kelsey, o femeie de la biserica noastră, a venit la mine la spital după ce fusesem operat și a stat cu mine în spital 11 zile la rând. Iar după ce am fost diagnosticat, pastorul meu mi-a fost de mare ajutor. Mergeam la același bazin de înot în Pittsburgh, iar la o zi după ce aflasem că boala era în faza terminală, ne aflam amândoi acolo. El stătea pe marginea bazinului, iar eu am urcat pe trambulină. I-am făcut cu ochiul și apoi am făcut o săritură.

Când am ajuns la marginea bazinului, mi-a spus: „Pari să fii un exemplu de sănătate, Randy." I-am spus: „Asta-i disonanța cognitivă. Mă simt bine și arăt extraordinar, dar am auzit ieri că a recidivat cancerul, iar doctorii spun că mai am de la trei la șase luni de trăit."

Am vorbit despre cum ar trebui să mă pregătesc cel mai bine pentru moarte.

„Ai asigurare de viață, nu?" a întrebat.

„Da, totul e aranjat", i-am spus.

„Ei bine, ai nevoie și de asigurare emoțională", a spus. Și apoi a explicat că primele pentru asigurarea emoțională vor trebui plătite cu timpul meu, și nu cu bani.

Mi-a sugerat că ar trebui să petrec timp filmându-mă împreună cu copiii, ca să poată vedea mai târziu cum ne jucam și cum râdeam. Peste ani de zile vor putea vedea cu câtă ușurință comunicam și interacționam. Mi-a împărtășit și gândurile lui legate de lucrurile concrete pe care le puteam face pentru Jai, ca ea să aibă o dovadă a dragostei mele.

„Dacă-ți plătești acum primele pentru asigurarea emoțională, în timp ce te simți încă bine, vei fi mai puțin împovărat în lunile care urmează, mi-a spus. Vei fi mai împăcat."

Prieteni. Cei pe care-i iubesc. Oameni total necunoscuți. De la toți primesc în fiecare zi mesaje. De la oameni care-mi urează de bine și mă încurajează. Am ajuns cu-adevărat să văd ce-i mai bun în oameni și sunt așa de recunoscător pentru asta. Nu m-am simțit niciodată singur în călătoria pe care o am de făcut.

VI

OBSERVAȚII FINALE

59

Visuri pentru copiii mei

Sunt atâtea lucruri pe care vreau să le spun copiilor, dar acum sunt mult prea mici să le înțeleagă. Dylan abia a împlinit șase ani. Logan are trei ani. Chloe are un an și jumătate. Îmi doresc ca ei să știe cine sunt, în ce am crezut, cât de mult i-am iubit. Ținând cont de vârstele lor, cele mai multe lucruri ar fi peste puterea lor de înțelegere.

Mi-aș dori ca ei să înțeleagă cu câtă disperare vreau să rămân lângă ei.

Jai și cu mine nici măcar nu le-am spus că urmează să mor. Am fost sfătuiți să așteptăm până voi avea mai multe simptome. Arăt încă destul de sănătos. Așa că ei nu-și pot da seama că la fiecare contact cu ei îmi iau la revedere.

Mă doare gândul că nu vor avea tată când vor fi mai mari. Când plâng singur în baie, ceea ce gândesc de obicei nu e: „Nu o să-i văd când o să facă asta, sau n-o să-i văd făcând nici asta". Mă gândesc la copii, cum nu vor avea tată. Mă preocupă mai mult ce vor pierde ei decât ce voi pierde eu. Da, o parte din tristețea mea e: „Eu nu, eu nu, eu nu...". Dar partea cea mai mare din mine plânge pentru ei. Mă tot gândesc: „Ei

nu, ei nu, ei nu...". Asta e ce mă macină pe dinăuntru, când îmi dau voie.

Știu că amintirile lor legate de mine vor fi încețoșate. De aceea încerc să fac cu ei lucruri pe care să nu le uite. Vreau ca amintirile lor să fie pe cât e posibil de clare. Am fost cu Dylan într-o scurtă vacanță să înotăm cu delfinii, iar el nu va uita asta repede. Am făcut o mulțime de fotografii.

Îl voi duce pe Logan la Disney World, e un loc pe care știu că-l va iubi la fel de mult pe cât îl iubesc și eu. I-ar plăcea să-l întâlnească pe Mickey Mouse. Eu l-am întâlnit deja, așa că pot face prezentările. Îl voi lua și pe Dylan, pentru că fiecare experiență pe care Logan o are în aceste zile pare incompletă dacă nu e implicat și fratele lui mai mare în acțiune.

În fiecare seară, la culcare, când îl întreb pe Logan care a fost cea mai frumoasă parte din zi, răspunde invariabil: „Când m-am jucat cu Dylan." Când îl întreb care a fost cea mai urâtă parte din zi, răspunde la fel: „Când m-am jucat cu Dylan." Pe scurt, se au ca frații.

Creând amintiri pentru Dylan.

Logan, Tiggerul suprem.

Sunt conștient de faptul că e posibil ca Chloe să nu aibă deloc amintiri legate de mine. E prea mică. Dar vreau să știe când va crește că am fost primul bărbat care s-a îndrăgostit de ea. Mereu am crezut că se exagerează relația tată–fiică. Dar vă pot spune, e adevărat. Uneori se uită la mine și eu mă topesc pur și simplu.

Sunt atâtea lucruri pe care Jai va putea să le spună când vor fi mai mari. Le-ar putea vorbi despre optimismul meu, despre cum mi-a plăcut să mă bucur, despre standardele înalte pe care mi le-am fixat în viață. Le-ar putea vorbi cu diplomație despre câteva dintre trăsăturile care-i scoteau pe alții din minți: abordarea mea mult prea analitică a vieții, in-

sistența mea (de mult prea multe ori) asupra faptului că am dreptate. Dar ea e modestă, mult mai modestă decât mine, și s-ar putea să nu le spună copiilor un lucru: că a fost căsătorită cu un bărbat care a iubit-o cu adevărat și din toată inima. Și nu le va spune toate sacrificiile pe care le-a făcut. Orice mamă cu trei copii mici e prinsă toată în a avea grijă de ei. Mai adaugă un bărbat care are cancer, iar rezultatul va fi o femeie care se ocupă întotdeauna de nevoile altora și nu de ale ei. Îmi doresc ca ei să știe cu câtă dăruire ne-a îngrijit pe noi toți.

În ultimul timp mi-am făcut un obicei din a vorbi cu oamenii care și-au pierdut părinții la vârste foarte fragede. Mă interesează să știu ce i-a ajutat să treacă de perioadele grele și ce amintiri le-au folosit cel mai mult.

Mi-au spus că a fost o consolare când au aflat că au fost atât de iubiți de tații și de mamele lor. Cu cât aflau mai multe despre asta, cu atât mai puternic puteau simți acea dragoste.

Își doriseră de asemenea motive de a fi mândri; își doriseră să creadă că părinții lor fuseseră oameni extraordinari. Unii au început să caute realizările părinților lor. Alții au ales să construiască mituri. Dar toți tânjeau să știe care erau lucrurile care îi făceau pe părinții lor speciali.

Acești oameni mi-au mai spus și altceva. Pentru că ei au atât de puține amintiri legate de părinții lor, era important să știe că părinții au murit având amintiri extraordinare legate de ei.

În legătură cu asta, îmi doresc să știe copiii mei cât de multe amintiri am cu ei.

Să începem cu Dylan. Îl admir pentru cât de iubitor și sensibil este. Când vreun alt copil se lovește, el îi aduce imediat o jucărie sau o pătură.

O altă trăsătură pe care o văd în Dylan: e rațional ca și tatăl lui. A descoperit deja că întrebările sunt mai importante decât răspunsurile. O mulțime de copii întreabă: „De ce? De ce? De ce?". O regulă pe care o avem în casă e că nu e permis să se pună întrebări formate dintr-un singur cuvânt. Lui Dylan îi place asta. Îi place să formuleze întrebări în propoziții complete, iar curiozitatea îi depășește vârsta. Îmi amintesc cum educatorii de la grădiniță vorbeau cu entuziasm despre el și ne spuneau: „Când ești cu Dylan te pomenești gândind: sunt curios să văd ce fel de om va deveni acest copil."

Dylan e regele curiozității. Oriunde s-ar afla, se uită împrejur și gândește: „Hei, uite un obiect acolo. Ia să merg să mă uit, să-l ating, să-l desfac." Uneori copiii iau câte un băț și-l târăsc peste garduri pentru că le place să audă „zdrang, zdrang, zdrang". Dylan merge un pic mai departe de-atât. Folosește bățul ca să desprindă o scândură din gard și va folosi scândura să zdrăngănească cu ea, pentru că e mai groasă și sună mai bine.

În ceea ce-l privește pe Logan, el transformă totul într-o aventură. La naștere, rămăsese blocat în canalul de naștere. A fost nevoie de doi doctori să-l tragă cu forcepsul ca să-l aducă pe lume. Îmi amintesc de unul dintre doctori, cu piciorul pe masă și trăgând cu toată puterea. La un moment dat s-a întors spre mine și a zis: „Dacă nu merge, am în curte lanțuri și cai puternici."

Logan a venit greu pe lume. Pentru că stătuse atât de mult timp așa de înghesuit în canalul de naștere, imediat după naștere nu și-a putut mișca mâinile. Am fost îngrijorați, dar nu pentru mult timp. După ce a început să se miște, nu s-a mai oprit aproape niciodată. E un ghem de energie fenome-

nală; mereu în mişcare şi plin de viaţă. Când zâmbeşte, îi râde toată faţa; e un absolut Tigger. E de asemenea un copil dispus să facă de toate şi se împrieteneşte cu toată lumea. Are numai trei ani, dar pot prezice că va ajunge în facultate şeful Frăţiei Sociale.

Iar Chloe, e toată o fetiţă. Spun asta cu veneraţie, pentru că până să apară habar n-aveam ce putea însemna asta. Fusese programată să se nască prin cezariană, dar lui Jai i s-a rupt apa şi, nu la mult timp după ce ajunseserăm la spital, Chloe a scăpat pur şi simplu afară. (Asta-i descrierea mea. Jai ar spune că „a scăpat afară" e o expresie pe care numai un bărbat putea s-o inventeze!) În orice caz, pentru mine, s-o ţin pe Chloe pentru prima dată în braţe, să mă uit la feţişoara ei, ei bine, a fost unul din cele mai intense şi mai spirituale momente din viaţa mea. Am simţit o legătură care era diferită de cea pe care o simţisem cu băieţii. Fac acum parte din clubul „Fiica mea mă joacă pe degete".

Îmi place atât de mult să o privesc pe Chloe. Spre deosebire de Dylan şi Logan, care sunt aşa de curajoşi, Chloe e precaută, sau poate delicată. La capătul de sus al scării avem o portiţă de siguranţă, dar nu are cu adevărat nevoie de ea pentru că se străduieşte foarte tare să nu se lovească. După ce ne-am obişnuit cu doi băieţi care iau cu asalt orice scară, fără să se teamă de nimic, aceasta a devenit pentru mine şi Jai o experienţă cu totul nouă.

Îmi iubesc copiii din toată inima şi pe fiecare în mod diferit. Şi vreau ca ei să ştie că îi voi iubi pe toată durata vieţii lor. Aşa voi face.

Totuşi, ţinând cont de timpul meu limitat, a trebuit să mă gândesc la modalităţi prin care să-mi întăresc legătura cu

ei. Aşa că fac liste diferite cu amintiri legate de fiecare copil în parte. Fac filme video ca ei să mă vadă vorbind despre ce au însemnat pentru mine. Le scriu scrisori. Şi privesc ultima mea prelegere – precum şi această carte – ca părţi din mine pe care le pot lăsa lor. Am chiar şi o ladă mare de plastic plină cu scrisorile pe care le-am primit după prelegere. S-ar putea ca într-o zi copiii să vrea să se uite prin ladă, iar speranţa mea este că vor fi încântaţi să găsească mesaje de la prieteni şi necunoscuţi pentru care prelegerea a avut însemnătate.

Pentru că am vorbit atât de mult despre puterea visurilor din copilărie, am fost întrebat în ultimul timp despre visurile pe care le am pentru copiii mei.

Pot răspunde direct la această întrebare.

Când părinţii au visuri specifice pentru copiii lor, acesta poate fi un lucru foarte distructiv. Am văzut mulţi studenţi din anul întâi, cumplit de nefericiţi, care aleseseră specializări care nu li se potriveau absolut deloc. Părinţii le aleseseră un drum şi, judecând după câte lacrimi s-au vărsat la mine în birou, rezultatul era că se împotmoleau în el.

În opinia mea, sarcina părinţilor e să-şi încurajeze copiii să crească cu bucurie pentru viaţă şi un imbold puternic de a-şi urma propriile visuri. Cel mai bun lucru pe care-l putem face e să-i ajutăm să dezvolte calităţile necesare de care să se poată folosi pentru a-şi urma calea.

Aşa că visurile pentru copiii mei sunt foarte exacte: vreau să-şi găsească propria cale pentru împlinire. Şi, pentru că nu voi fi acolo, vreau să clarific un lucru: copii, nu încercaţi să descoperiţi ce mi-am dorit să deveniţi. Vreau să deveniţi ce vreţi *voi* să deveniţi.

Văzând atâția studenți care mi-au trecut prin sala de curs, am ajuns să descopăr că mulți părinți nu realizează puterea vorbelor lor. În funcție de vârsta copilului și de încrederea lui în sine, un comentariu nepotrivit din partea mamei sau a tatălui poate fi resimțit ca o puternică lovitură. Acum nu mai sunt sigur că ar fi trebuit să spun despre Logan că va ajunge șeful Frăției Sociale. N-aș vrea să ajungă la facultate și să creadă că mi-am dorit să facă parte dintr-o frăție, sau să fie acolo un șef – sau orice altceva. Viața lui e viața lui. Aș vrea doar să-mi îndemn copiii să-și găsească drumul cu entuziasm și pasiune. Și vreau să simtă că sunt acolo cu ei, oricare ar fi calea pe care și-au ales-o.

60

Eu și Jai

Așa cum fiecare familie care se confruntă cu o astfel de problemă știe, cei care îngrijesc bolnavii sunt deseori cei care primesc cea mai puțină atenție. Pacienții trebuie să aibă grijă de ei înșiși și ei sunt cei care primesc toate încurajările și atenția. Îngrijitorii duc greul și au foarte puțin timp să se ocupe de propria durere și suferință.

Soția mea, Jai, e o îngrijitoare cu o sarcină în plus: trei copii mici. Pe când îmi pregăteam ultima prelegere, am luat o hotărâre. Dacă această prelegere urma să fie momentul meu, atunci îmi doream să găsesc o cale prin care să pot arăta tuturor cât de mult o iubesc și o apreciez.

S-a întâmplat în felul următor: spre sfârșitul prelegerii, pe când treceam în revistă lecțiile pe care le învățasem în viață, am menționat cât de important este să acorzi atenție și celorlalți oameni, nu numai ție. Privind spre culise, am întrebat: „Avem cumva acolo un exemplu concret de cum poți acorda atenție altcuiva? Îl putem aduce pe scenă?"

Pentru că în ziua precedentă fusese ziua de naștere a lui Jai, m-am îngrijit să am în culise pe o masă cu rotile un tort mare

cu o singură lumânare. Pe când tortul era adus pe scenă de prietena lui Jai, Cleah Schlueter, am explicat publicului că nu-i oferisem lui Jai o zi de naştere aşa cum o merita şi că m-am gândit că ar fi frumos dacă sute de oameni i-ar cânta „La mulţi ani". Au aplaudat şi au început să cânte.

„Mulţi ani trăiască. Mulţi ani trăiască..."

Realizând că nu toată lumea îi ştie numele, am spus repede: „Numele ei e Jai."

„Jai să trăiască..."

A fost minunat. Au cântat chiar şi oamenii din sala alăturată, care urmăreau prelegerea pe un ecran.

În timp ce toţi cântam, mi-am luat într-un sfârşit inima în dinţi şi m-am uitat la Jai. Stătea pe rândul din faţă, ştergându-şi lacrimile, zâmbind surprinsă, şi era absolut încântătoare – sfioasă şi frumoasă, bucuroasă şi copleşită...

Sunt atât de multe lucruri pe care Jai şi cu mine le discutăm în timp ce încercăm să facem pregătiri pentru viaţa ei fără mine. E ciudat să descrii situaţia mea ca fiind „norocoasă", dar o parte din mine chiar simte că am avut norocul să nu fiu călcat de maşină. Cancerul mi-a oferit timpul de a putea purta aceste conversaţii esenţiale cu Jai, care n-ar fi fost posibile dacă aş fi făcut infarct sau m-ar fi călcat maşina.

Despre ce vorbim?

Ca începători, încercăm amândoi să ne amintim că unul dintre cele mai bune sfaturi pentru îngrijitori pe care le-am auzit provin de la însoţitorii de bord. „Ataşaţi-vă întâi dumneavoastră masca de oxigen, înainte de a o ataşa altora." Jai se dăruieşte atât de mult, încât de multe ori uită să mai aibă grijă de ea însăşi. Când suntem sfârşiţi fizic sau emoţional, nu mai

putem ajuta pe nimeni altcineva, cu atât mai puţin le putem fi de ajutor copiilor mici. Aşa că nu e vorba de slăbiciune sau egoism dacă îţi rezervi o parte din zi pentru a fi singur ca să îţi reîncarci bateriile. Ca părinte am observat că e greu să-ţi încarci bateriile în prezenţa copiilor mici. Jai ştie că va trebui să-şi dea voie să se pună uneori pe primul loc.

În plus, i-am amintit că se va întâmpla să facă şi greşeli şi ăsta e un lucru pe care trebuie să-l accepte. Dacă aş mai trăi, am face acele greşeli împreună. Toţi părinţii fac şi greşeli, iar ea nu va trebui să atribuie toate greşelile faptului că îşi creşte copiii singură.

Unii părinţi care îşi cresc copiii singuri fac greşeala de a încerca să compenseze absenţa celuilalt părinte oferindu-le copiilor lucruri materiale. Jai ştie: niciun obiect nu poate compensa absenţa unui părinte, iar răsfăţul din punct de vedere material poate de fapt dăuna formării scării lor de valori.

Este posibil ca pentru Jai, ca în cazul multor altor părinţi, perioada de adolescenţă a copiilor să fie perioada cu cele mai mari provocări. Aflându-mă toată viaţa în preajma studenţilor, îmi place să cred că mi-aş intra în rol ca tată de adolescenţi. Aş fi sever, dar aş înţelege modul de gândire. Aşa că îmi pare rău că nu voi fi acolo să o ajut pe Jai la vremea potrivită.

Vestea bună este totuşi că alţi oameni – prietenii şi familia – îşi doresc să ajute, iar Jai intenţionează să îi lase să o sprijine. Toţi copiii îşi doresc ca în viaţa lor să existe o mulţime de oameni care să-i iubească, iar asta se aplică mai ales copiilor care şi-au pierdut un părinte. Mă gândesc în urmă la părinţii mei. Ştiau că nu pot fi singurele influenţe esenţiale din viaţa mea. De aceea tata m-a înscris la fotbal la antrenorul Graham. Jai va căuta alţi antrenori Graham pentru copiii noştri.

Iar în ceea ce priveşte întrebarea evidentă, acesta-i răspunsul meu:

Mai mult decât orice îmi doresc ca Jai să fie fericită în anii ce vin. Deci dacă își va găsi fericirea prin căsătorie, va fi minunat. Dacă își va găsi fericirea fără a se recăsători, și asta va fi minunat.

Jai și cu mine muncim mult la căsnicia noastră. Reușim cu mult mai bine să comunicăm, să simțim nevoile celuilalt, să-i apreciem calitățile, să găsim din ce în ce mai multe lucruri pe care să le iubim în celălalt. Așa că ne îndurerează faptul că nu ne vom putea bucura de această bogăție a căsniciei noastre în următorii 30 sau 40 de ani. Nu vom putea culege roadele eforturilor pe care le-am făcut până acum. Totuși nu am schimba pentru nimic în lume cei opt ani de căsnicie.

Știu că până acum am reușit destul de bine să-mi accept diagnosticul. La fel și Jai. După cum spune ea: „Nu am nevoie ca oamenii să-mi plângă de milă." Dar vrem să fim cinstiți. Deși terapia ne-a ajutat extraordinar de mult, am avut și perioade grele. Plângeam împreună în pat, adormeam, ne trezeam și plângeam iar. Am reușit să trecem de asta, în parte pentru că ne-am îndreptat atenția asupra lucrurilor care trebuiau făcute. Nu avem voie să ne prăbușim. Trebuie să și dormim, pentru că cineva trebuie să se trezească dimineața să le dea copiilor să mănânce. De obicei Jai e cea care face asta.

De curând mi-am sărbătorit a 47-a zi de naștere, iar pe Jai a chinuit-o întrebarea: „Ce cadou să-i iei omului pe care îl iubești pentru ultima lui zi de naștere?" A optat pentru un ceas de mână și un televizor cu ecran mare. Deși nu sunt adeptul televizorului – cea mai mare pierdere de timp a omenirii – darul a fost cât se poate de potrivit, ținând cont de cât timp va trebui să petrec în pat spre sfârșitul vieții. Televizorul va fi una dintre ultimele mele legături cu lumea exterioară.

Sunt și zile în care Jai îmi spune unele lucruri la care nu-i pot da răspuns. Mi-a spus: „Nu-mi pot imagina cum mă voi

întoarce în pat și nu voi da de tine." Și: „Nu-mi pot imagina cum voi merge cu copiii în vacanță, iar tu nu vei fi cu noi." Și: „Randy, tu ești organizatorul. Cine va organiza lucrurile?"

Nu sunt îngrijorat. Jai va putea organiza lucrurile cât se poate de bine.

* * *

Nu aveam chiar nicio idee despre ce voi face sau spune după ce publicul îi va fi cântat lui Jai „Mulți ani trăiască". Dar în timp ce o îndemnam să urce pe scenă și ea a venit spre mine, am fost surprins de un imbold puternic. Probabil că și ea. Ne-am îmbrățișat și ne-am sărutat, întâi pe buze, iar apoi am sărutat-o pe obraz. Oamenii continuau să aplaude. Îi auzeam, dar păreau la mile distanță.

În timp ce stăteam îmbrățișați, Jai mi-a șoptit ceva la ureche.

„Te rog, nu muri."

Sună ca un dialog de film. Dar asta a spus. Am strâns-o mai tare în brațe.

61

Visurile te vor găsi

Zile întregi m-am frământat că nu voi fi în stare să rostesc ultimele fraze din prelegere fără a fi sugrumat de emoţii. Aşa că aveam un plan de urgenţă. Am scris ultimele fraze ale discursului pe patru imagini. Planul meu era că, dacă nu aş fi fost în stare să le rostesc, aş fi prezentat imaginile în tăcere şi apoi aş fi spus: „Mulţumesc pentru prezenţă."

Am fost pe scenă ceva mai mult de o oră. Din cauza efectelor secundare ale chimioterapiei, statului îndelung în picioare şi emoţiilor pe care le-am avut, mă simţeam cu adevărat sfârşit.

În acelaşi timp mă simţeam împăcat şi împlinit. Viaţa mea era completă. Am făcut pentru întâia dată o listă cu visurile din copilărie pe când aveam opt ani. Acum, 38 de ani mai târziu, lista aceea mă ajutase să spun ce aveam nevoie să spun şi mă adusese până aici.

Mulţi pacienţi de cancer spun că boala i-a ajutat să preţuiască viaţa într-un mod nou şi profund. Unii spun chiar că sunt recunoscători pentru faptul că s-au îmbolnăvit. Eu nu simt o astfel de recunoştinţă faţă de cancer, deşi în mod cert

sunt recunoscător că am ştiut de dinainte că voi muri. Acest lucru nu numai că mi-a dat posibilitatea să-mi pregătesc familia pentru viitor, ci şi şansa de a merge la Carnegie Mellon pentru a ţine o ultimă prelegere. Într-un anume sens, mi-a permis să „deţin controlul în timp ce părăsesc terenul".

Iar lista cu visurile din copilărie a continuat să servească atâtor altor scopuri. Fără ea, cine ştie dacă aş fi reuşit să mulţumesc tuturor oamenilor care merită recunoştinţa mea. Şi în sfârşit, această mică listă mi-a dat posibilitatea să-mi iau la revedere de la cei care au însemnat atât de mult pentru mine.

Mai e ceva. Ca om de ştiinţă, nu i-am înţeles niciodată pe deplin pe artiştii şi actorii pe care i-am cunoscut şi cărora le-am predat de-a lungul timpului. Vorbeau uneori despre lucruri care se aflau înăuntrul lor şi care trebuiau neapărat exprimate. Mi se părea că sună a prea multă îngăduinţă faţă de sine. Ar fi trebuit să dau dovadă de mai multă empatie. Ora petrecută pe scenă m-a învăţat ceva. (Măcar mai învăţam încă!) Aveam cu-adevărat lucruri înăuntrul meu care-şi doreau cu disperare să fie exprimate. N-am ţinut prelegerea pentru că aşa *mi-am dorit,* am ţinut-o pentru că *trebuia* să o ţin.

Mai ştiam şi că frazele de final mă vor copleşi. Asta, pentru că sfârşitul discursului trebuia să exprime esenţa sentimentelor mele legate de sfârşitul vieţii.

Pentru final, rezervasem un minut pentru a trece în revistă câteva puncte principale ale prelegerii. Apoi am prezentat concluzia, dar pe ocolite; un final surpriză, dacă vreţi.

„Deci astăzi am vorbit despre visurile din copilărie, am spus. Dar v-aţi dat seama care a fost fenta?"

Am făcut o pauză. În sală era linişte.

„Nu-i vorba de cum să-ţi împlineşti visurile din copilărie. E vorba de cum să-ţi trăieşti viaţa. Dacă-ţi trăieşti viaţa aşa cum trebuie, destinul se îngrijeşte de sine. Visurile te vor găsi."

Am pus următoarea imagine, şi o întrebare a acoperit ecranul cel mare: „Aţi descoperit a doua fentă?"

Am inspirat adânc. Am decis să vorbesc mai repede decât o făcusem până atunci. Poate că dacă vorbeam mai repede, m-am gândit, aş fi fost în stare să-mi duc propoziţia până la capăt. Am repetat cuvintele de pe ecran.

„Aţi descoperit a doua fentă?"

Apoi le-am spus: „Prelegerea n-a fost numai pentru cei din sală. A fost pentru copiii mei."

Am prezentat ultima imagine, cu mine stând în picioare lângă setul nostru de leagăne, ţinându-l cu braţul drept pe Logan zâmbind, pe Chloe cea fermecătoare cu braţul stâng, iar pe umeri pe Dylan cel fericit.

Mulţumiri

Mulţumirile mele profunde lui Bob Miller, David Black şi Gary Morris. Doresc să mulţumesc în mod special editorului nostru, Will Balliett, pentru extraordinara lui amabilitate şi integritate în tot acest timp şi lui Jeffrey Zaslow pentru incredibilul lui talent şi profesionalism.

* * *

Această pagină n-ar putea cuprinde numele tuturor celor cărora le datorez mulţumiri. Din fericire acest lucru e posibil pe internet. Vizitaţi vă rog: www.thelastlecture.com pentru o listă completă cu mulţumiri. Pe acelaşi site puteţi viziona filmul video cu „ultima prelegere".

* * *

Cancerul pancreatic îmi va răpi viaţa. Două organizaţii cu care am lucrat şi care luptă împotriva acestei boli sunt:

The Pancreatic Cancer Action Network
www.pancan.org
The Lustgarten Foundation
www.lustgarten.org